

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Οικονομική Ανάλυση»

Θέμα Διπλωματικής Εργασίας:

«Η φτώχεια και η ανεργία στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

Δήμου Θεμιστοκλής
A.M.: mea10001

Επιβλέπουσα καθηγήτρια:
κ. Πέτρου Αναστασία

Στους γονείς μου Αντώνη και Νίκη, που οφείλω τα πάντα.....

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές - διδάσκοντες του Π.Μ.Σ. «Οικονομική Ανάλυση» για τη πολύτιμη γνώση και καθοδήγηση που μας προσέφεραν σε ολόκληρη τη διάρκεια του προγράμματος. Ειδικότερα θα ήθελα να ευχαριστήσω, την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κ. Πέτρου Αναστασία τόσο για την πολύτιμη συνεργασία και την καθοδήγηση της καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας όσο και για την υπομονή της. Ακόμα, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την ψυχολογική βοήθεια που μου προσέφερε. Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Dr. Θεοδώρου Νικόλαο για την ακαδημαϊκή καθοδήγηση του, που μου είναι τόσο πολύτιμη.

Δήμου Θεμιστοκλής
Δεκέμβριος 2012

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	ΣΕΛΙΔΑ
ΕΥΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	2
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	3
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1- Εισαγωγή.....	8
1.1 Πως δημιουργήθηκε η Ε.Ε. του σήμερα.....	8
1.2 Η Ευρώπη σε κρίση: Η κοινωνική πραγματικότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	10
1.3 Η ορολογία «φτώχεια» και «ανεργία» σε ευρωπαϊκό επίπεδο.....	12
1.3.1 Ο ορισμός της φτώχειας και η ευρωπαϊκή του διάσταση.....	12
1.3.2 Ο ορισμός της ανεργίας στην Ένωση και τα κράτη-μέλη.....	13
1.4 Περιγραφή του αντικειμένου της έρευνας.....	13
1.5 Παρουσίαση της βιβλιογραφικής κατάστασης.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η αποτύπωση της «φτώχειας» στα κράτη-μέλη της Ε.Ε.....	15
2.1. Εισαγωγή - Σύνοψη δεικτών αξιολόγησης.....	15
2.1.1 Ορισμός της φτώχειας.....	15
2.1.2 Τα αίτια της Φτώχειας.....	16
2.1.3 Συνέπειες της Φτώχειας.....	17
2.1.4 Επιπτώσεις του επιπέδου εκπαίδευσης στη φτώχεια και στη διαγενεακή μεταβίβαση της φτώχειας.....	18
2.2 Ιστορική αναδρομή του φαινομένου της φτώχειας σε επίπεδο κρατών-μελών.....	33
2.3 Η σημερινή κατάσταση : συγκριτική επισκόπηση.....	35
2.4 Αξιολόγηση δεδομένων και προοπτικές.....	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η αποτύπωση της «ανεργίας» στα κράτη-μέλη της Ε.Ε.....	46
3.1. Εισαγωγή- Σύνοψη δεικτών αξιολόγησης.....	46
3.1.1 Ορισμός της ανεργίας.....	46
3.1.2 Τα δύο βασικά προβλήματα της ανεργίας.....	47
3.2 Ιστορική αναδρομή του φαινομένου της ανεργίας σε επίπεδο κρατών-μελών.....	49
3.3 Συγκριτική επισκόπηση 2007 - 2010.....	71
3.4 Αξιολόγηση δεδομένων και προοπτικές.....	76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4- Η περίπτωση της Ελλάδας: σύγκλιση και απόκλιση.....	78
4.1 Η Ελλάδα ως κράτος-μέλος της Ε.Ε: Ιστορική αναδρομή των δεικτών φτώχειας και ανεργίας.....	78
4.2 Η Ελλάδα σε κρίση: οι κοινωνικές επιπτώσεις.....	87

4.3. Η απόκλιση των κοινωνικών δεικτών: φτώχεια και ανεργία στην εποχή του μνημονίου	90
4.4. Αξιολόγηση δεδομένων και προοπτικές.....	100
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – Επίλογος	103
Βιβλιογραφία	106
Ελληνική.....	106
Ξενόγλωσση	107

ΠΙΝΑΚΕΣ – ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 1</u>	21
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 2</u>	21
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 3</u>	22
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 4</u>	22
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 5</u>	31
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 6</u>	33
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 7</u>	35
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 8</u>	37
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 9</u>	39
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1</u>	40
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 10</u>	43
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 11</u>	44
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 12</u>	44
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 13</u>	49
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ2</u>	50
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 14</u>	51
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3</u>	52
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 15</u>	53
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4</u>	54
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 16</u>	55
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5</u>	57
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 17</u>	58
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6</u>	59
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 18</u>	60
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7</u>	62
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 19</u>	64
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8</u>	65

<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 20</u>	66
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9</u>	67
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 21</u>	68
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10</u>	69
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 22</u>	71
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11</u>	73
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 23</u>	75
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12</u>	78
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13</u>	79
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14</u>	80
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 24</u>	81
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15</u>	82
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 16</u>	83
<u>ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 17</u>	84
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 25</u>	85
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 26</u>	86
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 27</u>	87
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 28</u>	88
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 29</u>	90
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 30</u>	91
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 31</u>	92
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 32</u>	94
<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 33</u>	97

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ενδεικτικά των επιπτώσεων της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης είναι τα στοιχεία και τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την παρούσα διπλωματική εργασία η οποία πραγματεύεται το θέμα της Ανεργίας και της Φτώχειας στα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι ενότητες που καλύπτονται στο 1^ο Κεφάλαιο είναι το πως δημιουργήθηκε η Ε.Ε. του σήμερα και ποια η στάση της απέναντι στη κρίση. Στη συνέχεια, δίνονται οι ορισμοί της φτώχειας και της ανεργίας οι οποίοι αναλύονται εκτενέστερα στα επόμενα κεφάλαια με πίνακες και διαγράμματα ώστε να επιτευχθεί ένα πιο εμπειριστατωμένο αποτέλεσμα. Στο 2^ο Κεφάλαιο αναλύεται το φαινόμενο της φτώχειας. Αρχικά, παρατίθενται κάποιοι δείκτες αξιολόγησης ύστερα παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή του φαινομένου, η σημερινή κατάσταση που επικρατεί όπως και οι προοπτικές εξέλιξης του φαινομένου. Στο 3^ο Κεφάλαιο ακολουθεί η ίδια διαδικασία ανάλυσης του φαινομένου της ανεργίας. Παρακάτω, στο 4^ο Κεφάλαιο η εργασία εστιάζει στο θέμα της Ελλάδας. Καλύπτονται θέματα όπως η Ελλάδα ως κράτος-μέλος της Ε.Ε, ιστορική αναδρομή των δεικτών φτώχειας και ανεργίας, η Ελλάδα σε κρίση και ποιες οι κοινωνικές επιπτώσεις. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στην απόκλιση των κοινωνικών δεικτών της φτώχειας και ανεργίας στην εποχή του μνημονίου. Και τέλος, γίνεται αξιολόγηση των δεδομένων και αναπτύσσονται οι προοπτικές εξέλιξης των δύο φαινομένων. Στο τελευταίο κεφάλαιο αναλύεται το δίλημμα της Ευρώπης, δηλαδή αν θα λειτουργήσει με κριτήρια κοινοτικής αλληλεγγύης προς τα αδύναμα μέλη της ευρωπαϊκής οικογένειας, ή αν θα προσποιηθεί πως κωφεύει και εγκαταλείπει στην τύχη τους τα κράτη-μέλη, ναρκοθετώντας έτσι όλη την επιτυχημένη ως σήμερα διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

«Πᾶσά τε ἐπιστήμη, χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ πάσης ἄλλης ἀρετῆς, πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται »

Πλάτων, Μενέξενος, 247a

«...ἐπέίνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἦλθετε πρὸς με...»

Κατὰ Ματθαῖον , 35-37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1- Εισαγωγή

1.1 Πως δημιουργήθηκε η Ε.Ε. του σήμερα.

Μέχρι την ίδρυση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) η Ευρώπη πέρασε από διάφορα στάδια εξελικτικής διαδικασίας. Αρχικά από την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) που επικυρώθηκε στην συνθήκη του Παρισιού στις 18 Απριλίου 1951 και ήταν ουσιαστικά μια τελωνιακή ένωση που κατήργησε τους τελωνιακούς δασμούς ή φόρους μεταξύ των έξι ευρωπαϊκών χωρών που συμμετείχαν, δηλαδή την Γερμανία, την Γαλλία, την Ιταλία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και την Ολλανδία.

Εν συνεχεία στη Ρώμη τα έξι κράτη μέλη υπέγραψαν στις 25 Μαρτίου 1957 την Συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ), η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1958. Σκοπός της ήταν η δημιουργία μιας κοινής αγοράς μεταξύ των κρατών-μελών που περιελάμβανε τόσο την πραγματοποίηση μιας τελωνιακής ένωσης, δηλαδή την κατάργηση μεταξύ τους των τελωνιακών δασμών και κοινή δασμολογική πολιτική προς τρίτες χώρες όσο και την σύγκλιση ορισμένων οικονομικών πολιτικών, όπως την ελεύθερη κυκλοφορία προϊόντων, μισθωτών εργαζομένων, υπηρεσιών και κεφαλαίων.

Στην ΕΟΚ εντάχθηκαν αργότερα το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιρλανδία και η Δανία. Η ένταξή τους επικυρώθηκε από τη Συνθήκη των Βρυξελλών στις 22 Ιανουαρίου 1972, ενώ την 1^η Ιανουαρίου 1981 σε αυτήν εντάχθηκε η Ελλάδα (Συνθήκη Αθηνών, 28 Μαΐου 1979) και την 1η Ιανουαρίου 1986 η Ισπανία και η Πορτογαλία. Έπειτα, στο Μάαστριχ στις 7 Φεβρουαρίου 1992, τα δώδεκα κράτη μέλη της ΕΟΚ αποφάσισαν να αναπτύξουν μέσα στην ενιαία αγορά μια οικονομική και νομισματική ένωση, μια συνεργασία για τις εσωτερικές υποθέσεις, δηλαδή κατάργηση εσωτερικών συνόρων και συνεργασία για τις δικαστικές υποθέσεις και μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, με προοπτική και για κοινή αμυντική πολιτική, ιδρύοντας την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Διεύρυνση της ΕΕ από δώδεκα σε δεκαπέντε μέλη υπήρξε με την υπογραφή στις 24 Ιουνίου 1994 στην Κέρκυρα της ένταξης της Αυστρίας, της Φινλανδίας και της Σουηδίας.

Τέλος, στο ευρωπαϊκό συμβούλιο της Κοπεγχάγης το Δεκέμβριο του 2002 αποφασίστηκε η ένταξη δώδεκα κρατών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, της Πολωνίας, της Ουγγαρίας, της Τσεχίας, της Σλοβακίας, της Σλοβενίας, της Εσθονίας, της Λετονίας, της Λιθουανίας, της Κύπρου και της Μάλτας που εντάχθηκαν το 2004 ενώ τα κράτη –μέλη έφτασαν τα 27 με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία που εντάχθηκαν το 2007.

Το τελευταίο στάδιο της ολοκλήρωσης επιτεύχθηκε με την δημιουργία της ΟΝΕ, η οποία έγινε σε τρία στάδια. Η Συνθήκη του Μάαστριχ προέβλεπε τη σταδιακή καθίδρυση μιας ενιαίας νομισματικής πολιτικής βασισμένης σε ένα ενιαίο νόμισμα το οποίο θα διαχειρίζεται μια ενιαία και ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα. Το πρώτο στάδιο άρχισε την 1η Ιουλίου 1990 όπου αυτή η φάση είχε ως στόχο την επίτευξη μιας πιο μεγάλης σύγκλισης των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών και παράλληλα την στενότερη συνεργασία των εθνικών κεντρικών τραπεζών. Στις 15 και 16

Δεκεμβρίου 1995 αποφασίστηκε πως το όνομα του ενιαίου νομίσματος θα ήταν ευρώ.

Το δεύτερο στάδιο της οικονομικής και νομισματικής ένωσης διήρκησε από την 1η Ιανουαρίου 1994 έως τις 31 Δεκεμβρίου 1998. Σε αυτήν την φάση οι χώρες θα έπρεπε να αποφεύγουν τα υπερβολικά ελλείμματα και να προχωρήσουν σταδιακά στην ανεξαρτητοποίηση των κεντρικών τραπεζών τους. Ταυτόχρονα έπρεπε οι χώρες που επιθυμούσαν να υιοθετήσουν το κοινό νόμισμα να οδηγηθούν προς την επίτευξη πέντε κριτηρίων που είχαν ορισθεί στην Συνθήκη του Μάαστριχ : α) ο πληθωρισμός δεν θα έπρεπε να ξεπερνά το συν 1,5% του μέσου όρου των τριών κρατών με τις καλύτερες επιδόσεις στο επίπεδο τιμών, β) το δημοσιονομικό έλλειμμα να μην ξεπερνά το 3% του ΑΕΠ, γ) το δημόσιο χρέος να μην ξεπερνά το 60% του ΑΕΠ, δ) να υπάρχει σύγκλιση των επιτοκίων και τέλος ε) την επίτευξη σταθερότητας της συναλλαγματικής τους ισοτιμίας. Την 1η Μαΐου 1998 το Συμβούλιο έκρινε ότι τα ένδεκα μέλη της ΕΕ, εκτός του Ηνωμένου Βασιλείου, της Δανίας, της Σουηδίας και της Ελλάδας, πληρούσαν τους απαραίτητους όρους για την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος.

Η Δανία και η Αγγλία αρνήθηκαν να προχωρήσουν στο τρίτο στάδιο ενώ η Ελλάδα και η Σουηδία δεν πληρούσαν τους απαραίτητους όρους τότε αλλά τον Ιούλιο του 2000 διαπιστώθηκε ότι η Ελλάδα πληρούσε πλέον τα κριτήρια σύγκλισης. Από την 1^η Ιανουαρίου 1999 ξεκινά το τρίτο στάδιο της ΟΝΕ, όπου τα έντεκα κράτη εντάσσονται στο μηχανισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών (ΕΝΣ 2 ή ΕRM II) εντός του οποίου καθορίζεται αμετάκλητα μια κεντρική ισοτιμία των εθνικών νομισμάτων τους έναντι του ευρώ με κεντρικό περιθώριο διακύμανσης +/- 15%. Την 1η Ιανουαρίου 2002 τα εθνικά νομίσματα έπαυσαν να ισχύουν πλέον και αντικαταστάθηκαν από το ευρώ.

Με την διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2004 τα κράτη μέλη της αυξήθηκαν κατά δέκα ενώ 75 εκατομμύρια επιπλέον άνθρωποι προσχώρησαν σε αυτήν. Από το 2007 με την ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας, η ΕΕ αποτελείται πλέον από 27 μέλη. Οκτώ από τις νέες χώρες μέλη αποτελούν πρώην σοβιετικά κράτη (Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Τσεχία, Ουγγαρία και Σλοβακία) ενώ μια είναι πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία (Σλοβενία), δύο είναι μεσογειακές χώρες (Μάλτα και Κύπρος) όπου είναι και οι μικρότερες πληθυσμιακά και δυο βαλκανικές (Βουλγαρία και Ρουμανία).

Επομένως αρκετές από αυτές βρίσκονται σε ένα σχετικά μεταβατικό στάδιο όσον αφορά την μετατροπή τους σε οικονομίες αγοράς. Στόχος των χωρών αυτών είναι πλέον η ένταξή τους στην ΟΝΕ, όμως πριν την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος θα πρέπει να αποδείξουν ότι είναι έτοιμα και ικανοποιούν τα κριτήρια σύγκλισης. Όλες οι χώρες θα πρέπει να εντάξουν τα νομίσματά τους για αυτό τον σκοπό στον ΕΝΣ 2 για δύο τουλάχιστον έτη και θα πρέπει να τηρούν τα συνήθη περιθώρια διακύμανσης που προβλέπονται από αυτόν.

Στον ΕΝΣ 2 εισήλθαν η Εσθονία, η Λιθουανία και η Σλοβενία στις 28 Ιουνίου 2004 και η Κύπρος, η Λετονία και η Μάλτα στις 2 Μαΐου 2005 με σκοπό να αποκτήσουν το νέο νόμισμα μέχρι το 2007. Η Σλοβενία κατάφερε τελικώς να ενταχθεί στην ΟΝΕ τον Ιανουάριο του 2007 και η Κύπρος και η Μάλτα τον Ιανουάριο του 2008.

1.2 Η Ευρώπη σε κρίση: Η κοινωνική πραγματικότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

«Πειραιάς, 6 Σεπτεμβρίου 2012»

Η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) ανακοινώνει τον εποχικά προσαρμοσμένο δείκτη ανεργίας για τον Ιούνιο 2012

Το ποσοστό ανεργίας τον Ιούνιο του 2012 ανήλθε σε 24,4%, έναντι 17,2% τον Ιούνιο του 2011 και **23,5% το Μάιο του 2012**.... Οι άνεργοι ανήλθαν σε 1.216.410 άτομα, ενώ ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός ανήλθε σε 3.372.097 άτομα. ...Οι απασχολούμενοι μειώθηκαν κατά 358.340 άτομα σε σχέση με τον Ιούνιο του 2011 (μείωση 8,7%) και κατά 34.337 άτομα σε σχέση με το Μάιο του 2012 (μείωση 0,9%)...Οι άνεργοι αυξήθηκαν κατά 358.334 άτομα σε σχέση με τον Ιούνιο του 2011 (αύξηση 41,8%) και κατά 50.666 άτομα σε σχέση με το Μάιο του 2012 (αύξηση 4,3%)¹.

«Βρυξέλλες, 24 Οκτωβρίου 2012»

Φτώχεια: Η Επιτροπή προτείνει νέο Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε τη δημιουργία Ταμείου για να βοηθήσει τους απόρους στην ΕΕ. Το Ταμείο θα υποστηρίξει τα συστήματα των κρατών-μελών μέσω των οποίων διανέμονται τρόφιμα στους απόρους και ρούχα και άλλα βασικά αγαθά στους αστέγους και τα παιδιά που υποφέρουν από σοβαρές υλικές στερήσεις².

Ειδήσεις σαν τις παραπάνω θα φάνταζαν υπερβολικές ή θα περνούσαν απαρατήρητες πριν από μερικά χρόνια. Κι όμως, στην Ευρώπη του 2012 η κατάσταση εμφανίζεται ως εξαιρετικά κρίσιμη. Με το σύνθημα «Στοπ στη φτώχεια!», η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε ανακηρύξει το 2010 ως «Έτος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού». Με δεδομένο ότι στους κόλπους της Ευρώπης των «27» υπάρχουν σχεδόν 85 εκατομμύρια φτωχοί και εκατομμύρια άνεργοι ενώ ένας στους έξι Ευρωπαίους ζει σε συνθήκες στέρησης, η κατάσταση επιδεινώνεται συνεχώς καθώς απλώνεται το ωστικό κύμα από την έκρηξη της κρίσης. Το κοινωνικό ζήτημα βρίσκεται επομένως στην καρδιά της αντιπαράθεσης.

Με τη λαϊκή οργή να εκδηλώνεται ενάντια στα προγράμματα δημοσιονομικής λιτότητας στην Ελλάδα, την Πορτογαλία, την Ισπανία, την Ιρλανδία και ευρύτερα, αλλά και τις απεργίες και τις βίαιες διαδηλώσεις να πολλαπλασιάζονται, πολλοί είναι οι πολίτες που εκφράζονται αρνητικά στην εκλογική τους συμπεριφορά (η αποχή και η λευκή ψήφος αγγίζουν επίπεδα ρεκόρ) ή υιοθετούν διάφορων ειδών φανατισμούς (τα άκρα και η ξενοφοβία ευδοκιμούν). Έτσι η φτώχεια και η κοινωνική απόγνωση θέτουν σε κρίση ακόμα και την ίδια τη δημοκρατική υποδομή της

¹ Δελτίο τύπου της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, την 6 / 9/ 2012.

² Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, την 24/10/2012.

Ευρώπης . «Πρέπει άραγε να περιμένουμε την εκρηκτική άνοιξη της ευρωπαϊκής δυσφορίας ;»³ διερωτάται ο διεθνής τύπος.

Ερώτημα εύλογο αν αναλογιστεί κανείς ότι η δημιουργία της Ενωμένης Ευρώπης κατά τη μεταπολεμική περίοδο στηρίχτηκε στην ανάπτυξη ενός προηγμένου κοινωνικού μοντέλου με έμφαση στην πλήρη απασχόληση, την επιδίωξη ευημερίας και την καταπολέμηση της φτώχειας. Με το ξεκίνημά της λειτουργίας Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (Ε.Ο.Κ)⁴ κατέστη σαφής η σημασία της θέσπισης ρυθμίσεων που αφορούσαν τον τομέα της κοινωνικής πολιτικής, τις εργασιακές σχέσεις και τα ζητήματα κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας για την επιτυχία της κοινής αγοράς. Έτσι και παρά την απουσία σχετικής ρύθμισης στις Συνθήκες και στο πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο, τα κράτη-μέλη της Κοινότητας ξεκίνησαν να συζητούν προτάσεις, να επεξεργάζονται κοινές δράσεις και να υιοθετούν κανονιστικές ρυθμίσεις στους τομείς της απασχόλησης και της κοινωνικής πολιτικής⁵.

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ⁶ και τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιτεύχθηκε η σύγκλιση στις γενικές αρχές ενός κοινωνικού μοντέλου για όλα τα κράτη-μέλη της. Το μοντέλο αυτό, που αποτέλεσε έναν επώδυνο συμβιβασμό ανάμεσα στην ανάγκη ανταγωνιστικότητας και ευελιξίας στην αγορά εργασίας από τη μια και στην ανάγκη δημιουργίας ενός δικτύου προστασίας των θεμελιωδών κοινωνικών κατακτήσεων από την άλλη, διατηρήθηκε πρακτικά ανέπαφο από τις διαδοχικές αναθεωρήσεις των κειμένων των Συνθηκών διευρύνοντας μάλιστα τη βάση αλλά και την έκταση παρέμβασης του κοινοτικού νομοθέτη για την προώθηση των κοινωνικών ζητημάτων στα κράτη-μέλη⁷.

Το έτος 2000 αποτελεί σημείο αναφοράς για την προώθηση της κοινωνικής διάστασης της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης. Με τη δημιουργία του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε⁸ (έστω αρχικά και ως μη νομικά δεσμευτικού κειμένου) κατοχυρώθηκαν επισήμως δικαιώματα σε υπερεθνικό επίπεδο. Το κείμενο του Χάρτη ενσωματώθηκε στο κείμενο της Συνθήκης για τη Θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης (που δυστυχώς δεν τέθηκε ποτέ σε ισχύ) και τελικά έλαβε χώρα ως παράρτημα στη μεταρρυθμιστική Συνθήκη της Λισσαβόνας⁹. Έτσι, οι πολίτες των κρατών-μελών της Ένωσης απέκτησαν έστω και με εξαιρέσεις και περιορισμούς¹⁰ τη δυνατότητα αγώγιμης προστασίας δικαιωμάτων με κοινωνικό περιεχόμενο.

Παράλληλα, με τη Στρατηγική της Λισσαβόνας¹¹ η Ευρώπη επιχείρησε ανεπιτυχώς να προωθήσει την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς της με διατήρηση της κοινωνικής συνοχής. Η οικονομική κρίση που ταλανίζει την Ευρώπη από τις αρχές

³ Ramonet Ignacio, Το κοινωνικό ζήτημα στην Ευρώπη, Άρθρο στην εφημερίδα *Le monde diplomatique*, της 18/4/2010.

⁴ Συνθήκη της Ρώμης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας της 25/3/1957.

⁵ <http://eur-lex.europa.eu/el/legis/latest/chap052005.htm>

⁶ Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ, C/191 της 29/7/1992

⁷ <http://eur-lex.europa.eu/el/legis/latest/chap052030.htm>

⁸ Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ 2010/C 83/02.

⁹ Συνθήκη περί τροποποίησης της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας της 13/12/2007.

¹⁰ Βλ. Πρωτόκολλο υπ' αριθμ. 30 προσαρτημένο στο κείμενο των Συνθηκών .

¹¹ Βλ. συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας της 23-24/3/2000.

του 2009 οδήγησε σε δραστική αναπροσαρμογή των προτεραιοτήτων στον τομέα της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής και στην υιοθέτηση της στρατηγικής « Ευρώπη 2020»¹², η οποία υιοθετεί μια εξαιρετικά γενικόλογη και ουδόλως δεσμευτική προσέγγιση στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής. Η όξυνση των φαινομένων φτώχειας και ανεργίας στην Ευρώπη και ειδικά στις χώρες του ευρωπαϊκού νότου (μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα) θέτει σε δοκιμασία το ίδιο το πρωτόγνωρο και επιτυχημένο εγχείρημα της ενοποίησης της Ευρώπης. Η εξέταση και η ανάλυση των δεδομένων στα διαφορετικά κράτη-μέλη πρέπει επομένως να συνοδεύει από την κατάθεση τεκμηριωμένων προτάσεων για την αποφασιστική επίλυση του γόρδιου δεσμού της ύφεσης και της ανεργίας και την επαναφορά της Ευρώπης σε τροχιά ανάπτυξης και ευημερίας.

1.3 Η ορολογία «φτώχεια» και «ανεργία» σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

1.3.1 Ο ορισμός της φτώχειας και η ευρωπαϊκή του διάσταση

Στο θεωρητικό επίπεδο μπορούν να παρατηρηθούν διαφορετικοί ορισμοί της φτώχειας και της ανεργίας. Η κοινωνική κατάσταση σε παγκόσμιο επίπεδο επιβάλλει άλλωστε τη διακριτή θεώρηση και αξιολόγηση των ανωτέρω ορισμών. Η παρούσα εργασία επιχειρεί εν προκειμένω να επικεντρωθεί στους ορισμούς των εννοιών σε επίπεδο Ε.Ε και κρατών-μελών καθώς αυτοί έχουν προσδιοριστεί στο κανονιστικό πλαίσιο που ρυθμίζει τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Αρχής (Eurostat) και αντιστοίχως των Εθνικών Στατιστικών Αρχών.

Κατά τον πλέον διαδομένο ορισμό, ως φτώχεια μπορεί να οριστεί η κατάσταση στέρησης εκ μέρους ενός ανθρώπου βασικών αγαθών που είναι αναγκαία για την αξιοπρεπή του διαβίωση όπως η τροφή, το κατάλυμα και ο ιματισμός¹³. Οι μορφές φτώχειας κατά την επικρατούσα αντίληψη είναι η σχετική και η απόλυτη ή ακραία φτώχεια. Κατά την Παγκόσμια Διάσκεψη της Κοπεγχάγης για την κοινωνική ανάπτυξη ως κατάσταση απόλυτης φτώχειας ορίστηκε η «σοβαρή στέρηση πρόσβασης σε βασικά βιοτικά αγαθά περιλαμβανομένων του φαγητού, του πόσιμου νερού, των εγκαταστάσεων υγιεινής, της υγείας, του καταλύματος, της εκπαίδευσης και της ενημέρωσης».¹⁴ Είναι προφανές ότι για το βιοτικό επίπεδο των κρατών-μελών της Ε.Ε. ιδιαίτερα σημαντική είναι η αποτύπωση του ορισμού της σχετικής φτώχειας, η οποία ταυτίζεται με την οικονομική ανισότητα και τη δυσμενή διαφοροποίησή της για ορισμένα μέλη ενός κράτους-μέλους ή μιας κοινωνικής ομάδας αναφοράς¹⁵. Κατά συνέπεια, στόχος της παρούσης εργασίας είναι να καταδείξει τη διαφοροποίηση αλλά και να αναζητήσει τις κοινές αιτίες της σχετικής φτώχειας στα κράτη-μέλη διαμορφώνοντας παράλληλα και ένα πλαίσιο προτάσεων για την ουσιαστική αντιμετώπιση φαινομένων φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

¹² http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/priorities/index_el.htm

¹³ Jonathan Haughton / Shahidur Khandker, Handbook on poverty and Inequality, World Bank, Washington, 2009, σελ. 25 επ .

¹⁴ <http://www.un.org/esa/socdev/wssd/index.html>

¹⁵ Eurostat, Statistical books, Combating poverty and social exclusion, A statistical portrait of the European Union , Λουξεμβούργο , 2010, σελ.7

1.3.2 Ο ορισμός της ανεργίας στην Ένωση και τα κράτη-μέλη

Σε αντίθεση με τη φτώχεια και τη διαφοροποίηση ορισμού της βάσει ευρωπαϊών και διεθνών κριτηρίων, το φαινόμενο της ανεργίας παρουσιάζει πιο στατικά χαρακτηριστικά ως προς την ορολογική του διαφοροποίηση. Έτσι ως ανεργία ορίζεται η έλλειψη απασχόλησης σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο ενώ στο πλαίσιο της Ε.Ε. η ανεργία αφορά τους μη απασχολούμενους σε οποιαδήποτε είδους απασχόληση (πλήρη ή μερική, εργασία ή μαθητεία)¹⁶. Η έξαρση του φαινομένου στην Ευρώπη λόγω της κρίσης έφερε ξανά στο προσκήνιο την προτεινόμενη διαφοροποίηση ανάμεσα σε επίσημη και πραγματική ανεργία, με τη δεύτερη σίγουρα να υπερβαίνει σε έκταση την πρώτη¹⁷. Ωστόσο, στο πλαίσιο της παρούσης εργασίας επιδιώκεται ο προσδιορισμός και η ανάλυση του φαινομένου στα κράτη-μέλη βάσει των καθορισμένων από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή κριτηρίων ενώ ιδιαίτερη έμφαση δίδεται και στους διαφορετικούς δείκτες ανεργίας των κοινωνικών και ηλικιακών κατηγοριών, κυρίως των νέων. Παράλληλα, και με βάση τα πλέον επίκαιρα διαθέσιμα στοιχεία, καταβάλλεται προσπάθεια να αποκρυπτογραφηθούν οι αιτίες του φαινομένου και να προταθούν λύσεις με πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό υπόβαθρο που θα οδηγήσουν στην αντιμετώπιση του φαινομένου.

1.4 Περιγραφή του αντικειμένου της έρευνας

Με δεδομένη την θεματική ευρύτητα που προκύπτει από τον τίτλο της παρούσης εργασίας, είναι προφανές ότι πρέπει εξ αρχής να προσδιοριστούν και να ξεκαθαριστούν συγκεκριμένοι και σαφείς προσανατολισμοί που θα την καταστήσουν επιστημονικά διακριτή και πρωτότυπη. Κύρια αντικείμενα της εργασίας είναι επομένως τα ακόλουθα:

α) Ο προσδιορισμός των εννοιών της ανεργίας και της φτώχειας βάσει των παραδεδωγμένων κριτηρίων που ισχύουν στην Ε.Ε. και στο βιοτικό επίπεδο που έχει διαμορφωθεί στα κράτη-μέλη, σε αντιδιαστολή μάλιστα με τα διεθνώς ισχύοντα για τις αναπτυσσόμενες χώρες και με βάση τις ρυθμίσεις των ευρωπαϊκών Συνθηκών και το λοιπό πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο.

β) Η κριτική αποτύπωση της πραγματικής κατάστασης και της προοπτικής εξέλιξης των δύο φαινομένων και μάλιστα σε διαφορετικά κεφάλαια λόγω της διακριτής φύσης των δεδομένων που τα συνθέτουν. Ιδιαίτερη σημασία αποκτά εν προκειμένω η αξιολόγηση δεδομένων που αφορούν τη διαφοροποίηση των δεικτών φτώχειας και ανεργίας ανά περιφέρεια, ηλικιακή κατηγορία και κοινωνική προέλευση ώστε να καταδειχτούν οι διαρθρωτικές αδυναμίες του συστήματος κοινωνικής προστασίας. Η αποτύπωση των δεδομένων ακολουθεί την πλέον επίκαιρη και αξιόπιστη επιστημονική καταγραφή¹⁸.

γ) Η ειδική παρουσίαση τόσο της διαχρονικής εξέλιξης όσο και κυρίως της επικρατούσας κατάστασης στην Ελλάδα ως μέλος της Ε.Ε. Με έμφαση εξετάζεται η

¹⁶ European Commission, Employment in Europe 2010, Λουξεμβούργο, 2010, σελ.24 επ.

¹⁷ Economic Crisis in Europe, Causes, consequences and responses, Edited by Paul van den Noord and István P. Székely, Νέα Υόρκη, 2011, σελ.11 επ.

¹⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Social Europe , EU Employment and Social Situation, τριμηνιαία έκθεση , Λουξεμβούργο, Σεπτέμβριος 2012.

κατάσταση που επικρατεί στη χώρα μας ως συνέπεια της υπαγωγής στο καθεστώς του μνημονίου με τις επιπτώσεις και τις προβλέψεις που υπάρχουν.

δ) Η διατύπωση και επεξεργασία ουσιαστικών και βιώσιμων προτάσεων που θα οδηγήσουν στην αποτελεσματική και θεσμική αντιμετώπιση των οξυμμένων κοινωνικών προβλημάτων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Καθοριστικής σημασίας ζήτημα για την παρούσα εργασία είναι και η διατύπωση μιας εναλλακτικής πολιτικής προσέγγισης για την ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική και βέβαια για την άμβλυση των δυσμενών επιπτώσεων της πολιτικής που εφαρμόζεται στη χώρα μας βάσει των μνημονικών επιταγών.

1.5 Παρουσίαση της βιβλιογραφικής κατάστασης

Με οδηγό τη συγκριτική αποτύπωση των δεδομένων της φτώχειας και της ανεργίας σε επίπεδο κρατών-μελών της Ε.Ε., η κατεύθυνση της βιβλιογραφικής τεκμηρίωσης πρέπει να είναι η αξιοποίηση αξιόπιστων στατιστικών ευρημάτων και αναλύσεων με οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό υπόβαθρο. Με βάση την εκτίμηση αυτή, στο πλαίσιο της παρούσης εργασίας αξιοποιούνται κατά κύριο λόγο οι εκδόσεις της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Αρχής που αποτυπώνουν ανάγλυφα και εμβαθύνουν στην αξιολόγηση των υπό εξέταση κοινωνικών προβλημάτων¹⁹. Παράλληλα, υπό το πρίσμα της επιδεινούμενης πορείας των δεικτών φτώχειας και ανεργίας σε επίπεδο Ε.Ε λόγω της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, αξιοποιούνται πλήρως οι σχετικές εκδόσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής²⁰ αλλά και άλλων ευρωπαϊκών οργάνων²¹ και οργανισμών²² που επιχειρούν μια μετριοπαθή και εν μέρει αισιόδοξη ανάλυση των σχετικών δεδομένων.

Με δεδομένη τη διεθνή διάσταση των φαινομένων φτώχειας και ανεργίας στον αναπτυσσόμενο κόσμο και ευρύτερα, επιβεβλημένη θεωρείται και η αξιοποίηση σχετικής βιβλιογραφίας και δεδομένων από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α)²³ αλλά και οργανισμών των Ηνωμένων Εθνών²⁴.

Η αξιολόγηση των δεδομένων στην ελληνική κοινωνία μετά την προσχώρηση της Ελλάδας στην Ε.Ε. και ειδικά μετά την εκδήλωση της κρίσης και την υπαγωγή της χώρας στο καθεστώς του μνημονίου επιτάσσει την αξιοποίηση της βιβλιογραφίας των κυρίως εμπλεκόμενων θεσμικών φορέων όπως η Τράπεζα της Ελλάδος και η Ελληνική Στατιστική Αρχή²⁵. Η αποτύπωση των δεδομένων που καταγράφονται στις εκθέσεις του ΙΝΕ (Ινστιτούτο Εργασίας)/ΓΣΕΕ (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος) παρέχει μια εναλλακτική προσέγγιση στις πρόσφατες εξελίξεις καθώς

¹⁹ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database

²⁰ ec.europa.eu/economy_finance/publications

²¹ Εκδόσεις της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

²² [European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions/www.eurofound.europa.eu](http://EuropeanFoundationfortheImprovementofLivingandWorkingConditions/www.eurofound.europa.eu)

²³ www.oecd.org/els/workingpapers.

²⁴ UN Population Division

²⁵ <http://www.bankofgreece.gr/>

μεταφέρει τις αντιλήψεις και τις αγωνίες του κόσμου της εργασίας για τα οξυμμένα κοινωνικά προβλήματα²⁶.

Τέλος, στο σύνολο της εργασίας γίνεται επιλεκτική αξιοποίηση της επιστημονικής, πανεπιστημιακής βιβλιογραφίας με έμφαση στη θεωρητική και εννοιολογική προσέγγιση των φαινομένων φτώχειας και ανεργίας αλλά και άρθρων κυρίως του ευρωπαϊκού τύπου ώστε να επιτυγχάνεται η άρρηκτη σύνδεση των επιστημονικών δεδομένων με την επικαιρότητα και τον κοινωνικό παλμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η αποτύπωση της «φτώχειας» στα κράτη-μέλη της Ε.Ε.

2.1. Εισαγωγή - Σύνοψη δεικτών αξιολόγησης.

2.1.1 Ορισμός της φτώχειας

Αν και υπάρχουν ποικίλες προσεγγίσεις στον ορισμό και την έννοια της φτώχειας, φαίνεται ότι κοινός στόχος όλων των προσεγγίσεων είναι ο χαρακτηρισμός και εντοπισμός των νοικοκυριών και ατόμων τα οποία υστερούν χαρακτηριστικά σε διαθέσιμους χρηματικούς και μη πόρους με αποτέλεσμα να μη μπορούν να συμμετέχουν κατά ανεκτό βαθμό στην κοινωνικοοικονομική ζωή της κοινωνίας που ζουν. Η υστέρηση των νοικοκυριών και ατόμων σε χρηματικούς και μη πόρους σημαίνει, βέβαια, ότι η έννοια της φτώχειας συντίθεται από στοιχεία ποσοτικά (ανεπαρκείς χρηματικοί πόροι) αλλά και ποσοτικά (ελλείψεις μη χρηματικοί πόροι).

Η ποσοτική διάσταση της φτώχειας, συνεπώς, σημαίνει την έλλειψη πόρων για τη διασφάλιση των όρων και προϋποθέσεων ενός ελάχιστου (ανεκτού) επιπέδου ζωής. Η διάσταση αυτή της φτώχειας επιδέχεται ουσιαστικά δύο ορισμούς :

α) την **απόλυτη φτώχεια** που ορίζεται ως ποσοστό του πληθυσμού που ζει με λιγότερο από ένα καθορισμένο ποσό την ημέρα συνήθως με λιγότερο από ένα δολάριο σε τιμές του 1985 και

β) τη **σχετική φτώχεια** που ορίζεται ως ποσοστό των ατόμων σε μια χώρα που ζουν με εισόδημα κατώτερο ενός συγκεκριμένου ποσοστού του διαμέσου εισοδήματος (συνήθως 50% ή 60%). Ο ορισμός του ποσοστού του διαμέσου εισοδήματος διαφέρει από χώρα σε χώρα.

Στην παρούσα μελέτη η γραμμή φτώχειας υπολογίζεται με τη σχετική έννοια και ορίζεται στο 60% του διαμέσου ισοδύναμου συνολικού διαθέσιμου εισοδήματος του νοικοκυριού. Ως συνολικό ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα του νοικοκυριού θεωρείται το συνολικό καθαρό εισόδημα (δηλαδή το εισόδημα μετά την αφαίρεση των φόρων και των εισφορών για κοινωνική ασφάλιση) που λαμβάνεται από τα μέλη του νοικοκυριού.

Η ποιοτική διάσταση της φτώχειας αναφέρεται στην αδυναμία πρόσβασης του ατόμου στις βασικές κοινωνικές πολιτικές, πολιτιστικές και επαγγελματικές ευκαιρίες και δυνατότητες μιας συγκεκριμένης κοινωνίας σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

²⁶ Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση 2012, Αθήνα, Αύγουστος 2012

Η αλληλένδετη εξέλιξη των φαινομένων της φτώχειας και του αποκλεισμού τις τελευταίες δύο δεκαετίες επιβάλλει να ληφθεί υπόψη και ο κοινωνικός αποκλεισμός. Όποια μέτρα και αν ληφθούν πρέπει να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια και τον αποκλεισμό ως δίπτυχο αδιαίρετο. (Γνώμη της ΟΚΕ από 13.7.2000).

Παρακάτω δίνονται κάποιοι δείκτες αξιολόγησης της «φτώχειας» για τα κράτη μέλη της Ε.Ε και έτσι δίνεται η δυνατότητα να σχηματιστεί μια πιο σφαιρική εικόνα για την πραγματική κατάσταση που επικρατεί εντός της Ε.Ε.

Οι δείκτες που θα αναλυθούν είναι οι εξής:

- ✓ Ποσοστό πληθυσμού της Ε.Ε σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού το έτος 2010.
- ✓ Ποσοστό ανθρώπων ανά κράτος-μέλος που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού τα έτη 2009 και 2010.
- ✓ Ποσοστό ανθρώπων ανά ηλικιακή κατηγορία στην Ε.Ε σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού το έτος 2010.

2.1.2 Τα αίτια της Φτώχειας

Βασικό αίτιο της φτώχειας είναι η ανεργία. Η αναδιάρθρωση των παραγωγικών δομών της χώρας δε συνοδεύτηκε από έγκαιρη μέριμνα για άρση των συνεπειών που αυτή θα έχει στην απασχόληση. Αναγκαία είναι και η αναδιοργάνωση της εκπαίδευσης σε σχολικό και πανεπιστημιακό επίπεδο ώστε να αντιμετωπιστούν οι αλλαγές στην αγορά εργασίας και να προσανατολιστούν οι νέοι και το εργατικό δυναμικό της χώρας μέσω της επαγγελματικής κατάρτισής τους.

Η αντιμετώπιση της φτώχειας γίνεται στην εποχή μας ακόμη δυσχερέστερη λόγω αλλαγής της δομής της οικογένειας εξαιτίας της οποίας η τελευταία δεν μπορεί να επιτελέσει όπως παλιότερα την αλληλοϋποστηρικτική λειτουργία της. Η αύξηση των πυρηνικών οικογενειών (γονείς και τέκνα) καθώς και των μονογονεϊκών οικογενειών και η αύξηση της κινητικότητας του πληθυσμού μετά την είσοδό του σε παραγωγική ηλικία μείωσε τη δυνατότητα στήριξης από τους γονείς προς τα ενήλικα τέκνα και αντίστροφα.

Στην όξυνση του φαινομένου της φτώχειας συνέβαλε και η συγκέντρωση του πληθυσμού στα αστικά κέντρα και ιδιαίτερα στην πρωτεύουσα. Όπως είναι φυσικό η διαβίωση των ανέργων στα αστικά κέντρα καθιστά πιο επώδυνες τις συνέπειες της φτώχειας καθώς στην ύπαιθρο συνήθως ήταν εξασφαλισμένα τα στοιχειώδη μέσα διαβίωσης (στέγη και διατροφή).

Έλλειψη ολοκληρωμένου συστήματος κοινωνικής πρόνοιας. Αν και τα διατιθέμενα κονδύλια για την κοινωνική πρόνοια, συγκρινόμενα με τα αντίστοιχα άλλων μεσογειακών χωρών της ΕΕ δεν είναι χαμηλά ωστόσο το πρόβλημα βρίσκεται στον τρόπο διάθεσης των κονδυλίων αυτών και στο διοικητικό κόστος της κοινωνικής πολιτικής που είναι δυσανάλογα μεγάλο. Το αποτέλεσμα είναι ότι σημαντικό μέρος των πόρων να μη φτάνει ποτέ στους πραγματικούς αποδέκτες της που είναι οι φτωχοί.

Τα προβλήματα που εντοπίσαμε στο σύστημα της κοινωνικής πρόνοιας εμφανίζονται και στο χώρο της κοινωνικής ασφάλισης όπου εντοπίζεται μια άλλη σημαντική κατηγορία φτωχών, οι ηλικιωμένοι, είτε ανασφάλιστοι είτε χαμηλοσυνταξιούχοι. Παράγοντας όξυνσης του φαινομένου της φτώχειας είναι ακόμη η χρόνια έλλειψη ασφαλιστικής συνείδησης και η εισφοροδιαφυγή.

Η αδυναμία του κρατικού μηχανισμού να συλλέξει πόρους πολύτιμους για την κοινωνική πολιτική της χώρας δεν εντοπίζεται μόνο στο χώρο της κοινωνικής ασφάλισης αλλά χαρακτηρίζει και το φορολογικό μας σύστημα, το οποίο δεν επιτελεί ικανοποιητικά τον αναδιανεμητικό του ρόλο.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα στην Ελλάδα δεν επιτέλεσε στον επιθυμητό βαθμό τον αναπτυξιακό του ρόλο καθώς τα δάνεια συχνά δίνονται με κριτήρια μη αναπτυξιακά. Η μη πρόσφορη αξιοποίηση των αποθεματικών των ασφαλιστικών ταμείων της χώρας (άτοκη δέσμευση ή εντοκισμός με πολύ χαμηλό επιτόκιο στην Τράπεζα της Ελλάδος) περιόρισε τις δυνατότητες μιας κοινωνικά δίκαιης αξιοποίησης των σημαντικών αυτών οικονομικών πόρων.

Σε όλα αυτά, που αποτελούν ενδογενείς παράγοντες της φτώχειας στη χώρα μας, υπάρχουν και δύο εξωγενείς παράγοντες που συμβάλλουν στην όξυνση του φαινομένου. Ο πρώτος είναι η μείωση των μεταναστών, των ανέργων και των εν γένει φτωχών Ελλήνων στο εξωτερικό γεγονός που στις πρώτες μεταπολεμικές περιόδους αλλά και παλαιότερα μείωνε την ανεργία και τη φτώχεια στην Ελλάδα.

Ο δεύτερος παράγοντας – αντίστροφος του πρώτου – είναι η αύξηση της εισροής οικονομικών μεταναστών προς την Ελλάδα, οι οποίοι έρχονται συνήθως χωρίς να έχουν εκ των προτέρων εξασφαλίσει εργασία και στέγη με αποτέλεσμα να προστίθενται και αυτοί στα φτωχά στρώματα του πληθυσμού.

2.1.3 Συνέπειες της Φτώχειας (Γνώμη της ΟΚΕ από 13.7.2000)

Η φτώχεια εκτός από τις άμεσες συνέπειες για τους ίδιους τους φτωχούς (αδυναμία συντήρησης του ίδιου και της οικογένειάς του, αδυναμία πρόσβασης στα υλικά και πολιτιστικά αγαθά) επιφέρει και μια σειρά παράπλευρων συνεπειών που αντανακλούν στο κοινωνικό σύνολο και στην οικονομία της χώρας.

Το αίσθημα ανασφάλειας και η μείωση της αυτοεκτίμησης έχει σαν αποτέλεσμα τη μείωση της δυνατότητας του φτωχού για δυναμική παρέμβαση στα πράγματα και τη σταδιακή απώλεια κάθε επαφής του με την παραγωγική διαδικασία αλλά και τα θεμελιώδη δικαιώματά του (αποκλεισμός από το δικαίωμα για μόρφωση, αξιοπρεπή στέγαση, πρόσβαση στη κοινωνική προστασία, περίθαλψη κλπ). Στην οικογένεια του φτωχού τα παιδιά έχουν λιγότερες δυνατότητες μόρφωσης και για επαγγελματική αποκατάσταση. Οι συνέπειες για την οικογένεια του φτωχού επιτείνονται όταν η φτώχεια συνδυάζεται και με την ανεργία, καθώς χάνεται το πλαίσιο της οικογένειας η εργασιοκεντρική θεώρηση της κοινωνίας και της ζωής και συνεπώς αναζητούνται εναλλακτικές μέθοδοι που δεν κινούνται στο πλαίσιο της νομιμότητας.

Οι συνέπειες όμως της φτώχειας δεν περιορίζονται μόνο στους φτωχούς, αλλά διαπερνούν το σύνολο της οικονομίας και της κοινωνίας. Σε οικονομικό επίπεδο, απομακρύνεται κατ' αρχήν από την αγορά εργασίας ένα σημαντικό τμήμα του

ενεργού πληθυσμού, με αποτέλεσμα να μην αξιοποιείται το σύνολο του παραγωγικού δυναμικού της χώρας.

Σε δημοσιονομικό επίπεδο η φτώχεια στερεί από το κράτος έσοδα καθώς δεν υπάρχει εισόδημα για να φορολογήσει. Η παρατεταμένη φτώχεια όμως αποκόπτει τους φτωχούς και από τον κοινωνικό κορμό της χώρας καθώς τους εμποδίζει να συμμετέχουν στις κοινές αξίες της κοινωνίας και τους στερεί την απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων που προβλέπονται από το Σύνταγμα, ενώ ο φτωχός στερείται κινήτρων για συμμετοχή στη πολιτική διαδικασία. Ο αποκλεισμός των φτωχών από τη πολιτική διαδικασία ανατρέπει τις λεπτές ισορροπίες του πολιτικού συστήματος καθώς επιτρέπει στις ισχυρότερες οικονομικά ομάδες να έχουν δυσανάλογα μεγάλη επιρροή στο πολιτικό γίνεσθαι.

2.1.4 Επιπτώσεις του επιπέδου εκπαίδευσης στη φτώχεια και στη διαγενεακή μεταβίβαση της φτώχειας.

Γενική Γραμματεία Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος,
Απόσπασμα ΔΕΛΤΙΟΥ ΤΥΠΟΥ της 20^{ης} Μαρτίου 2006
(Υπεύθυνος Ερευνητής Γεώργιος ΝΤΟΥΡΟΣ)

Η έρευνα διενεργήθηκε σε τελικό δείγμα 6.555 ιδιωτικών νοικοκυριών και σε 17.386 μέλη αυτών, σε ολόκληρη τη Χώρα, τα δε αποτελέσματα αναφέρονται στο μέσο όρο των μηνιαίων αγορών των νοικοκυριών σε ευρώ.

A. Ιστορικό και σκοπός της έρευνας

Με την έρευνα αυτή συγκεντρώνονται αναλυτικές πληροφορίες για την αξία των αγορών και των απολαβών σε είδος των νοικοκυριών, καθώς και δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των νοικοκυριών και των κατοικιών τους. Τα στοιχεία που προκύπτουν χρησιμοποιούνται, κυρίως, για την αναθεώρηση του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, που καταρτίζεται από την ΕΣΥΕ, αλλά και για την μελέτη των ορίων χαμηλού εισοδήματος, κατά διάφορες κοινωνικό-οικονομικές κατηγορίες πληθυσμού.

Τα στοιχεία της έρευνας είναι πλήρως εναρμονισμένα με τα στοιχεία των ερευνών των Οικογενειακών Προϋπολογισμών των άλλων χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για την έρευνα αυτή χρησιμοποιήθηκε η νέα ταξινόμηση αγαθών και υπηρεσιών (την COICOP-HBS), που προτάθηκε στις χώρες μέλη από τη Eurostat (Household Budget Surveys in the European Union methodology and recommendations for harmonization, 1997).

B. Τρόπος συλλογής των δεδομένων

Για κάθε μέλος του νοικοκυριού συμπληρώθηκε το επίπεδο εκπαίδευσής του, καθώς και το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα και της μητέρας του, ανεξάρτητα αν διέμεναν στο νοικοκυριό, δε βρίσκονταν στη ζωή ή διέμεναν αλλού.

Το επίπεδο εκπαίδευσης καταχωρήθηκε σύμφωνα με τη διεθνή ταξινόμηση για την εκπαίδευση (ISCED 97) και αφορά μόνο στα άτομα που την περίοδο της έρευνας δεν παρακολουθούσαν κανένα επίπεδο εκπαίδευσης.

Περισσότερα στοιχεία σχετικά με την έρευνα δημοσιεύονται στο σχετικό ενημερωτικό δελτίο και στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.statistics.gr> (κατηγορία: Στατιστικά στοιχεία /Κοινωνικές Στατιστικές, Οικογενειακοί Προϋπολογισμοί).

Γ. Μεθοδολογία μέτρησης της οικονομικής επισφάλειας (φτώχειας)

Η γραμμή φτώχειας υπολογίζεται με τη σχετική έννοια και ορίζεται στο 60% της διαμέσου ισοδύναμης συνολικής δαπάνης του νοικοκυριού, χρησιμοποιώντας την τροποποιημένη κλίμακα ισοδυναμίας του ΟΟΣΑ. Ως συνολική ισοδύναμη δαπάνη του νοικοκυριού θεωρείται η συνολική δαπάνη από αγορές που πραγματοποιούν όλα τα μέλη του νοικοκυριού. Αυτή η έννοια του κινδύνου σχετικής φτώχειας (φτωχός σε σχέση με τους άλλους) διαφοροποιείται από την έννοια του κινδύνου της απόλυτης φτώχειας (ο φτωχός στερείται βασικών μέσων επιβίωσης).

Δ. Τα αποτελέσματα της έρευνας

Στους πίνακες 1 – 4 καταγράφονται οι επιπτώσεις του επιπέδου εκπαίδευσης των μελών των νοικοκυριών στη φτώχεια και στη μεταβίβαση της από γενεά σε γενεά.

Ειδικότερα, προκύπτει ότι:

- Ο ρόλος της εκπαίδευσης είναι ιδιαίτερα σημαντικός για τη μείωση της φτώχειας. Το 83,7% των φτωχών είναι αναλφάβητοι, έχουν τελειώσει μερικές τάξεις του δημοτικού, δημοτικό ή γυμνάσιο, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους μη φτωχούς εκτιμάται στο 47,3% (πίνακας 1).

- Οι μη φτωχοί που έχουν τελειώσει, κατά ανώτερο επίπεδο, υποχρεωτική εκπαίδευση, είναι 0,70 φορές περισσότεροι από τους αντίστοιχους φτωχούς, ενώ οι μη φτωχοί, που έχουν τελειώσει μεταπτυχιακό, 24 φορές περισσότεροι από τους αντίστοιχους φτωχούς. Επίσης, οι μη φτωχοί που έχουν τελειώσει το Λύκειο είναι 3 φορές περισσότεροι από τους αντίστοιχους φτωχούς, ενώ οι μη φτωχοί που έχουν τελειώσει ΑΕΙ 7,7 φορές περισσότεροι από τους αντίστοιχους φτωχούς. Από τα παραπάνω αποδεικνύεται ότι όσο υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης έχει αποκτηθεί από τα μέλη του νοικοκυριού τόσο μικρότερη είναι η πιθανότητα να απειληθούν από φτώχεια (πίνακας 1).

- Τα αντίστοιχα ποσοστά για επίπεδο εκπαίδευσης υψηλότερο της υποχρεωτικής (λύκειο έως και διδακτορικό) εκτιμώνται για μεν τους φτωχούς στο 16,3%, ενώ για τους μη φτωχούς στο 52,7% (πίνακας 1).

- Το 54,2% αυτών που δεν έχουν πάει καθόλου σχολείο (αναλφάβητοι) απειλείται από φτώχεια. Το αντίστοιχο ποσοστό για άτομα που έχουν τελειώσει ΑΕΙ μειώνεται δραστικά στο 4,2% (πίνακας 2).

- Στο φτωχό πληθυσμό παρατηρείται μεγαλύτερη εκπαιδευτική στασιμότητα²⁷, ήτοι ποσοστό 31,5% ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα και 26,0% ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης της μητέρας, ενώ στο μη φτωχό πληθυσμό, τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 22,4% και 16,6% (πίνακες 3 και 4).

- Σε ποσοστό 68,5%, ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα, και 74,0%, ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης της μητέρας, τα μέλη των νοικοκυριών που απειλούνται από φτώχειας παρουσιάζουν εκπαιδευτική κινητικότητα²⁸. Τα αντίστοιχα ποσοστά για μέλη των νοικοκυριών που δεν απειλούνται από φτώχεια εκτιμώνται σε 77,6% και 83,4% (πίνακες 3 και 4).

- Η καθοδική²⁹ και ανοδική³⁰ εκπαιδευτική κινητικότητα των μελών των νοικοκυριών που απειλούνται από φτώχεια εκτιμάται, σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα, σε ποσοστό 6,2% και 62,6%, αντίστοιχα και, σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας, σε ποσοστό 8,2% και 71,2%, αντίστοιχα. Τα αντίστοιχα ποσοστά καθοδικής και ανοδικής εκπαιδευτικής κινητικότητας των μελών των νοικοκυριών, που δεν απειλούνται από τη φτώχεια, εκτιμώνται σε 5,0% και 72,3% και 2,7% και 80,6%, αντίστοιχα (Πίνακες 3 και 4).

Τέλος, επισημαίνεται ότι για εξαγωγή ορθών συμπερασμάτων, σχετικά με τη διαγενεακή μεταβίβαση της φτώχειας, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα ιστορικά γεγονότα (Α' και Β' παγκόσμιος πόλεμος, εμφύλιος κλπ.), η οικογενειακή επένδυση σε εκπαιδευτικό κεφάλαιο μετά τον πόλεμο, καθώς και οι ρυθμοί ανάπτυξης της χώρας.

²⁷ **Εκπαιδευτική στασιμότητα:** εκπαιδευτικό επίπεδο των μελών του νοικοκυριού ίδιο ακριβώς με αυτό των γονέων τους.

²⁸ **Ολική εκπαιδευτική κινητικότητα:** ποσοστιαία αναλογία των μελών του νοικοκυριού που διαφέρει από αυτό των γονέων τους.

²⁹ **Καθοδική εκπαιδευτική κινητικότητα:** ποσοστιαία αναλογία των μελών του νοικοκυριού που φθάνουν σε χαμηλότερο επίπεδο από αυτό των γονέων τους.

³⁰ **Ανοδική εκπαιδευτική κινητικότητα:** ποσοστιαία αναλογία των μελών του νοικοκυριού που φθάνουν σε υψηλότερο επίπεδο από αυτό των γονέων τους

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Επίπεδο εκπαίδευσης και κατανομή του πληθυσμού, ανά κατηγορία (συνολικός, φτωχός και μη φτωχός, ανά επίπεδο εκπαίδευσης)

Επίπεδο εκπαίδευσης	Κατανομή του συνολικού πληθυσμού	Κατανομή του φτωχού πληθυσμού	Κατανομή του μη φτωχού πληθυσμού
Σύνολο	100,0	100,0	100,0
Δεν πήγε σχολείο	3,4	8,6	1,9
Δεν τελείωσε το δημοτικό	9,8	23,0	6,2
Δημοτικό	29,2	41,1	26,0
Γυμνάσιο	12,7	11,0	13,2
Λύκειο / Εξατάξιο Γυμνάσιο	20,5	9,7	23,5
ΤΕΛ, ΤΕΣ, Πολυκλαδικό Λύκειο	5,1	2,1	5,9
ΙΕΚ ή Ανώτερη Σχολή	4,4	1,4	5,1
ΤΕΙ, ΚΑΤΕΕ	4,4	1,1	5,3
ΑΕΙ	9,9	2,0	12,0
Μεταπτυχιακό	0,5	0,0	0,7
Διδακτορικό	0,2	0,0	0,2

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Ποσοστό φτωχού και μη φτωχού πληθυσμού σε σχέση με το συνολικό, ανά επίπεδο εκπαίδευσης

Επίπεδο εκπαίδευσης	Ποσοστό φτωχού πληθυσμού σε σχέση με το συνολικό	Ποσοστό μη φτωχού πληθυσμού σε σχέση με το συνολικό
Σύνολο	21,0	79,0
Δεν πήγε σχολείο	54,2	45,8
Δεν τελείωσε το δημοτικό	50,1	49,9
Δημοτικό	30,0	70,0
Γυμνάσιο	18,3	81,7
Λύκειο / Εξατάξιο Γυμνάσιο	10,0	90,0
ΤΕΛ, ΤΕΣ, Πολυκλαδικό Λύκειο	8,8	91,2
ΙΕΚ ή Ανώτερη Σχολή	7,0	93,0
ΤΕΙ, ΚΑΤΕΕ	5,4	94,6

ΑΕΙ	4,2	95,8
Μεταπτυχιακό	1,4	98,6
Διδακτορικό	0,0	100,0

ΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΓΕΝΕΑΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

**Μέτρα εκπαιδευτικής κινητικότητας από τη γενιά του πατέρα
στη γενιά των παιδιών**

Μέτρα εκπαιδευτικής κινητικότητας	Φτωχός πληθυσμός	Μη φτωχός πληθυσμός
Εκπαιδευτική στασιμότητα	31,5	22,4
Εκπαιδευτική ολική κινητικότητα	68,5	77,6
Εκπαιδευτική ανοδική κινητικότητα	62,6	72,3
Εκπαιδευτική καθοδική κινητικότητα	6,2	5,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

**Μέτρα εκπαιδευτικής κινητικότητας από τη γενιά της μητέρας
στη γενιά των παιδιών**

Μέτρα εκπαιδευτικής κινητικότητας	Φτωχός πληθυσμός	Μη φτωχός πληθυσμός
Εκπαιδευτική στασιμότητα	26,0	16,6
Εκπαιδευτική ολική κινητικότητα	74,0	83,4
Εκπαιδευτική ανοδική κινητικότητα	71,2	80,6
Εκπαιδευτική καθοδική κινητικότητα	2,8	2,7

Πρώτες διαπιστώσεις από τους διαφοροποιημένους δείκτες εκπαίδευσης των τοπικών κοινωνιών

Το ΚΑΝΕΠ/Γ.Σ.Ε.Ε. φέρνοντας σήμερα στο επίκεντρο του πολιτικού προβληματισμού τα προβλήματα και τη σημασία της τοπικής κοινωνίας επιθυμεί να επισημάνει ότι:

✓ η ανακοίνωση ποσοτικών, οικονομικών και εκπαιδευτικών δεικτών σε εθνικό επίπεδο αποκρύβει τις τεράστιες ανισότητες που συνεχώς διευρύνονται, όχι μόνο μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών, αλλά μεταξύ κέντρου και περιφέρειας, αποδυναμώνοντας πλήρως τις τοπικές κοινωνίες που πιέζονται και αδυνατούν πλέον να επιβιώσουν στο πλαίσιο ενός άκρατου ανταγωνιστικού περιβάλλοντος, χωρίς

υποδομές και πόρους, με συνεχώς μειούμενους κοινωνικούς δείκτες, χωρίς την ουσιαστική φροντίδα και τη μέριμνα του κράτους.

✓ Οι ιστορικές κατακτήσεις του κοινωνικού κράτους μειώνονται συστηματικά, σε μια προσπάθεια να μειωθεί το κόστος, χωρίς όμως να συμπίεστούν τα κέρδη των οικονομικών elite και να επιτευχθούν ανταγωνιστικές τιμές παραγωγής – μεταφορών - υπηρεσιών. Οι πολιτικές αυτές όμως, εκ του αποτελέσματος, αυξάνουν την εργασιακή ανασφάλεια και την ανεργία, υιοθετούν τη διεύρυνση του χρόνου εργασίας, την απαξίωση της προσωπικής και οικογενειακής ζωής των εργαζομένων.

✓ Οι εκπαιδευτικές ανισότητες με την πάροδο των ετών καταργούν στην ουσία την δωρεάν παιδεία. Δυστυχώς, καθημερινά το κοινωνικά και συνταγματικά κεκτημένο της δημόσιας δωρεάν παιδείας, βάλλεται και υποβαθμίζεται με αποτέλεσμα τα οικονομικώς ασθενέστερα στρώματα να είναι περισσότερο ευάλωτα στον κοινωνικό αποκλεισμό. Οι ανισότητες στην εκπαίδευση δημιουργούν παρασιτικά φαινόμενα και οδηγούν είτε σε φαινόμενα σχολικής διαρροής, είτε εσωτερικής μετανάστευσης λόγω σπουδών ακόμα και μέσα στον ίδιο νομό. Η ελληνική οικογένεια βρίσκεται εγκλωβισμένη στον κυκλώνα της φροντιστηριακής εκπαίδευσης με αποτέλεσμα να ξοδεύονται ολάκερες περιουσίες για μία θέση στην τρίτοβάθμια εκπαίδευση. Εξίσου προβληματική όμως, καθίσταται και η άποψη που θεωρεί ότι όσο περισσότεροι εισέλθουν στην τρίτοβάθμια εκπαίδευση, τόσο μειώνονται οι εκπαιδευτικές ανισότητες. Αντίθετα βλέπουμε ότι τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα εκπροσωπούνται λιγότερο στις πανεπιστημιακές σχολές και τα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών.

✓ Σε νομούς που εμφανίζουν υψηλή τουριστική κινητικότητα, παρά τους φαινομενικά υψηλούς δείκτες ευημερίας, οι εκπαιδευτικοί δείκτες παρουσιάζουν πρόβλημα. Στην περίπτωση αυτή το σχολείο είναι απαξιωμένο ως εργαλείο κοινωνικής ανέλιξης του ατόμου, για το λόγο ότι δεν μπορεί να ανταγωνιστεί το ρυθμό πλουτισμού που υπόσχεται η τοπική κοινωνία μέσω του τουρισμού. Η ροπή προς την τουριστική επιχειρηματικότητα δεν αναπτύσσεται μέσω του σχολείου και των σπουδών, αλλά μέσα από μια κοντόφθαλμη και οικονομικά αντιπαραγωγική αντίληψη που ενέχει εμπειρισμό και ανάπτυξη σε «πήλινα πόδια». Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων επικρατεί η απαξίωση της γνώσης και η ιδεολογία του εύκολου πλουτισμού με κεφάλαια που επενδύονται από ιδιώτες που συχνά δεν διαμένουν μόνιμα στην περιοχή. Αυτό έχει σαν συνέπεια το μαρασμό της τοπικής κοινωνίας, τη νόθα και πλασματική ανάπτυξή της, κάτι που δυστυχώς οι εκπαιδευτικοί δείκτες επιβεβαιώνουν.

✓ Η εκπαίδευση δεν έχει στην πράξη αναγνωριστεί ως ο βασικότερος μοχλός ανάπτυξης της περιφερειακής και εθνικής πολιτικής. Η χώρα υπολείπεται στον τομέα δράσεων καταπολέμησης των εκπαιδευτικών ανισοτήτων, καθώς και σε πολιτικές εκσυγχρονισμού του εκπαιδευτικού συστήματος και διασύνδεσης της εκπαίδευσης με την απασχόληση. Κανένα μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης (σουηδικό, αγγλικό, ή ηπειρωτικό) δεν μπορεί να υλοποιηθεί σε περιβάλλον εκπαιδευτικών ανισοτήτων. Αντίθετα, προϋπόθεση εφαρμογής του αποτελεί η συνεχής προσπάθεια για

άμβλυνση κάθε μορφής κοινωνικής και κυρίως εκπαιδευτικής ανισότητας με ταυτόχρονη δυναμική παρουσία του ρόλου των κοινωνικών εταίρων.

Αναμφίβολα το ζήτημα της παιδείας και της εκπαίδευσης αποτελεί θεμελιακό κεφάλαιο για τον τόπο και συνδέεται άμεσα με την κοινωνική και επαγγελματική εξέλιξη αλλά και κινητικότητα των εργαζομένων.

Επιπλέον αποτελεί τον κύριο κοινωνικό μηχανισμό μέσω του οποίου συντηρούνται, διευρύνονται, αλλά και αναπαράγονται οι κοινωνικές και ταξικές ανισότητες, με αποτέλεσμα τα κοινωνικά αδύναμα στρώματα να αποκλείονται συστηματικά από την παροχή ίσων ευκαιριών για κοινωνική προκοπή και ευημερία μέσω της μόρφωσης.

Το πρόβλημα όμως των ανισοτήτων στην εκπαίδευση, πέρα από τον ταξικό του χαρακτήρα, αφορά και την ευρύτερη γεωγραφία της χώρας με αποτέλεσμα να παρατηρούνται κραυγαλέες ανισότητες ανάμεσα σε νομούς, περιφέρειες αλλά ακόμα και σε περιοχές εντός του ίδιου δήμου, ή του ίδιου νομού.

Το γεγονός αυτό, στερεί από σημαντικά στρώματα του πληθυσμού την ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο, δυσχεραίνει την ισόρροπη ανάπτυξη της χώρας, υποθηκεύει αρνητικά το μέλλον της νεολαίας και εγκυμονεί κινδύνους για τη συνοχή της ελληνικής κοινωνίας.

Ο Τύπος αναφέρεται κατά καιρούς για την φτώχεια και πως συνδέεται με το επίπεδο μόρφωσης. Σε άρθρο της, η εφημερίδα “Το Βήμα” αναφέρει:

“Είκοσι χιλιάδες μαθητές κάθε χρόνο εγκαταλείπουν την υποχρεωτική εκπαίδευση”

“Η φτώχεια διώχνει τα παιδιά από το σχολείο”

“Γιατί οι τουριστικά ανεπτυγμένες περιοχές κρατούν τα σκήπτρα του σύγχρονου αναλφαβητισμού”

Μετρούνται και λείπουν άλλοτε είκοσι χιλιάδες και άλλοτε δεκαεννιά. Ξαναμετρούν οι ερευνητές αλλά και πάλι το μαθητικό σώμα εμφανίζεται λειψό. Πού πηγαίνουν αυτά τα παιδιά; Πώς συνθλίβονται στη μυλόπετρα του χρόνου από την Α' γυμνασίου στην Γ' και πώς υλοποιείται το συνταγματικά κατοχυρωμένο - εδώ και είκοσι έξι ολόκληρα χρόνια - δικαίωμα «στην εννιάχρονη και δωρεάν υποχρεωτική φοίτηση»; Ποιοι λόγοι υπαγορεύουν τη διαρροή; Το καθεστώς των «άξιων» που θα εισαχθούν σε λίγο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση διατηρεί την αιφόρο διαστρωμάτωση. Και περιθωριοποιεί τη διαπολιτισμική διαφορά. Υποκλίνεται στο καθεστώς της ανάγκης. Και υπονομεύει το αύριο των παιδιών στις άγονες περιοχές. Οι βαρύγδουποι λόγοι περί ίσων ευκαιριών θρυμματίζονται υπό το βάρος της ανάγκης. Και η απομάκρυνση από τη φοίτηση που θεωρείται η βάση για την απόσπαση από τον κόσμο του αναλφαβητισμού, τη διεκδίκηση βασικών και θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, απλώς πυκνώνει τις «γραμμές» των

παλιών αναλφάβητων με σύγχρονο, ηλεκτρονικής εποχής, «αίμα». Τι και αν η επίσημη ρητορική επιμένει; Όλοι εισάγονται στο πανεπιστήμιο. Η έρευνα και τα στοιχεία που φέρνει σήμερα στο φως «Το Βήμα» συνθέτουν μια πραγματικότητα που αναδεικνύει την άλλη πλευρά του φεγγαριού. Αυτήν που βιώνουν δεκάδες χιλιάδες παιδιά ως «ξένοι» μέσα στην ίδια τους τη χώρα. Ως μετανάστες, έστω και αν είναι τρίτης ή τέταρτης γενιάς κάτοικοι. Ως εργάτες ή αγρότες που εγκαταλείπουν το σχολείο για να προσκομίσουν τον οβολό της ημέρας στο τραπέζι της οικογένειας.

Οι επίσημες διακηρύξεις περί «συμμετοχής όλου του πληθυσμού σχολικής ηλικίας στις βασικές εκπαιδευτικές διαδικασίες του εννιάχρονου υποχρεωτικού σχολείου» και περί «ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων» απέχουν κατά πολύ από την πραγματικότητα. Γιατί; Γιατί είναι φανερό πια ότι, όπως και πολλά άλλα ανθρώπινα δικαιώματα, έτσι και το δικαίωμα στην εκπαίδευση προϋποθέτει την ύπαρξη άλλων δικαιωμάτων, χωρίς τα οποία η άσκησή του καθίσταται αδύνατη από τον δικαιούχο. Τα στοιχεία που προκύπτουν από έρευνα των εκπαιδευτικών - ερευνητών Γιώργου Καββαδία και Χρήστου Κάτσικα, αν μη τι άλλο, αποκαλύπτουν τον κόσμο της ανισότητας στην εκπαίδευση ακόμη και σήμερα, στο λυκαυγές του 21ου αιώνα.

Αν παρακολουθήσει κανείς την πορεία του μαθητικού πληθυσμού από την εγγραφή του στην Α' τάξη του γυμνασίου ως την έξοδό του - Γ' γυμνασίου - θα διαπιστώσει ότι χιλιάδες μαθητές «χάνονται» σ' αυτή την πορεία. Π.χ., ενώ για το σχολικό έτος 1998-1999 γράφτηκαν στην Α' τάξη του Γυμνασίου 131.000 παιδιά, τρία χρόνια αργότερα, στην Γ' Γυμνασίου, βρέθηκαν λιγότεροι κατά 19.000. Αν αφαιρέσουμε από αυτόν τον αριθμό ένα ποσοστό μαθητών, που παρουσιάζονται μόνιμα στα μαθητολόγια ως εγγραφέντες και μη φοιτήσαντες, τότε - με τους πιο μετριοπαθείς υπολογισμούς - μπορούμε να εκτιμήσουμε ότι στα στοιχεία της τελευταίας απογραφής πληθυσμού - 2001 - θα καταγραφούν περίπου 150.000 νέοι 15-24 ετών, οι οποίοι δεν θα έχουν ολοκληρώσει την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση παρ' όλο που στη δεκαετία του 1990 βρίσκονταν σε σχολική ηλικία. Και όμως, στο «σχολείο που αλλάζει» η υποεκπαίδευση, στην οποία είχαν καταδικασθεί χρόνια τώρα οι μαθητές που «δεν έπαιρναν τα γράμματα», μεταλλάσσεται αργά και επίσημα σε μαζική αποφοίτηση από το ενιαίο λύκειο μαθητευομένων ηλικίας 14-15 ετών. Παιδιά που χωρίς αμφιβολία οριοθετούνται σε συγκεκριμένη κοινωνική πλευρά, την οποία σέρνουν μαζί τους ως την προχωρημένη ενηλικίωσή τους. Οι μη ευνοημένοι μαθητές καλούνται να παίξουν τον ρόλο της Ιφιγένειας, ώστε να φυσήξει ούριος άνεμος στον κυρίαρχο στόχο για φθινό, ανταγωνιστικό και αποδοτικό σχολείο στον νέο αιώνα.

Σε ποιες όμως περιοχές συγκεντρώνονται τα υψηλότερα ποσοστά εγκατάλειψης του σχολείου; Ποιοι εκπροσωπούνται στη στρατιά των παιδιών που εγκαταλείπουν πρόωρα τη σχολική αίθουσα; Σύμφωνα με την έρευνα λοιπόν, ένα νήμα φαίνεται να συνδέει τη σχολική πορεία χιλιάδων παιδιών από:

- ✓ Την «άγωνα» Ευρυτανία.

- ✓ Την αγροτική Ηλεία και την περιθωριοποιημένη Λακωνία.
- ✓ Τη «μειονοτική» Ξάνθη και τη Ροδόπη.
- ✓ Τις «μητροπόλεις» του τουρισμού, την Κρήτη, τα Δωδεκάνησα και τα Ιόνια.
- ✓ Σε αυτές τις περιοχές συγκεντρώνονται τα μεγαλύτερα ποσοστά μαθητικής διαρροής από την υποχρεωτική εκπαίδευση. Γεγονός που «αιχμαλωτίζει» το εκπαιδευτικό τους μέλλον στην προοπτική της παραγωγής και αναπαραγωγής του αναλφαβητισμού. Έτσι:
- ✓ Ένα στα πέντε παιδιά δεν ολοκληρώνει το γυμνάσιο στον Νομό Ξάνθης, στις αγροτικές περιοχές του Νομού Ευρυτανίας και στις ημιαστικές περιοχές του Νομού Ροδόπης.
- ✓ Ένα στα έξι ως επτά παιδιά εγκαταλείπουν το γυμνάσιο στις αγροτικές περιοχές των νομών Ρεθύμνου, Λασιθίου, Ηρακλείου, Αιτωλοακαρνανίας και στις ημιαστικές περιοχές των νομών Χανίων, Δωδεκανήσου, Λακωνίας.
- ✓ Ένα στα εννέα παιδιά των αγροτικών περιοχών των νομών Κέρκυρας, Ηλείας, Λευκάδας και Μεσσηνίας καθώς και των ημιαστικών περιοχών των νομών Εύβοιας και Σάμου εισάγεται στη «βιομηχανία των παραγκωνισμένων».

Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά των παραπάνω περιοχών; Ουσιαστικά ομαδοποιούνται σε δύο κατηγορίες:

1. Σε περιφερειακούς νομούς, κατά βάση αγροτικούς και οικονομικά στερημένους, που έχουν το μεγαλύτερο μέρος των κατοίκων τους χωρίς απολυτήριο τριτάξιου γυμνασίου.

Στα οικονομικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά αυτά χαρακτηριστικά έρχεται να «βαρύνει» στην περίπτωση των νομών Ροδόπης και Ξάνθης η εγκατάλειψη του σχολείου μετά το δημοτικό της πλειονότητας των μειονοτικών μαθητών, που αποτελούν το μισό περίπου του συνολικού μαθητικού πληθυσμού. Παράλληλα, επειδή ο παράγων φτώχεια συντελεί σημαντικά στην πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου και στην εκπαιδευτική αποστέρωση μαζί με χιλιάδες παιδιά των απομακρυσμένων και των αγροτικών περιοχών βρίσκονται και χιλιάδες παιδιά των υποβαθμισμένων αστικών περιοχών. Παιδιά οικογενειών με χαμηλό ή μη τακτικό εισόδημα. Παιδιά με αγράμματους γονείς. Παιδιά μεταναστών, προσφύγων, τσιγγάνων.

Στην απόφαση για εγκατάλειψη του σχολείου ο οικονομικός παράγων είναι καθοριστικός. Οι μαθητές αυτοί έχοντας την αγωνία της επαγγελματικής τους αποκατάστασης - αφού το επάγγελμα αποτελεί τη μοναδική πηγή εισοδήματος - και παράλληλα ζώντας με τις συσσωρευμένες ενδείξεις της κακής επίδοσής τους και με φιλοδοξίες προσαρμοσμένες στην αντικειμενική πραγματικότητα, εξαναγκάζονται σε παραίτηση.

2. Σε περιοχές με υψηλούς δείκτες τουριστικής ανάπτυξης.

Είναι γνωστό ότι τα Ιόνια Νησιά, τα Δωδεκάνησα και η Κρήτη θεωρούνται από τις πιο ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές. Οικονομικά αναπτυγμένες - τουλάχιστον όσον αφορά τα εισοδήματα των κατοίκων. Παρ' όλο όμως που η τουριστική ανάπτυξη θεωρείται ότι ευνοεί τη διεκδίκηση καλύτερης εκπαίδευσης, όλα τα ερευνητικά στοιχεία αποδεικνύουν ότι ο τουρισμός λειτούργησε ανταγωνιστικά προς την εκπαίδευση χιλιάδων νέων αυτών των περιοχών. Όλες οι ενδείξεις οδηγούν στο συμπέρασμα ότι: Τα παιδιά που αποκλείονται από το σχολείο, στη συντριπτική πλειονότητά τους, προέρχονται από τα φτωχά αγροτικά στρώματα του πληθυσμού που βρίσκουν στον τουρισμό δυνατότητα απασχόλησης. Οι πέραν του Κηφισού και οι μέτοικοι της Θεσσαλονίκης Οι διαχωριστικές γραμμές στην κοινωνία των δύο «περιούσιων» νομών της χώρας

Οι νομοί Αττικής και Θεσσαλονίκης θεωρούνται οι... περιούσιοι της Ελλάδος. Στα σπλάγχνα τους η πρωτεύουσα και η συμπρωτεύουσα. Κοιτίδες της παραγωγής. Του «κεντρικού» πολιτισμού. Της εμπορικής ζωής. Και όμως. Στη σκιά της λάμπης υπάρχουν περιοχές της δεύτερης και τρίτης κατηγορίας και ουχί της ευκαιρίας: Κάθε χρόνο περίπου 2.500 παιδιά δεν ολοκληρώνουν το γυμνάσιο στον Νομό Αττικής.

Μία μόνο ματιά στην κατανομή της μαθητικής διαρροής στις διοικητικές διαιρέσεις του Λεκανοπεδίου αποδεικνύει ότι η Αθήνα, με την ευρύτερη έννοια, δεν είναι μια ολοκληρωμένη ενότητα. Είναι δύο, τρεις, τέσσερις.

Η διαίρεση του αστικού χώρου είναι αναμφισβήτητα αντανάκλαση στον χώρο της πρωτεύουσας μιας άλλης διαίρεσης. Εκείνης της κοινωνίας σε τάξεις, κοινωνικά στρώματα, τμήματα. Είναι γνωστό ότι τα ανώτερα εισοδηματικά στρώματα κατοικούν στη συντριπτική τους πλειονότητα στο Β.Α. τμήμα της περιφέρειας της πρωτεύουσας. Τα εργατικά μικροϋπαλληλικά στρώματα πυκνώνουν τη Δυτική Περιφέρεια. Τα στοιχεία της έρευνας κάνουν φανερό ότι υπάρχει μια κάθετη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στη Δυτική Αττική και τον Πειραιά από τη μια και στην υπόλοιπη Αττική από την άλλη. Στα σχολεία της «μετά τον Κηφισό» Αθήνας και εκείνα του Πειραιά η πρόωρη εγκατάλειψη του υποχρεωτικού σχολείου καταγράφει διπλάσια ποσοστά σε σχέση με τα σχολεία της Βόρειας και της Ανατολικής Αττικής. Αν κάποιος πλησίαζε το μικροσκόπιο και συνέκρινε δήμους όπως:

- ✓ Ο Χολαργός, η Αγία Παρασκευή, η Κηφισιά, το Μαρούσι από τη μια
- ✓ Το Περιστέρι, η Ελευσίνα, το Κερατσίνι, το Πέραμα, οι Άγιοι Ανάργυροι από την άλλη, τότε θα διαπίστωνε διά γυμνού οφθαλμού πολύ μεγαλύτερες διαφορές.

Σύμφωνα με την αδημοσίευτη έρευνα «Μαθητική Διαρροή στο Γυμνάσιο» (Σταμάτης Παλαιοκρασσάς, Παναγιώτης Ρουσέας, Βασιλεία Βρεττάκου), που

ολοκληρώθηκε τον Αύγουστο του 2001, το ποσοστό εγκατάλειψης του γυμνασίου αγγίζει:

- ✓ Το 35% στο 63ο Γυμνάσιο Αθηνών, στο 1ο Γυμνάσιο Νέας Φιλαδέλφειας
- ✓ Το 31% στο 2ο Γυμνάσιο Αθηνών, στο 3ο Γυμνάσιο της Μεταμόρφωσης
- ✓ Το 29% στο 1ο Γυμνάσιο Ρέντη
- ✓ Το 28% στο 2ο Γυμνάσιο Ρέντη, στο 61ο Γυμνάσιο Αθηνών, στο 3ο Γυμνάσιο Αγίων Αναργύρων
- ✓ Το 26% στο 23ο Γυμνάσιο Αθηνών
- ✓ Το 25% στο 2ο Γυμνάσιο Περιστερίου
- ✓ Το 22% στο 3ο Γυμνάσιο Ασπροπύργου.
- ✓ Η «άλλη» συμπρωτεύουσα

Τα ίδια χαρακτηριστικά εμφανίζει και ο Νομός Θεσσαλονίκης. Η εγκατάλειψη της εννιάχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης εδώ αγγίζει το 7,3%, Ωστόσο η παρακολούθηση της εξέλιξης της πορείας των μαθητών γυμνασίου στη Β' Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Θεσσαλονίκης, στην οποία υπάγονται ο Λαγκαδάς και το δυτικό τμήμα της συμπρωτεύουσας, δηλαδή το πιο φτωχό κομμάτι του νομού, φανερώνει ότι η «άλλη Θεσσαλονίκη» «παρακάμπτει» το σχολείο σε πολύ μεγαλύτερα ποσοστά. Η διαρροή από την υποχρεωτική εκπαίδευση την περίοδο 1998-1999 ως 2000-2001 έφθασε το 19%. Δηλαδή ένα στα πέντε παιδιά που εγγράφονται στην Α' γυμνασίου, το εγκαταλείπουν πριν από την ολοκλήρωσή του. Σύμφωνα με την έρευνα «Μαθητική Διαρροή στο Γυμνάσιο», τα σχολεία που καταγράφουν τη μεγαλύτερη εγκατάλειψη στον Νομό Θεσσαλονίκης είναι:

- ✓ Το 3ο Μενεμένης σε ποσοστό που αγγίζει το 38%
- ✓ Το 7ο Θεσσαλονίκης σε ποσοστό 36%
- ✓ Το 26ο Θεσσαλονίκης σε ποσοστό 31%
- ✓ Το 1ο Θεσσαλονίκης σε ποσοστό 30%
- ✓ Το Γυμνάσιο Κολχικού σε ποσοστό 26%.

Παρ' ότι λοιπόν το Σύνταγμα της Ελλάδας (1975, άρθρο 17, παρ. 3) αναφέρει ρητά ότι *«τα έτη της υποχρεωτικής φοίτησης δεν μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα»* έρχονται τα στοιχεία να επιβεβαιώσουν ότι στα πλευρά της εκπαίδευσης αιμορραγεί μια ανοιχτή πληγή, αναπαράγεται μια μάστιγα που δεν στάθηκε δυνατό ως σήμερα να αναχαιτισθεί.

Με την έρευνά του σήμερα «Το Βήμα», με τα στοιχεία που προηγήθηκαν και όσα δημοσιεύονται σε διπλανές στήλες, αποδεικνύει ότι, παρά τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, παρά τις προσπάθειες των κυβερνήσεων για ένα διαφορετικό σύστημα εκπαίδευσης και τις εξελίξεις στις ευκαιρίες πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, αυτό που έμεινε - και μένει - διαχρονικά σταθερό στην Ελλάδα είναι η άνιση κατανομή των εκπαιδευτικών αγαθών ανάμεσα στους φτωχούς και στους μη φτωχούς.

Το προφίλ του «δραπέτη»

Ποια χαρακτηριστικά συγκεντρώνουν οι μαθητές που εγκαταλείπουν πρόωρα τα θρανία

Από τη μελέτη της αδημοσίευτης έρευνας για τη μαθητική διαρροή προκύπτουν και τα χαρακτηριστικά των μαθητών που εγκαταλείπουν το σχολείο νωρίς.

Πρόκειται για παιδιά οικογενειών όπου:

- ✓ Ο αρχηγός του νοικοκυριού είναι αγρότης, με χαμηλό εισόδημα, χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Παιδιά που κατοικούν μακριά από αστικό κέντρο.
- ✓ Πρόκειται για παιδιά οικογενειών όπου
- ✓ Ο αρχηγός του νοικοκυριού είναι εργάτης, χαμηλού εισοδήματος ή άνεργος ή εκτός ενεργού πληθυσμού, αγράμματος.
- ✓ Πρόκειται για παιδιά
- ✓ Μεταναστών, τσιγγάνων, προσφύγων.

Αυτό θα μπορούσε να πει κανείς είναι το προφίλ των παιδιών που υπεραντιπροσωπεύονται στο μαθητικό σώμα που εγκαταλείπει το σχολείο. Με τα συμπεράσματα αυτά συμφωνούν και όλες οι εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με ευρωπαϊκή έκθεση για τη φτώχεια, «... τα παιδιά από φτωχές και μειονεκτούσες ομάδες και περιφέρειες εξακολουθούν να είναι εκείνα που επωφελοούνται λιγότερο από τα εκπαιδευτικά συστήματα... είναι αυτά που έχουν τις λιγότερες πιθανότητες να συνεχίσουν στο λύκειο ή στην ανώτερη εκπαίδευση και που ενδέχεται να εγκαταλείψουν το σχολείο προτού ολοκληρώσουν την υποχρεωτική φοίτηση...».

Συνήθως οι μαθητές αυτοί:

- ✓ Δεν έχουν φοιτήσει σε νηπιαγωγείο.
- ✓ Έχουν πολύ χαμηλή βαθμολογία στο δημοτικό ή έχουν επαναλάβει μία ή δύο τάξεις.
- ✓ Δεν έχουν δικό τους χώρο - δωμάτιο, και μάλιστα σε ποσοστό 65% μένουν με ένα ή δύο και περισσότερα άτομα στο ίδιο δωμάτιο.
- ✓ Όταν έχουν δυσκολίες στα μαθήματα κανείς δεν μπορεί να τους βοηθήσει αφού γονείς, αδέρφια, γείτονες είναι ή αγράμματοι ή έχουν τελειώσει μόνο το δημοτικό.
- ✓ Στη μεγάλη τους πλειονότητα βρίσκονται σε κατάσταση φτώχειας και σε αρκετές περιπτώσεις, ιδίως στις αγροτικές και στις κτηνοτροφικές περιοχές απασχολούνται σε οικογενειακές δουλειές, στα κτήματα ή στη βοσκή. Αποτέλεσμα είναι τα περισσότερα από τα παιδιά αυτά να στιγματίζονται με ανεπιτηδειότητα, ασχετοσύνη, φυσική κατωτερότητα. Οι μαθητές αυτοί δεν

παίρνουν από όλα τα χρόνια της σχολικής τους ζωής τίποτε περισσότερο από την πεποίθηση της ακαταλληλότητάς τους, της αναξιοτήτάς τους.

Η εγκατάλειψη του σχολείου έρχεται ως «φυσική διέξοδος». Και η παραβατικότητα ως συνέχεια φαντάζει φυσική συνέπεια. Και όλα αυτά γιατί το σχολείο εμφανίζεται αδύναμο να βοηθήσει, να παίξει καθοριστικό ρόλο, να πείσει το παιδί και την οικογένειά του να συνεχίσει.

Ο πανεπιστημιακός Ηλίας Ματσαγγούρας στην έρευνά του «Ίσες ευκαιρίες μάθησης στην τάξη, περιγραφική έρευνα και διδακτικές υποδείξεις» επισημαίνει ότι είναι *«συνηθισμένο φαινόμενο οι δάσκαλοι να διεκπεραιώνουν το μάθημα συνεργαζόμενοι με τους μαθητές των μπροστινών θρανίων. Εκεί συνήθως κάθονται οι καλοί μαθητές ενώ οι αδύνατοι προτιμούν τα πίσω θρανία. Μάλιστα έχει παρατηρηθεί ότι η φυσική απόσταση από τον δάσκαλο που επιλέγει ο μαθητής βρίσκεται σε άμεση σχέση με την "απόσταση" που υπάρχει μεταξύ του μαθητή και του δασκάλου ή του σχολείου γενικότερα»*.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ εκπαιδευτικός - ερευνητής «Ούτε ένας λιγότερος»

«Ούτε ένας λιγότερος». Αυτός ήταν ο τίτλος μιας εξαιρετικής ταινίας, η οποία αναφερόταν στις συγκινητικές προσπάθειες μιας δασκάλας για να μην εγκαταλείψει το σχολείο έστω και ένας μαθητής. Στη χώρα μας η συνταγματική ρύθμιση σύμφωνα με την οποία «τα έτη υποχρεωτικής φοίτησης δεν μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα» αποδεικνύεται ψευδεπίγραφη. Γιατί 27 χρόνια μετά εξακολουθεί να παραμένει σε υψηλά επίπεδα η εγκατάλειψη του σχολείου αποτελώντας στίγμα για τη σύγχρονη κοινωνία «της γνώσης και της πληροφορίας».

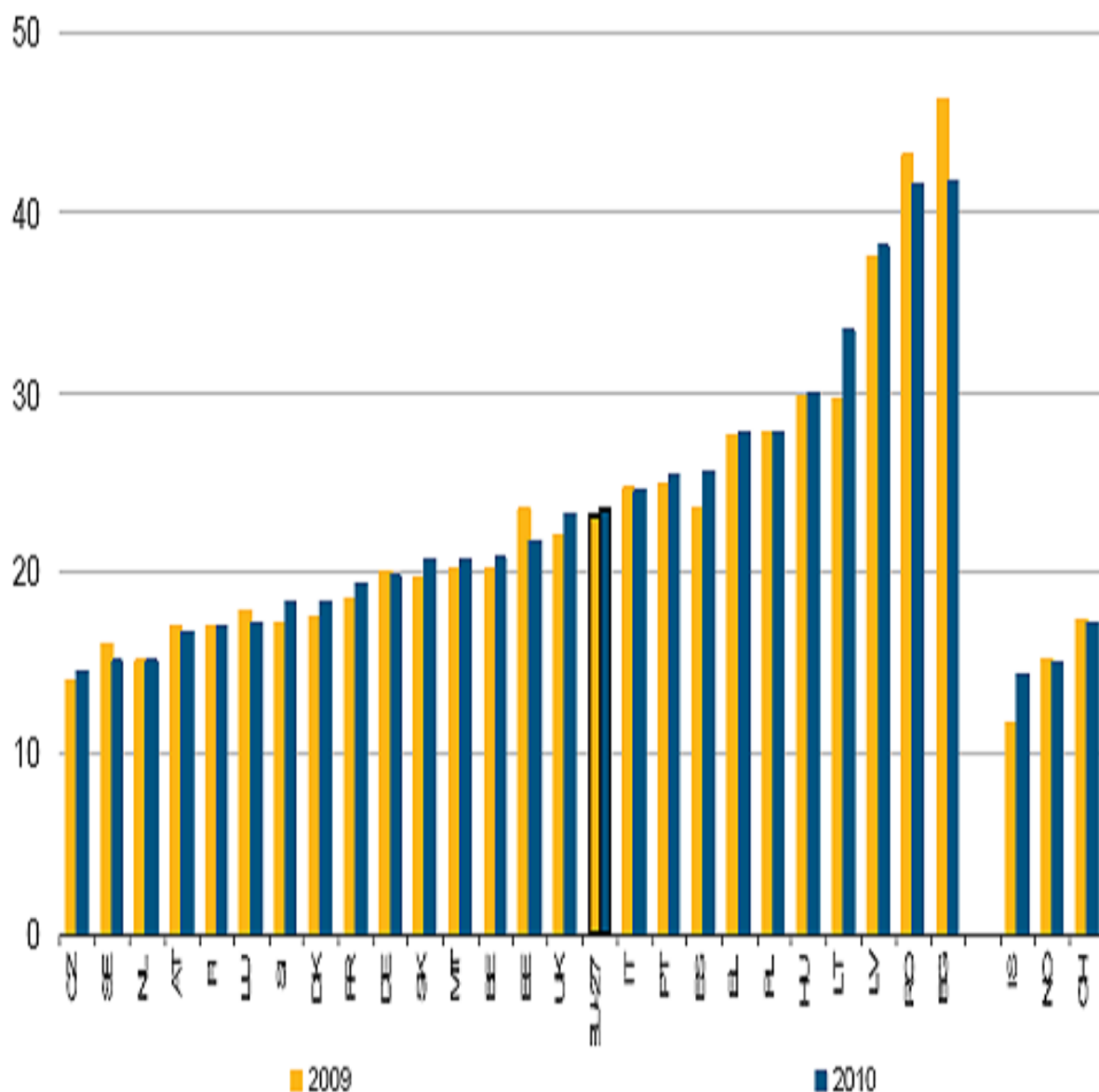
Δεκάδες έρευνες αποτυπώνουν την ευθύγραμμη σχέση ανάμεσα στην κοινωνική και στην εκπαιδευτική ανισότητα. Δεν είναι τυχαίο ότι το φαινόμενο της πρόωρης διακοπής της φοίτησης ευδοκimei στις υποβαθμισμένες εργατικές συνοικίες των αστικών κέντρων και των απομακρυσμένων αγροτικών περιοχών ή περιοχών που χαρακτηρίζονται από τη μανιώδη «μονοκαλλιέργεια» του τουρισμού. Επηρεάζεται καθοριστικά από το οικονομικό, πολιτιστικό και μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού κάθε περιοχής. Συνδέεται άμεσα με το γενικότερο πρόβλημα της ερήμωσης της υπαίθρου.

Ο παράγοντας φτώχεια λειτουργεί καταλυτικά στην πρόωρη εγκατάλειψη και στην εκπαιδευτική αποστέρωση. Παράλληλα το σχολείο, υπηρετώντας και αναπαράγοντας τις κοινωνικές ανισότητες, οδηγεί στον σχολικό και κοινωνικό αποκλεισμό. Παιδιά φτωχών εργατών ή αγροτών, τσιγγάνων, παλιννοστούντων, μεταναστών, προτού ακόμη κοπεί η «κορδέλα των εγκαινίων» της εφηβικής τους ηλικίας, πυκνώνουν τις πρώτες σειρές μιας ατέλειωτης στρατιάς «άγουρης εργατικής δύναμης» και κοινωνικά αποκλεισμένων.

«Ούτε ένας λιγότερος» θα μπορούσε να ήταν ο στόχος ενός σχολείου πιο ελκυστικού και ανθρώπινου, χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς. Ένα σχολείο το οποίο να κατοχυρώνει το δικαίωμα κάθε ανθρώπου να συμμετέχει στα πολιτιστικά αγαθά και στην κατάκτηση της γνώσης είναι ζητούμενο στην εποχή μας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Ποσοστό ανθρώπων ανά κράτος-μέλος που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού τα έτη 2009 και 2010 .Πηγή: Eurostat

Παρατηρούμε ότι η Ε.Ε. έχει ποσοστό 23,4% το 2010 και έχει αυξηθεί από το αντίστοιχο ποσοστό του 2009. Η Ελλάδα βρίσκεται πάνω από το μέσο όρο της ΕΕ με ποσοστό 27,7 το οποίο αυξήθηκε ελάχιστα από το προηγούμενο έτος. Το χαμηλότερο ποσοστό φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού το διαθέτει η Τσεχία με ποσοστό 14,4 ενώ τα μεγαλύτερα ποσοστά τα διαθέτουν η Βουλγαρία και η Ρουμανία με ποσοστά 41,6 και 41,4 αντίστοιχα για το 2010.

Τα 2/3 των νοικοκυριών στη Βουλγαρία έχουν δυσκολίες στην κάλυψη των εξόδων για την αντιμετώπιση των καθημερινών αναγκών τους και το 20% εξ αυτών προσπαθούν να επιβιώσουν με εισόδημα μικρότερο του κατώτερου μηνιαίου μισθού, που διαμορφώνεται στα 246 λέβα (περίπου 123 ευρώ).

Τα παραπάνω αποτελούν τα βασικά συμπεράσματα έρευνας, που διενήργησαν από κοινού το Ινστιτούτο "Ανοιχτή Κοινωνία" και η Παγκόσμια Τράπεζα και στοιχεία της οποίας έδωσε στη δημοσιότητα ο αρμόδιος διευθυντής του μη κυβερνητικού οργανισμού, Ινστιτούτο «Ανοιχτή Κοινωνία», Μπογιάν Ζαχάριεφ.

Τα έξοδα των νοικοκυριών για τα κοινόχρηστα, βασικά τρόφιμα, μόρφωση και υγεία παραμένουν περιορισμένα. Οι φτωχότεροι αναφέρουν ότι έχουν περικόψει τα έξοδα διατροφής τους ή ότι "κόβουν γεύματα" για να αντέξουν. Αναφέρομαι στην ομάδα των φτωχότερων, που αντιστοιχεί στο 20% του πληθυσμού", ανέφερε χαρακτηριστικά ο κ. Ζαχάριεφ.

Σημείωσε δε ότι και φέτος συνεχίζεται με αμείωτο ρυθμό η αυξητική τάση της ανεργίας, επειδή περισσότεροι πολίτες χάνουν τη δουλειά τους σε σύγκριση μ' εκείνους που προσλαμβάνονται σε νέες θέσεις εργασίας. Τα 2/3 των νοικοκυριών στη Βουλγαρία ίσα-ίσα που καταφέρνουν να φέρουν εις πέρας τον οικογενειακό προϋπολογισμό, με εισόδημα που μόλις τους επιτρέπει να καλύπτουν τις στοιχειώδεις ανάγκες τους κάθε μήνα, σύμφωνα με τον κ. Ζαχάριεφ.

Υπό αυτές τις συνθήκες, δεν είναι καθόλου παράξενο ότι το μεροκάματο στη Βουλγαρία είναι το χαμηλότερο σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της Στατιστικής υπηρεσίας της Γερμανίας, στα οποία έδωσε σήμερα ευρεία δημοσιότητα ο βουλγαρικός Τύπος.

2.2 Ιστορική αναδρομή του φαινομένου της φτώχειας σε επίπεδο κρατών-μελών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Ποσοστό του συνολικού πληθυσμού και ο αριθμός των ατόμων που βρίσκονται κάτω από τα όρια της φτώχειας

	Percentage of the total population (%)						Number of persons (1 000)					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU-27	25.2	24.4	23.5	23.1	23.4	:	122 688	119 281	115 186	113 767	115 732	:
Euro area	21.7	21.7	21.4	21.2	21.6	:	67 088	68 043	67 589	68 379	69 966	:
Belgium	21.5	21.6	20.8	20.2	20.8	:	2 247	2 261	2 194	2 145	2 235	:
Bulgaria	61.3	60.7	38.2	46.2	41.6	49.1	4 734	4 663	2 917	3 511	3 145	3 694
Czech Republic	18.0	15.8	15.3	14.0	14.4	15.3	1 832	1 613	1 566	1 448	1 495	1 598
Denmark	16.7	16.8	16.3	17.6	18.3	:	896	905	887	962	1 007	:
Germany	20.2	20.6	20.1	20.0	19.7	19.9	16 444	16 760	16 345	16 217	15 962	16 074
Estonia	22.0	22.0	21.8	23.4	21.7	23.1	293	293	291	312	289	307
Ireland	23.3	23.1	23.7	25.7	29.9	:	991	1 005	1 050	1 150	1 335	:
Greece	29.3	28.3	28.1	27.6	27.7	:	3 154	3 064	3 046	3 007	3 031	:
Spain	23.3	23.1	22.9	23.4	25.5	27.0	10 155	10 257	10 340	10 652	11 675	12 371
France (1)	18.8	19.0	18.6	18.5	19.2	:	11 184	11 382	11 195	11 200	11 693	:
Italy	25.9	26.0	25.3	24.7	24.5	:	15 256	15 412	15 099	14 835	14 757	:
Cyprus (1)	25.4	25.2	22.4	22.9	23.6	:	193	195	176	182	188	:
Latvia (1)	41.4	36.0	33.8	37.4	38.1	40.1	930	803	757	834	846	884
Lithuania	35.9	28.7	27.6	29.5	33.4	33.4	1 217	967	928	985	1 109	1 080
Luxembourg	16.5	15.9	15.5	17.8	17.1	:	74	73	72	85	83	:
Hungary	31.4	29.4	28.2	29.6	29.9	31.0	3 121	2 916	2 794	2 924	2 948	3 051
Malta	19.1	19.4	19.6	20.2	20.3	:	76	78	80	82	83	:
Netherlands	16.0	15.7	14.9	15.1	15.1	15.7	2 603	2 558	2 432	2 483	2 483	2 598
Austria	17.8	16.7	18.6	17.0	16.6	16.9	1 454	1 376	1 532	1 406	1 373	1 407
Poland	39.5	34.4	30.5	27.8	27.8	27.2	14 938	12 958	11 491	10 454	10 409	10 196
Portugal	25.0	25.0	26.0	24.9	25.3	:	2 640	2 653	2 757	2 648	2 693	:
Romania	:	45.9	44.2	43.1	41.4	40.3	:	9 904	9 418	9 112	8 890	8 630
Slovenia	17.1	17.1	18.5	17.1	18.3	19.3	343	335	361	339	366	386
Slovakia	26.7	21.3	20.6	19.6	20.6	:	1 439	1 150	1 111	1 061	1 118	:
Finland	17.1	17.4	17.4	16.9	16.9	17.9	886	907	910	886	890	949
Sweden	16.3	13.9	14.9	15.9	15.0	16.1	1 489	1 264	1 367	1 459	1 418	1 538
United Kingdom	23.7	22.6	23.2	22.0	23.1	:	14 193	13 527	14 069	13 389	14 209	:
Iceland	12.5	13.0	11.8	11.6	13.7	13.7	36	38	36	36	42	41
Norway	16.9	16.5	15.0	15.2	14.9	14.6	780	764	701	724	716	709
Switzerland	:	:	18.6	17.2	17.2	:	:	:	1 372	1 288	1 291	:
Croatia	:	:	:	:	31.3	:	:	:	:	:	1 321	:
Turkey	72.4	:	:	:	:	:	48 934	:	:	:	:	:

(1) Break in series, 2008.

Source: Eurostat (online data code: ilc_peps01)

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα το 2010 και την Eurostat, υπήρχαν 115,7 εκατομμύρια άνθρωποι στην ΕΕ-27, που αντιστοιχεί στο 23,4% του συνολικού πληθυσμού, οι οποίοι ζούσαν σε νοικοκυριά που αντιμετωπίζουν τη φτώχεια ή τον κοινωνικό αποκλεισμό. Παρά το γεγονός ότι ο αριθμός των ατόμων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο της φτώχειας ή του κοινωνικού αποκλεισμού μειώθηκε κατά την περίοδο 2006 - 2009, η τάση αυτή αντιστράφηκε το 2010, καθώς το ποσοστό αυξήθηκε κατά 0,3 ποσοστιαίες μονάδες (που ισοδυναμούν με 2,0 εκατ. άτομα) σε σύγκριση με το 2009. Αυτό το ποσοστό για την ΕΕ-27, η οποία υπολογίζεται ως ο σταθμισμένος μέσος όρος των εθνικών αποτελεσμάτων, κρύβει σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Στη Βουλγαρία (41,6%) και τη Ρουμανία (41,4%), περίπου τα δύο πέμπτα του πληθυσμού διατρέχουν τον κίνδυνο της

φτώχειας ή του κοινωνικού αποκλεισμού το 2010, ενώ στη Λετονία (38,1%) και τη Λιθουανία (33,4%), το ποσοστό υπερβαίνει το ένα τρίτο του πληθυσμού.

Κοιτάζοντας πιο πίσω, σε όλα τα έτη που παρουσιάζονται στον πίνακα, το ποσοστό της ΕΕ-27 του πληθυσμού που ήταν σε κίνδυνο της φτώχειας ή του κοινωνικού αποκλεισμού μειώθηκε από 25,2% το 2006 σε 23,1% το 2009, πριν αυξηθεί και πάλι (όπως σημειώνεται παραπάνω) σε 23,4% το 2010. Περισσότερα από τα μισά κράτη μέλη της ΕΕ εμφανίζουν μια παρόμοια εξέλιξη: με ένα σχετικά υψηλό ποσοστό του πληθυσμού που διατρέχει κίνδυνο της φτώχειας ή του αποκλεισμού της κοινωνικής το 2006 ή το 2007. Τα χαμηλότερα ποσοστά καταγράφηκαν το 2008 και το 2009.

Οι κυριότερες εξαιρέσεις σε αυτή τη γενική τάση ήταν η Πολωνία και η Ρουμανία, όπου το ποσοστό των ατόμων που κινδυνεύουν από τη φτώχεια και τον αποκλεισμό της κοινωνικής μειώθηκε καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο, καθώς και η Ιταλία (εκτός από μια μικρή αύξηση το 2007). Η Μάλτα εμφανίζει το αντίθετο φαινόμενο με εκείνο της Πολωνίας και της Ρουμανίας, δηλαδή το ποσοστό των ατόμων που κινδυνεύουν από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό αυξάνεται κάθε χρόνο. Τα πράγματα στην Αυστρία, την Πορτογαλία και τη Σλοβενία ήταν ελαφρώς διαφορετική από την γενική τάση, στο βαθμό που το ποσοστό των ατόμων που κινδυνεύουν από τη φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό αυξάνεται μέχρι το 2008, αλλά στη συνέχεια η εικόνα ήταν παρόμοια με εκείνη πολλών άλλων κρατών μελών, με μια πτώση το 2009 (και το 2010 για την Αυστρία), πριν αυξηθεί και πάλι.

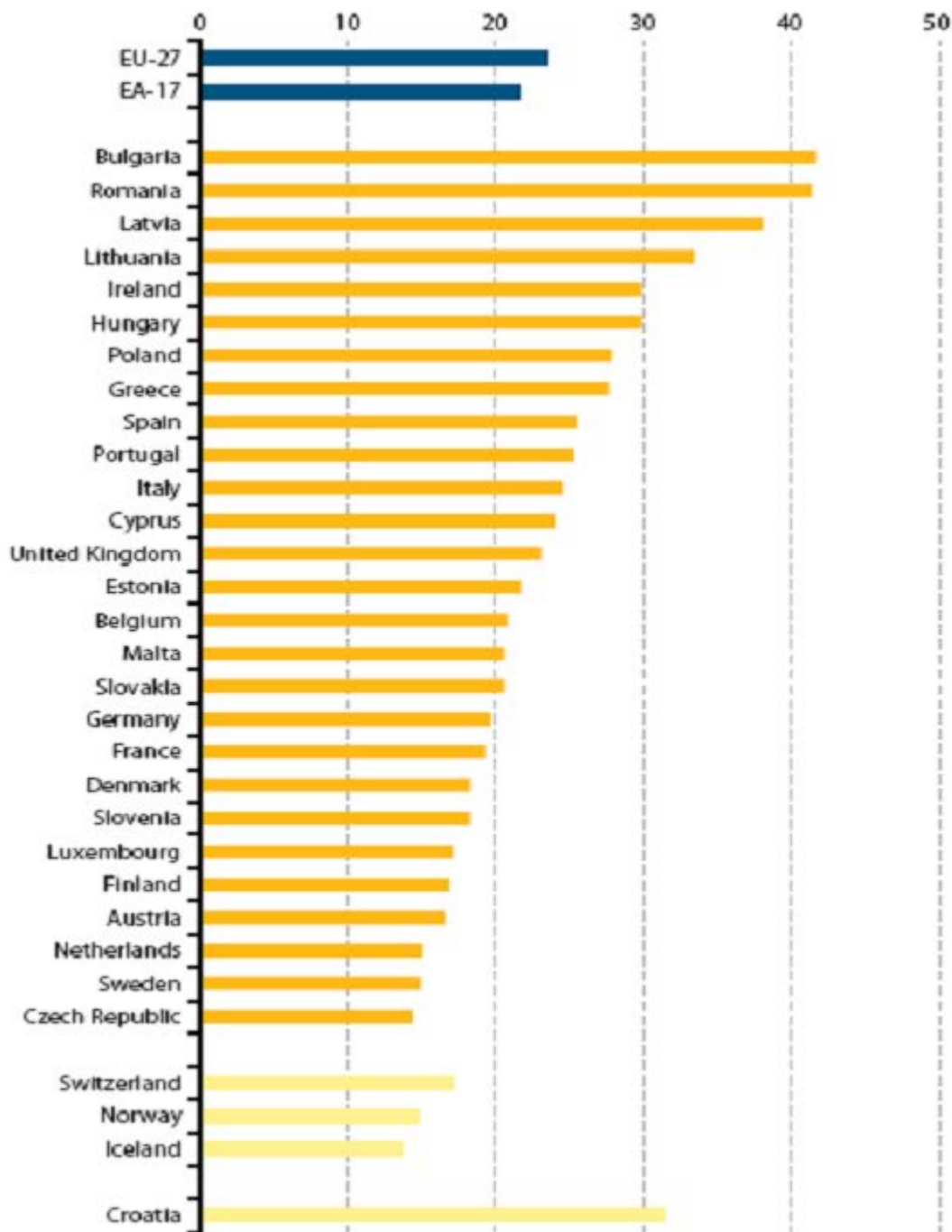
Η κατάσταση στην Ιρλανδία και τη Σουηδία σημείωσε επίσης μια μικρή παραλλαγή στη γενική ανάπτυξη, το χαμηλότερο ποσοστό επιτεύχθηκε σχετικά νωρίς, δηλαδή το 2007, ύστερα το ποσοστό των ατόμων που κινδυνεύουν από τη φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό αυξήθηκε (εκτός από το 2010 στη Σουηδία), το αντίθετο συνέβη στη Γερμανία, όπου το χαμηλότερο ποσοστό επιτεύχθηκε με σχετική καθυστέρηση, δηλαδή το 2010. Εκτός από την αύξηση το 2011, οι εξελίξεις στην Εσθονία δεν ήταν παρόμοιες με αυτές που σε οποιοδήποτε άλλο κράτος μέλος: το υψηλότερο ποσοστό των ατόμων που κινδυνεύουν από τη φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό, επιτεύχθηκε το 2009 (όταν περίπου το ένα τρίτο των κρατών μελών κατέγραψαν τα χαμηλότερα ποσοστά τους), και μια πτώση καταγράφηκε το 2010, όταν η πλειοψηφία σημείωσε αύξηση.

Παρά την πρόσφατη αύξηση του ποσοστού του πληθυσμού που διατρέχει κίνδυνο της φτώχειας ή του κοινωνικού αποκλεισμού, οι τελευταίες τιμές (2010 ή 2011, ανάλογα με τη διαθεσιμότητα) ήταν χαμηλότερες από τις τιμές που καταγράφηκαν το 2006 (2007 για τη Ρουμανία) σε 17 κράτη μέλη, όπου οι μεγαλύτερες πτώσεις καταγράφηκαν συνολικά για την Πολωνία και τη Βουλγαρία (όπου το ποσοστό μειώθηκε κατά περισσότερο από 12 ποσοστιαίες μονάδες), ακολουθούμενη από τη Σλοβακία και τη Ρουμανία (κάτω από τουλάχιστον 5 ποσοστιαίες μονάδες). Οι μεγαλύτερες συνολικές αυξήσεις σημειώθηκαν στην Ιρλανδία (έως 6,6 ποσοστιαίες μονάδες), στην Ισπανία (3,7 ποσοστιαίες μονάδες) και στην Σλοβενία (έως 2,2 ποσοστιαίες μονάδες).

2.3 Η σημερινή κατάσταση : συγκριτική επισκόπηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Ποσοστό πληθυσμού της Ε.Ε σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού το έτος 2010. Πηγή : Eurostat

Source: Eurostat (on line data code: [ilc_peps01](#))

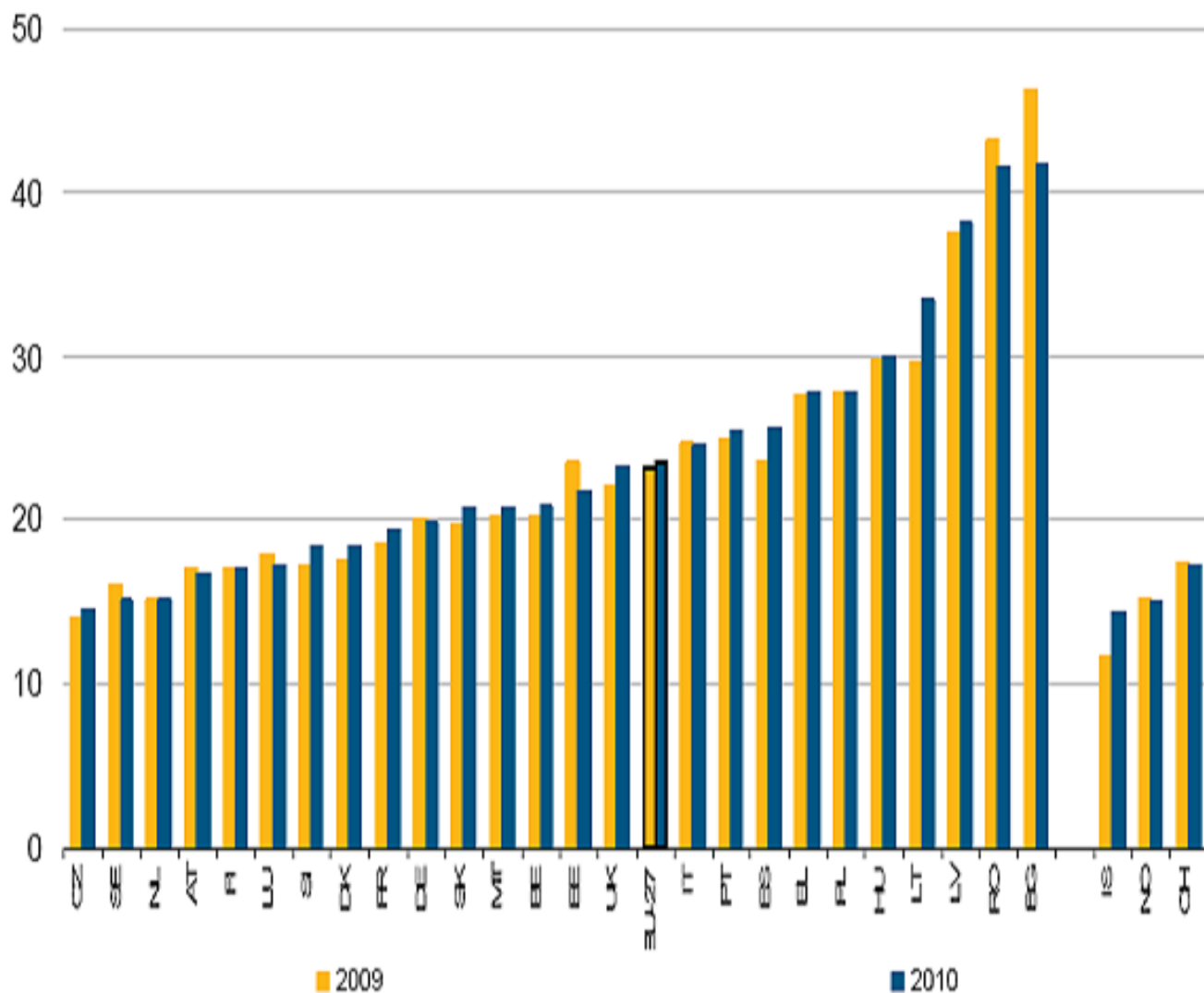
Στον παραπάνω πίνακα παρατίθενται τα ποσοστά του πληθυσμού των κρατών – μελών της Ε.Ε. που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού για το έτος 2010. Τα στοιχεία ταξινομήθηκαν κατά φθίνουσα σειρά, τα κράτη – μέλη με το μεγαλύτερο ποσοστό κινδύνου φτώχειας βρίσκονται στις πρώτες θέσεις πχ. Βουλγαρία, Ρουμανία και ύστερα ακολουθούν οι υπόλοιπες με χαμηλότερα ποσοστά, όπου τις τελευταίες θέσεις καταλαμβάνουν η Σουηδία, η Τσεχία και η Ισλανδία. Η Ελλάδα βρίσκεται στην όγδοη θέση.

Πρέπει να σημειωθεί πως η Κροατία η οποία βρίσκεται στο κάτω μέρος της λίστας και παρουσιάζει μεγάλο ποσοστό φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού περίπου 31,5% δεν είναι ακόμη επίσημο κράτος της Ε.Ε. Ύστερα από το δημοψήφισμα της 22/01/2012 για την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση η Εκλογική Επιτροπή ανακοίνωσε πως, με καταμετρημένο το 99% των ψήφων, το "ναι" συγκέντρωσε ποσοστό 66%. Πλέον η συμφωνία ένταξης που υπέγραψε η Κροατία πρέπει να επικυρωθεί και από τα 27 μέλη της ΕΕ ώστε να προχωρήσει η ένταξη της χώρας, η οποία είναι προγραμματισμένη για την 1η Ιουλίου 2013.

Από τις δύο πρώτες γραμμές παρατηρούμε ότι πριν την προσθήκη των τελευταίων 10 κρατών – μελών η Ε.Ε. είχε σχετικά μικρότερο ποσοστό κινδύνου φτώχειας. Εν ολίγοις, οι πολίτες των νέων κρατών – μελών της Ε.Ε. διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού ή φτώχειας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Ποσοστό ανθρώπων ανά κράτος-μέλος που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού τα έτη 2009 και 2010 .Πηγή: Eurostat

Note: EU-27 Eurostat estimation, data not available for IE and CY in 2010

Source: Eurostat (online data code : [ilc_pests01](#))

Όπως γίνεται αντιληπτό από τον παραπάνω πίνακα, 17 είναι τα κράτη-μέλη τα οποία βρίσκονται κάτω από το μέσο όρο της επικρατούσας κατάστασης στην Ε.Ε. που αφορά το ποσοστό των ανθρώπων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού για τα έτη 2009-2010. Η Ελλάδα όπως και άλλες 9 χώρες διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας που ξεπερνούν τον μέσο όρο της Ε.Ε των 27. Πιο συγκεκριμένα για την Ελλάδα το ποσοστό ανέρχεται στο 27% το 2009 και το 2010 σημειώθηκε μια μικρή αύξηση, όπου ο μέσος όρος αντίστοιχα στην Ε.Ε. ανέρχεται στο 24%. Επίσης, μπορεί να παρατηρηθεί η αξιοσημείωτη μείωση του δείκτη κινδύνου φτώχειας από το έτος 2009 στο 2010 στις δύο χώρες με τον υψηλότερο δείκτη. Πιο αναλυτικά, στη Ρουμανία και στην Βουλγαρία σημειώθηκε μείωση του ποσοστού κατά 1.5% και 2.5% μονάδες αντίστοιχα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Ποσοστό ανθρώπων ανά ηλικιακή κατηγορία στην Ε.Ε σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού το έτος 2010. Πηγή : Eurostat

	Children (0-17)	Working age population (18-64)	Elderly (65 years and more)	Total
EU-27	26.9(s)	23.3(s)	19.8(s)	23.4(s)
BE	23.2	20.0	21.0	20.8
BG	44.6	36.9	55.9	41.6
CZ	18.9	14.1	10.1	14.4
DK	15.1	19.5	18.4	18.3
DE	21.7	20.8	14.8	19.7
EE	24.0	21.8	19.0	21.7
EL	28.7	27.7	26.7	27.7
ES	29.8	25.1	22.6	25.5
FR	23.0	20.0	12.0	19.3
IT	28.9	24.7	20.3	24.5
LV	42.0	37.0	37.7	38.1
LT	34.3	34.0	30.0	33.4
LU	22.3	17.5	6.1	17.1
HU	38.7	30.5	16.8	29.9
MT	24.4	19.1	21.9	20.6
NL	16.9	16.5	6.2	15.1
AT	18.8	16.1	15.8	16.6
PL	30.8	27.6	24.4	27.8
PT	28.7	24.1	26.1	25.3
RO	48.7	39.7	39.9	41.4
SI	15.2	18.1	22.8	18.3
SK	25.3	20.2	16.7	20.6
FI	14.2	17.1	19.5	16.9
SE	14.5	15.0	15.9	15.0
UK	29.7	21.2	22.3	23.1
IS	17.6	14.7	5.3	14.3
NO	14.6	15.7	12.3	14.9
CH	19.9	13.7	27.7	17.1

Το αντίστοιχο διάγραμμα για τα παραπάνω στοιχεία παραθέτεται στη συνέχεια.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Στους δύο παραπάνω πίνακες παρουσιάζονται τα ποσοστά των ανθρώπων ανά ηλικιακή κατηγορία στην Ε.Ε σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού το έτος 2010.

Πιο αναλυτικά, υπάρχουν τρεις κατηγορίες ατόμων τα παιδιά από 0 έως 17 ετών, τα άτομα μεταξύ 18 και 64 ετών και τα άτομα άνω των 65 ετών. Οι χώρες στις οποίες παρατηρείται το μικρότερο ποσοστό κινδύνου φτώχειας στα παιδιά είναι η Φιλανδία, η Δανία και η Σλοβενία. Αντιθέτως, οι χώρες που παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά είναι η Ρουμανία, η Βουλγαρία και η Λετονία. Αντίστοιχα, για τα άτομα μεταξύ 18 – 64 τα μικρότερα ποσοστά κατέχουν η Κροατία και η Τσεχία και τα μεγαλύτερα τα κατέχουν η Ρουμανία, η Λετονία και η Βουλγαρία. Τέλος, όσον αφορά τα άτομα άνω των 64 τα μεγαλύτερα ποσοστά κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού τα παρουσιάζουν η Βουλγαρία με πολύ μεγαλύτερο ποσοστό από την αμέσως επόμενη Ρουμανία. Τα μικρότερα ποσοστά τα παρουσιάζουν η Ολλανδία και το Λουξεμβούργο.

Σύμφωνα με έκθεση της Ευρωπαϊκής στατιστικής υπηρεσίας Eurostat το 24,2% του συνολικού πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή περίπου 119,6 εκατομμύρια άνθρωποι, βρέθηκε αντιμέτωπο με τον κίνδυνο της φτώχειας ή του κοινωνικού αποκλεισμού το 2011, έναντι 23,4% το 2010 και 23,5% το 2008.

Τα μεγαλύτερα ποσοστά του πληθυσμού που αντιμετώπισαν τον κίνδυνο της φτώχειας ή της κοινωνικής περιθωριοποίησης στην ενωμένη Ευρώπη το 2011 καταγράφηκαν στη Βουλγαρία (49%), τη Ρουμανία και τη Λετονία (αμφότερες 40%), τη Λιθουανία (33%) και τις Ελλάδα και Ουγγαρία (αμφότερες 31%). Αντίθετα, τα χαμηλότερα ποσοστά παρατηρήθηκαν στην Τσεχία (15%), την Ολλανδία και τη Σουηδία (16%), το Λουξεμβούργο και την Αυστρία (17%). Αυξήσεις παρατηρήθηκαν σε 18 εκ των 27 κρατών μελών της Ε.Ε.

Όσον αφορά τη χώρα μας, το 21,4% του πληθυσμού βρέθηκε σε κίνδυνο λόγω συρρίκνωσης του εισοδήματός του (τρίτο υψηλότερο ποσοστό πίσω από το 22% των Βουλγαρία, Ρουμανία και Ισπανία), ενώ το 15,2% των Ελλήνων κατατάχθηκε στην κατηγορία ατόμων που υφίστανται «σοβαρές υλικές στερήσεις», που σημαίνει πως αδυνατούσαν να πληρώσουν τους λογαριασμούς τους ή να θερμάνουν την κατοικία τους.

Την ίδια στιγμή, το 11,8% του ελληνικού πληθυσμού ηλικίας έως 59 ετών ήταν μέλος ενός νοικοκυριού με «πολύ χαμηλή εργασιακή δραστηριότητα», που σημαίνει πως τα ενήλικα μέλη των εν λόγω νοικοκυριών εργάστηκαν λιγότερο από το 20% των δυνατοτήτων τους. Συνολικά, 3,4 εκατομμύρια Έλληνες (31% του πληθυσμού) ενέπεναν σε μία από τις παραπάνω τρεις κατηγορίες κατά τη διάρκεια του 2011³¹.

Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, όσον αφορά τις ηλικιακές κατηγορίες που διατρέχουν τον κίνδυνο της φτώχειας ή του κοινωνικού αποκλεισμού παρουσιάζονται τα παρακάτω δεδομένα³²:

³¹http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-03122012-AP/EN/3-03122012-AP-EN.PDF

³² Για την εξαγωγή ορθών συμπερασμάτων πρέπει να επισημανθεί ότι η Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία κατά την μελέτη των δεδομένων της στον ερευνώμενο πληθυσμό δεν περιέλαβε

- ✓ Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας είναι υψηλότερο στις γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες, 21,9% και 20,9%, αντίστοιχα (Πίνακας 10). Τα μονοπρόσωπα νοικοκυριά με θήλυ μέλος απειλούνται από τη φτώχεια σε ποσοστό 25,8% ενώ τα αντίστοιχα με άρρεν μέλος σε ποσοστό 24,3% (Πίνακας 11).
- ✓ Ο κίνδυνος φτώχειας για άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών υπολογίζεται σε ποσοστό 23,6% και είναι αυξημένος κατά 2,3 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2010, ενώ για άτομα ηλικίας έως 17 ετών σε ποσοστό 23,7 % υψηλότερος κατά 2,3 ποσοστιαίες μονάδες από το αντίστοιχο ποσοστό του συνολικού πληθυσμού. (Πίνακας 10).
- ✓ Ο κίνδυνος φτώχειας για άτομα ηλικίας άνω των 75 ετών υπολογίζεται σε ποσοστό 27,5%, ενώ για άτομα ηλικίας κάτω των 75 ετών σε ποσοστό 20,8 % (Πίνακας 10).
- ✓ Ο κίνδυνος φτώχειας των νοικοκυριών με ένα γονέα και, τουλάχιστον, ένα εξαρτώμενο παιδί ανέρχεται σε 43,2%, ενώ ο αντίστοιχος δείκτης για τα νοικοκυριά με δύο γονείς και ένα εξαρτώμενο παιδί ανέρχεται σε 17,7% (Πίνακας 11).
- ✓ Οι εργαζόμενοι κινδυνεύουν λιγότερο από τους ανέργους και τους οικονομικά μη ενεργούς (συνταξιούχους, νοικοκυρές κλπ.). Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας στους εργαζόμενους ανέρχεται σε 11,9% (άνδρες 13,2% και γυναίκες 10,1%), στους λοιπούς μη οικονομικά ενεργούς σε 30,0% και στους ανέργους σε 44,0% (Πίνακας 12).
- ✓ Ο πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα του 2011 ανέρχεται σε 3.403.000 άτομα.

ομάδες πληθυσμού που είναι, κατά τεκμήριο, φτωχές, όπως άστεγοι, διαβιούντες σε ιδρύματα, μεγάλος αριθμός παράνομων οικονομικών μεταναστών, Ρομά κλπ

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Κίνδυνος φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, κατά φύλο και ομάδες ηλικιών: 2011

%

Ομάδες ηλικιών	Σύνολο	Θήλεις	Άρρενες
Σύνολο	21,4	21,9	20,9
0-17	23,7	-	-
18-64	20,0	20,2	19,9
65+	23,6	25,2	21,7

Κίνδυνος φτώχειας ηλικιωμένων μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, κατά φύλο και ομάδες ηλικιών: 2011

%

Ομάδες ηλικιών	Σύνολο	Θήλεις	Άρρενες
60+	23,0	24,2	21,4
75+	27,5	28,9	25,8
0-59	20,9	21,0	20,7
0-74	20,8	21,1	20,5

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

Κίνδυνος φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, κατά τύπο νοικοκυριού: 2011

Τύπος νοικοκυριού	%
Συνολικός πληθυσμός	21,3
Νοικοκυριά χωρίς εξαρτώμενα παιδιά	19,5
Ένας ενήλικας ηλικίας κάτω των 65 ετών	21,8
Ένας ενήλικας ηλικίας 65 ετών και άνω	29,7
Μονοπρόσωπο νοικοκυριό - θήλυ	25,8
Μονοπρόσωπο νοικοκυριό - άρρεν	24,3
Δύο ενήλικες χωρίς εξαρτώμενα παιδιά ηλικίας κάτω των 65 ετών	16,2
Δύο ενήλικες χωρίς εξαρτώμενα παιδιά, ο ένας, τουλάχιστον, ηλικίας 65 ετών και άνω	22,3
Τρεις ή περισσότεροι ενήλικες χωρίς εξαρτώμενα παιδιά	17,2
Νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά	23,2
Μονογονεϊκό νοικοκυριό με, τουλάχιστον, ένα εξαρτώμενο παιδί	43,2
Δύο ενήλικες με ένα εξαρτώμενο παιδί	17,7
Δύο ενήλικες με δύο εξαρτώμενα παιδιά	24,2
Δύο ενήλικες με τρία ή περισσότερα εξαρτώμενα παιδιά	20,8
Δύο ή περισσότεροι ενήλικες με εξαρτώμενα παιδιά	22,7
Τρεις ή περισσότεροι ενήλικες με εξαρτώμενα παιδιά	24,7

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

Κίνδυνος φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, κατά ασχολία και φύλο: 2011

%

Ασχολία	Σύνολο πληθυσμού	Θήλεις	Άρρενες
Εργαζόμενοι	11,9	10,1	13,2
Μη εργαζόμενοι (άνεργοι και οικονομικά μη ενεργοί)	28,0	27,9	28,2
Άνεργοι	44,0	39,0	48,4
Συνταξιούχοι	19,9	19,5	20,2
Λοιποί μη οικονομικά ενεργοί (εκτός συνταξιούχων)	30,0	30,4	28,3

2.4 Αξιολόγηση δεδομένων και προοπτικές.

Σχεδόν ένα στα τέσσερα άτομα στην Ευρωπαϊκή Ένωση απειλούνται από τη φτώχεια ή την κοινωνική στέρηση το 2010. Αυτό είναι το συμπέρασμα μιας επίσημης έκθεσης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή που παρουσίασε τον Δεκέμβριο του 2011. Σύμφωνα με την έκθεση, 115 εκατομμύρια άνθρωποι, ή το 23% του πληθυσμού της ΕΕ, ορίστηκαν ως φτωχοί ή κοινωνικά μειονεκτούσες.

ΕΥΡΩΠΗ 2020 είναι η στρατηγική της ΕΕ για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη για την επόμενη δεκαετία. Για πρώτη φορά, κάθε μείωση της φτώχειας έχει γίνει ένα στόχο. Οι ηγέτες της ΕΕ έχουν δεσμευτεί να βγάλουν τουλάχιστον 20 εκατομμύρια ανθρώπους από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό μέχρι το 2020.

Στοιχεία και αριθμοί:

- ✓ 80 εκατομμύρια άνθρωποι στην ΕΕ - το 16% του πληθυσμού - ζουν με λιγότερο από το 60% του μέσου εισοδήματος των νοικοκυριών της χώρας τους.
- ✓ 19% των παιδιών στην ΕΕ είναι, επίσης, σήμερα ή στο όριο της φτώχειας.
- ✓ 17% των Ευρωπαίων υποφέρει από την υλική στέρηση, δηλαδή οι συνθήκες διαβίωσής τους έχουν πληγεί σοβαρά από την έλλειψη πόρων.
- ✓ Τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας μείωση του κινδύνου της φτώχειας κατά 38% κατά μέσο όρο στην ΕΕ, αλλά αυτή η επίδραση ποικίλλει από λιγότερο από 10% σε σχεδόν 60% σε όλη την ΕΕ.

Οι μεγάλες προκλήσεις

- ✓ Εξάλειψη της παιδικής φτώχειας.
- ✓ Προώθηση της ένταξης των πλέον ευάλωτων ομάδων στην κοινωνία και στην αγορά εργασίας.
- ✓ Παροχή αξιοπρεπούς στέγασης για όλους.
- ✓ Εξάλειψη των διακρίσεων και την αύξηση της ένταξης των ατόμων με ειδικές ανάγκες, εθνικές μειονότητες, μετανάστες και άλλες ευάλωτες ομάδες.
- ✓ Αντιμετώπιση του οικονομικού αποκλεισμού και της υπερχρέωσης.
- ✓ Προώθηση της ένταξης των Ρομά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η αποτύπωση της «ανεργίας» στα κράτη-μέλη της Ε.Ε.

3.1. Εισαγωγή- Σύνοψη δεικτών αξιολόγησης.

3.1.1 Ορισμός της ανεργίας

Η ανεργία αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα που απασχολούν τις κυβερνήσεις τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Άνεργος βάσει του ορισμού του «Διεθνούς Γραφείου Εργασίας» θεωρείται κάποιος ο οποίος δεν εργάζεται και οποίος ενδιαφέρεται, είναι διαθέσιμος και ψάχνει για εργασία. Επίσης σύμφωνα με τη CEDEFOP (Υπηρεσία Επίσημων Εκδοχών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο 1996) ως ανεργία ορίζεται η κατάσταση όσων προσφέρονται για εργασία και απασχόληση έναντι αμοιβής ανάλογης με την ειδίκευση και τις επαγγελματικές δεξιότητες που διαθέτουν.

Ο Δεδουσόπουλος (2000) χαρακτηριστικά υποστηρίζει «Η ανεργία γίνεται σημαντική στο βαθμό που η εξασφάλιση μιας μισθωτής θέσης απασχόλησης αποτελεί τη μόνη ή τη σημαντικότερη δυνατότητα αυτών των ομάδων να αποκτήσουν τους αναγκαίους πόρους (εισοδήματα) που επιτρέπουν την επιβίωση, από τη στιγμή δηλαδή που η εξασφάλιση εισοδήματος με τη³³ μορφή του μισθού γίνεται κρίσιμη, αν όχι αποφασιστική, παράμετρος της βιολογικής και κοινωνικής αναπαραγωγής των εργαζομένων». Αυτό όμως που έχει πραγματικό σημασία δεν είναι το πώς αντιλαμβάνονται την ανεργία οι οικονομολόγοι και οι στατιστικοί αλλά οι ίδιοι οι άνεργοι.

Η έννοια της εργασίας είναι συνδεδεμένη με τη κάλυψη συγκεκριμένης θέσης εργασίας. Παίρνοντας δύο διαφορετικές διαστάσεις η απασχόληση εκτελείται σε πλήρες ωράριο (εποχιακή ή προσωρινή εργασία) ή εκτελείται με μειωμένο ωράριο. Είναι σημαντικό να αναφερθεί αν ο εργαζόμενος είναι σε κατάσταση ηθελημένης εργασίας ή όχι. Στην πρώτη περίπτωση το άτομο βρίσκεται μεταξύ εργασίας και ανενεργούς κατάστασης, ενώ στη δεύτερη μεταξύ εργασίας και ανεργίας (Σκουτέλης, 1996)³⁴. Ας δούμε τώρα πιο συγκεκριμένα τι ακριβώς είναι η «ανεργία». Κάθε οικονομία έχει ένα ορισμένο μέγεθος πληθυσμού. Ο πληθυσμός αυτός διακρίνεται σε οικονομικά ενεργό και σε οικονομικά μη ενεργό.

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός αποτελεί το εργατικό δυναμικό της οικονομίας και περιλαμβάνει τα άτομα εκείνα τα οποία είναι ικανά προς εργασία και ταυτόχρονα θέλουν να εργαστούν. Το άτομα εκείνα τα οποία δε μπορούν να εργαστούν π.χ. μικρά παιδιά, ηλικιωμένοι, ασθενείς, στρατιώτες κλπ., δεν ανήκουν στο εργατικό δυναμικό. Συνεπώς, τα άτομα τα οποία δεν μπορούν ή δεν θέλουν να εργαστούν αποτελούν τον οικονομικό μη ενεργό πληθυσμό. Το εργατικό δυναμικό χωρίζεται σε δύο κατηγορίες: σε εκείνους οι οποίοι εργάζονται και ονομάζονται απασχολούμενοι

³³ Δεδουσόπουλος Α. (2000) « Θεωρίες της ανεργίας». Η κρίση στην αγορά εργασίας.: Ρύθμιση -ευελιξίες - απορρύθμιση.Τόμος πρώτος. Αθήνα

³⁴ Σκουτέλης.Σ.(1996), Ανεργία: Αίτια και λύσεις. Financial Forum Αθήνα ¹ Λιανός Ο.(1999), Αρχές οικονομικής θεωρίας ,σελ.169

και σε εκείνους οι οποίοι δεν εργάζονται και είναι άνεργοι. Με βάση τις παραπάνω διακρίσεις μπορούμε να δώσουμε τους εξής ορισμούς:

Εργατικό δυναμικό: Είναι το σύνολο των ατόμων τα οποία μπορούν και θέλουν να εργαστούν.

Απασχολούμενοι: Είναι τα άτομα, τα οποία εργάζονται (που θέλουν και μπορούν να εργαστούν).

Άνεργοι: Είναι τα άτομα που μπορούν και θέλουν να εργαστούν, αλλά δεν μπορούν να βρουν απασχόληση! (Κατσέλη - Μαγουλά, 2005). Είναι φανερό από τα παραπάνω ότι το άθροισμα των απασχολούμενων και των ανέργων ισούται με το εργατικό δυναμικό. Όσον αφορά τώρα τη μέτρηση της ανεργίας, το μέγεθος της ανεργίας μπορεί να μετρηθεί ως απόλυτο μέγεθος. Η σημασία όμως του αριθμού αυτού εξαρτάται από το μέγεθος του εργατικού δυναμικού. Για αυτό η ανεργία μετράται ως ποσοστό επί τοις εκατό (%) του εργατικού δυναμικού. Συγκεκριμένα:

Ποσοστό ανεργίας= Αριθμός ανέργων x100% Εργατικό Δυναμικό

Και ακόμα: Φυσική ανεργία= Ανεργία Τριβής + Διαρθρωτική Ανεργία

Όπου διαπιστώνουμε ότι η φυσική ανεργία είναι το σύνολο της ανεργίας τριβής και της διαρθρωτικής ανεργίας. Στον όρο ανεργία τριβής περιλαμβάνουμε π.χ. προσωρινούς ανέργους όταν αλλάζουν δουλειά, όταν υπάρχει εποχιακή μείωση, όταν επιχειρήσεις μειώνουν την απασχόληση ενώ άλλες την αυξάνουν, όταν δεν υπάρχει κατάλληλη και γρήγορη πληροφόρηση στην αγορά εργασίας κλπ. Όσον αφορά τη διαρθρωτική ανεργία αναφερόμαστε σε εκείνους που εγκαταλείπουν μια δουλειά για την αναζήτηση κάποιας άλλης καλύτερης καθώς και εκείνοι οι οποίοι παρόλο που είναι άνεργοι δε δέχονται τη προσφερόμενη δουλειά επειδή προσδοκούν μια καλύτερη.

3.1.2 Τα δύο βασικά προβλήματα της ανεργίας

Ουσιαστικά δύο είναι τα προβλήματα που δημιουργεί η ανεργία. Το πρώτο πρόβλημα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως το μακροοικονομικό πρόβλημα. Η παρουσία, ανέργων ισοδυναμεί με παραγωγή για την εθνική οικονομία μικρότερη από εκείνη που μπορεί να πραγματοποιήσει. Η πρόταση αυτή υπάρχει σε όλα τα ερμηνευτικά σχήματα, είτε κενσιανά είτε νεοκλασικά, με μόνη διαφορά ότι από σχήμα σε σχήμα μετατοπίζεται το αίτιο που προκαλεί την ανεργία και επομένως τη κοινωνική δαπάνη που αυτή συνεπάγεται. Στο κενσιανό υπόδειγμα τα αίτια αναζητούνται σε παράγοντες που προσδιορίζουν τη συνολική ενεργό ζήτηση της οικονομίας. Κατά τη νεοκλασική θεωρία η αδυναμία της αγοράς εργασίας να λειτουργήσει σε συνθήκες τέλει ανταγωνισμού έχει ως συνέπεια την ανεργία. Ως εκ τούτου η έννοια της ευελιξίας αναδεικνύεται ο καθοριστικός παράγοντας επίλυσης όλων των προβλημάτων στην αγορά εργασίας. Η πολιτική απασχόλησης, σύμφωνα με τη νεοκλασική θεωρία, πρέπει να στοχεύει στην επίτευξη μεγαλύτερης ευελιξίας στην αγορά εργασίας με απώτερο στόχο την εγκαθίδρυση του τέλει ανταγωνισμού, που θα επιφέρει και τη λύση στο πρόβλημα της ανεργίας³⁵.

³⁵www.theseis.com

Τσάκαλη (2005). Πτυχιακή εργασία με θέμα «Θεωρίες ανεργίας», σελ. 33 κοινωνικής πολιτικής που σχετίζεται με την ευημερία των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων (δηλαδή με την ανάπτυξη της αγοράς εργασίας).

Το δεύτερο πρόβλημα σχετίζεται με την άσκηση της κοινωνικής πολιτικής έναντι των ανέργων. Η ανεργία δεν είναι απλά μια οικονομική μεταβλητή. Πίσω από απρόσωπα μεγέθη, ποσοστά και τάσεις εκφράζονται ανθρώπινες υπάρξεις και καταστάσεις (Τσακάλη,2008). Πώς επιβιώνουν αυτοί οι άνθρωποι και πως εξασφαλίζουν τους απαραίτητους πόρους για τη συντήρησή τους; Τι σημαίνει η αύξηση της ανεργίας και η παράταση του χρόνου παραμονής σε κατάσταση ανεργίας για τις κοινωνικές ομάδες; Ποιες είναι οι επιπτώσεις στην ομαλή λειτουργία του κράτους ή στη δομή και συνοχή της οικογένειας; Τι συνεπάγεται αυτή η αύξηση για τις κοινωνικές πρακτικές που συνήθως περιλαμβάνονται κάτω από τον αόριστο όρο «παραοικονομικές δραστηριότητες»; Ποιες είναι οι συνέπειες αυτών των δραστηριοτήτων για τη λειτουργία του οικονομικού συστήματος και την κοινωνική δυναμική; Αλλά και τι σημαίνει για τον άνεργο να βρίσκεται σε κατάσταση ανεργίας, ποιες είναι οι ψυχολογικές συνέπειες και πώς επηρεάζεται η αυτοεκτίμησή και η συμπεριφοράς του;

Συνοψίζοντας, η πρώτη κατηγορία προβλημάτων ασχολείται με προβλήματα οικονομικής πολιτικής, και η δεύτερη κατηγορία θέτει το πρόβλημα της κοινωνικής πολιτικής που σχετίζεται με την ευημερία των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων (δηλαδή με την ανάπτυξη της αγοράς εργασίας)³⁶.

³⁶ Κατσέλη Τ. Λούκα - Μανούλα Μ. Χαρά: « ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ », Β' ΕΚΔΟΣΗ 2005 ΤΥΠΩΘΗΤΟ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ. Σελ.: 38

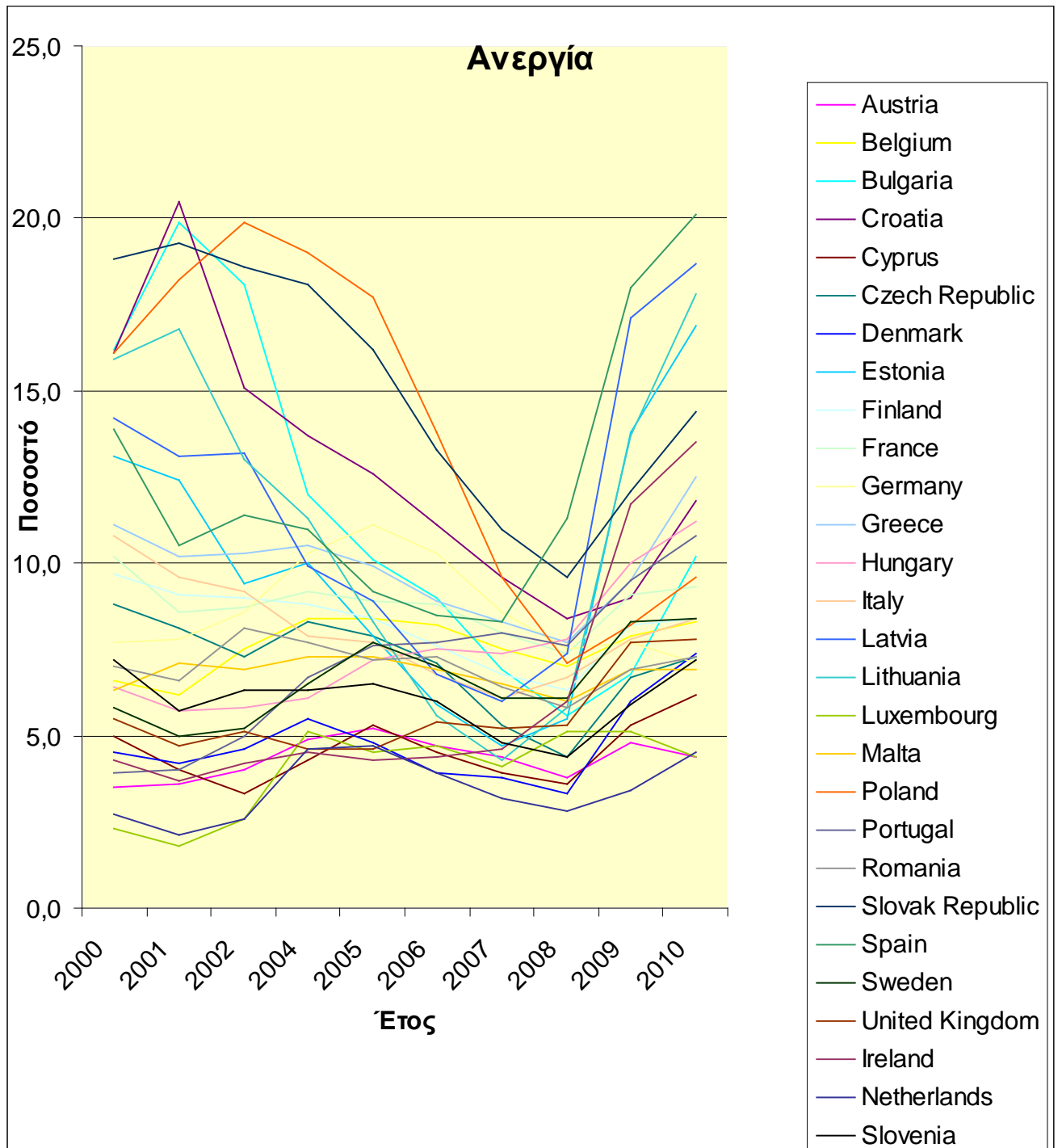
3.2 Ιστορική αναδρομή του φαινομένου της ανεργίας σε επίπεδο κρατών-μελών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

Ποσοστό ανεργίας επί του συνολικού εργατικού δυναμικού στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. Πηγή: World Data Bank

Country Name	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Austria	3,6	4,0	4,3	4,9	5,2	4,7	4,4	3,8	4,8	4,4
Belgium	6,2	7,5	8,2	8,4	8,4	8,2	7,5	7,0	7,9	8,3
Bulgaria	19,9	18,1	13,7	12,0	10,1	9,0	6,9	5,6	6,8	10,2
Croatia	20,5	15,1	13,9	13,7	12,6	11,1	9,6	8,4	9,0	11,8
Cyprus	4,0	3,3	4,1	4,3	5,3	4,5	3,9	3,6	5,3	6,2
Czech Republic	8,1	7,3	7,8	8,3	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3
Denmark	4,2	4,6	5,4	5,5	4,8	3,9	3,8	3,3	6,0	7,4
Finland	9,1	9,0	9,0	8,8	8,4	7,6	6,8	6,3	8,2	8,4
France	8,6	8,7	8,6	9,2	8,9	8,8	8,0	7,4	9,1	9,3
Germany	7,8	8,6	9,3	10,3	11,1	10,3	8,6	7,5	7,7	7,1
Greece	10,2	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7	9,5	12,5
Hungary	5,7	5,8	5,9	6,1	7,2	7,5	7,4	7,8	10,0	11,2
Ireland	3,7	4,2	4,5	4,5	4,3	4,4	4,6	6,0	11,7	13,5
Italy	9,6	9,2	8,9	7,9	7,7	6,8	6,1	6,7	7,8	8,4
Latvia	13,1	13,2	10,6	9,9	8,9	6,8	6,0	7,4	17,1	18,7
Lithuania	16,8	13,0	12,9	11,3	8,3	5,6	4,3	5,8	13,7	17,8
Luxembourg	1,8	2,6	3,7	5,1	4,5	4,7	4,1	5,1	5,1	4,4
Malta	7,1	6,9	7,5	7,3	7,3	6,9	6,5	6,0	6,9	6,9
Poland	18,2	19,9	19,6	19,0	17,7	13,8	9,6	7,1	8,2	9,6
Portugal	4,0	5,0	6,3	6,7	7,6	7,7	8,0	7,6	9,5	10,8
Romania	6,6	8,1	7,0	7,7	7,2	7,3	6,4	5,8	6,9	7,3
Slovak Republic	19,3	18,6	17,5	18,1	16,2	13,3	11,0	9,6	12,1	14,4
Slovenia	5,7	6,3	6,7	6,3	6,5	6,0	4,8	4,4	5,9	7,2
Spain	10,5	11,4	11,3	11,0	9,2	8,5	8,3	11,3	18,0	20,1
Sweden	5,0	5,2	5,8	6,5	7,7	7,0	6,1	6,1	8,3	8,4
United Kingdom	4,7	5,1	4,8	4,6	4,6	5,4	5,2	5,3	7,7	7,8
European Union	8,5	9,0	9,0	9,1	8,9	8,2	7,1	6,9	8,9	9,6

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ2

Το προηγούμενο διάγραμμα απεικονίζει το ποσοστό ανεργίας επί του συνολικού εργατικού δυναμικού για το κάθε κράτος – μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ξεχωριστά. Όπως γίνεται αντιληπτό από το έτος 2000 έως το 2008 υπάρχει μια μειωτική τάση της ανεργίας κυρίως για τις χώρες που εντάχθηκαν στην Ε.Ε. το 2004 αλλά και για την Ισπανία, Ελλάδα, Ιταλία, Γαλλία, Φινλανδία αντιθέτως για τις υπόλοιπες χώρες ο δείκτης αυτός παρέμεινε σταθερός. Μετά όμως το 2008 το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα διέρχεται μια σημαντική κρίση, τη χειρότερη μετά το μεγάλο 'κραχ' του 1929, η οποία αποτυπώνεται καθαρά στο διάγραμμα όπου παρατηρείται αύξηση της ανεργίας σε όλες της χώρες της Ε.Ε. ακόμη και στις πιο

ισχυρές οικονομίες. Η κρίση έγινε ορατή τον Σεπτέμβριο του 2008 με τη κατάρρευση χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων όπως η Lehman Brothers και Wachovia Bank, τις συγχωνεύσεις των Merrill Lynch και Bear Sterns και τις κρατικοποιήσεις των Fannie Mae και Freddie Mac.

Η μεγαλύτερη αύξηση της ανεργίας με ποσοστό 20,1% σημειώνεται στην Ισπανία όπου σύμφωνα με την ισπανική Στατιστική Υπηρεσία, στα τέλη Μαρτίου του 2010, 4,6 εκατομμύρια Ισπανοί ήταν χωρίς δουλειά. Αμέσως μετά ακολουθεί η Λετονία με 18,7 και η Λιθουανία με 17,8 ενώ η Ελλάδα βρίσκεται στην έβδομη θέση με 12,5%. Η ύφεση που διανύουμε αυτά τα χρόνια επηρέασε λιγότερο την Αυστρία και το Λουξεμβούργο με ποσοστό ανεργίας 4,4% και την Ολλανδία με 4,5%.

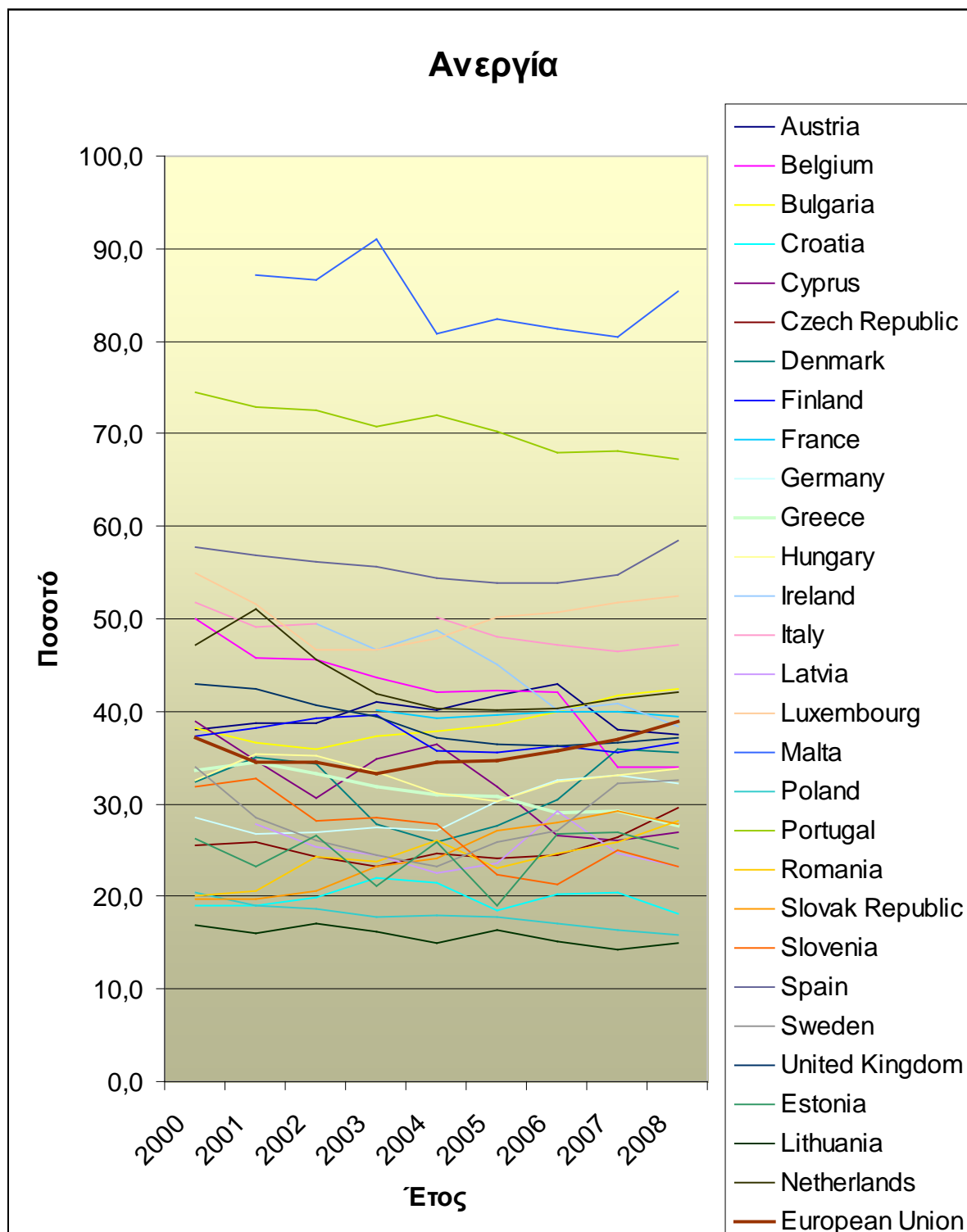
ΠΙΝΑΚΑΣ 14

Ανεργία με βασική εκπαίδευση (% της συνολικής ανεργίας) στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. Πηγή: World Data Bank

Country Name	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Austria	38,0	38,8	38,8	41,0	40,2	41,7	42,9	38,0	37,5
Belgium	50,0	45,8	45,6	43,7	42,1	42,2	42,1	33,9	33,9
Bulgaria	38,2	36,7	35,9	37,3	37,8	38,6	40,0	41,8	42,5
Croatia	19,0	19,1	19,9	22,0	21,5	18,5	20,3	20,4	18,2
Cyprus	38,9	34,6	30,6	34,8	36,5	31,8	26,5	26,0	26,9
Czech Republic	25,5	25,8	24,3	23,3	24,6	24,1	24,5	26,4	29,6
Denmark	32,4	35,1	34,4	27,8	25,9	27,7	30,5	35,9	35,5
Finland	37,4	38,2	39,2	39,6	35,8	35,5	36,3	35,5	36,6
France				40,1	39,2	39,6	40,0	39,9	39,5
Germany	28,6	26,8	27,0	27,4	27,1	30,3	32,5	33,1	32,3
Greece	33,7	34,5	33,3	31,9	31,0	30,8	29,1	29,3	27,7
Hungary	32,5	35,4	35,2	33,5	31,1	30,2	32,4	33,1	33,8
Ireland			49,4	46,6	48,7	45,0	40,2	40,8	38,3
Italy	51,7	49,1	49,4		50,2	48,1	47,1	46,5	47,2
Latvia		27,8	25,4	24,4	22,5	23,6	29,3	24,6	23,3
Luxembourg	54,9	51,5	46,6	46,6	47,9	50,1	50,7	51,8	52,5
Malta		87,2	86,6	91,0	80,8	82,4	81,3	80,4	85,4
Poland	20,4	19,1	18,7	17,7	18,0	17,7	17,1	16,4	15,9
Portugal	74,4	72,8	72,5	70,7	72,0	70,2	68,0	68,1	67,3
Romania	20,0	20,6	24,3	23,8	26,0	23,0	24,6	25,8	28,2
Slovak Republic	19,7	19,8	20,6	23,2	24,1	27,1	28,0	29,2	27,8
Slovenia	31,9	32,8	28,1	28,6	27,9	22,4	21,3	25,0	23,3
Spain	57,7	56,9	56,2	55,6	54,4	53,9	53,9	54,8	58,4
Sweden	34,0	28,6	26,1	24,4	23,2	25,9	27,2	32,2	32,5
United Kingdom	43,0	42,4	40,7	39,5	37,2	36,4	36,3	36,7	37,1

Estonia	26,3	23,3	26,6	21,1	25,9	19,0	26,8	27,0	25,2
Lithuania	16,9	16,1	17,1	16,2	15,0	16,4	15,2	14,2	15,0
Netherlands	47,2	51,0	45,6	41,9	40,4	40,2	40,4	41,3	42,0
European Union	37,1	34,6	34,6	33,3	34,5	34,7	35,8	37,0	38,9

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3

Τα ανωτέρω στοιχεία παρουσιάζουν πως διαμορφώνεται το ποσοστό της ανεργίας στους πολίτες των κρατών – μελών με βάση την εκπαίδευσή τους κατά το πέρας των ετών. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι 3 χώρες με πολύ υψηλό ποσοστό ανέργων όπου τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας εμφανίζονται στις ομάδες εργατικού δυναμικού με τα περιορισμένα εκπαιδευτικά προσόντα και αναφερόμαστε στη Μάλτα, στην Πορτογαλία και στην Ισπανία. Το 2003 το ποσοστό των ανέργων που έχουν βασικό επίπεδο εκπαίδευσης πλησιάζει το 91% των συνολικά ανέργων ατόμων. Το γεγονός αυτό αποτελεί ευχάριστη είδηση για τους περισσότερο μορφωμένους γιατί οι πιθανότητες εύρεσης εργασία είναι πολύ μεγάλες, όμως ταυτοχρόνως αποτελεί πρόβλημα για τους λιγότερο μορφωμένους. Το ίδιο φαινόμενο λαμβάνει χώρα και στην Πορτογαλία και την Ισπανία όμως σε λιγότερο έντονο βαθμό. Ο μέσος όρος των ανέργων βασικής εκπαίδευσης στην Ε.Ε. παρουσιάζεται με μια έντονη καφέ γραμμή και υπολογίζεται περίπου στο 35%. Η Ελλάδα είναι λίγο χαμηλότερα από το μέσο όρο της Ε.Ε. και παρουσιάζεται με μια ανοιχτόχρωμη πράσινη γραμμή. Τα αντίστροφα αποτελέσματα διαθέτει η Λιθουανία και η Πολωνία, οι δύο χώρες αυτές έχουν χαμηλό ποσοστό βασικής εκπαίδευσης ανέργων.

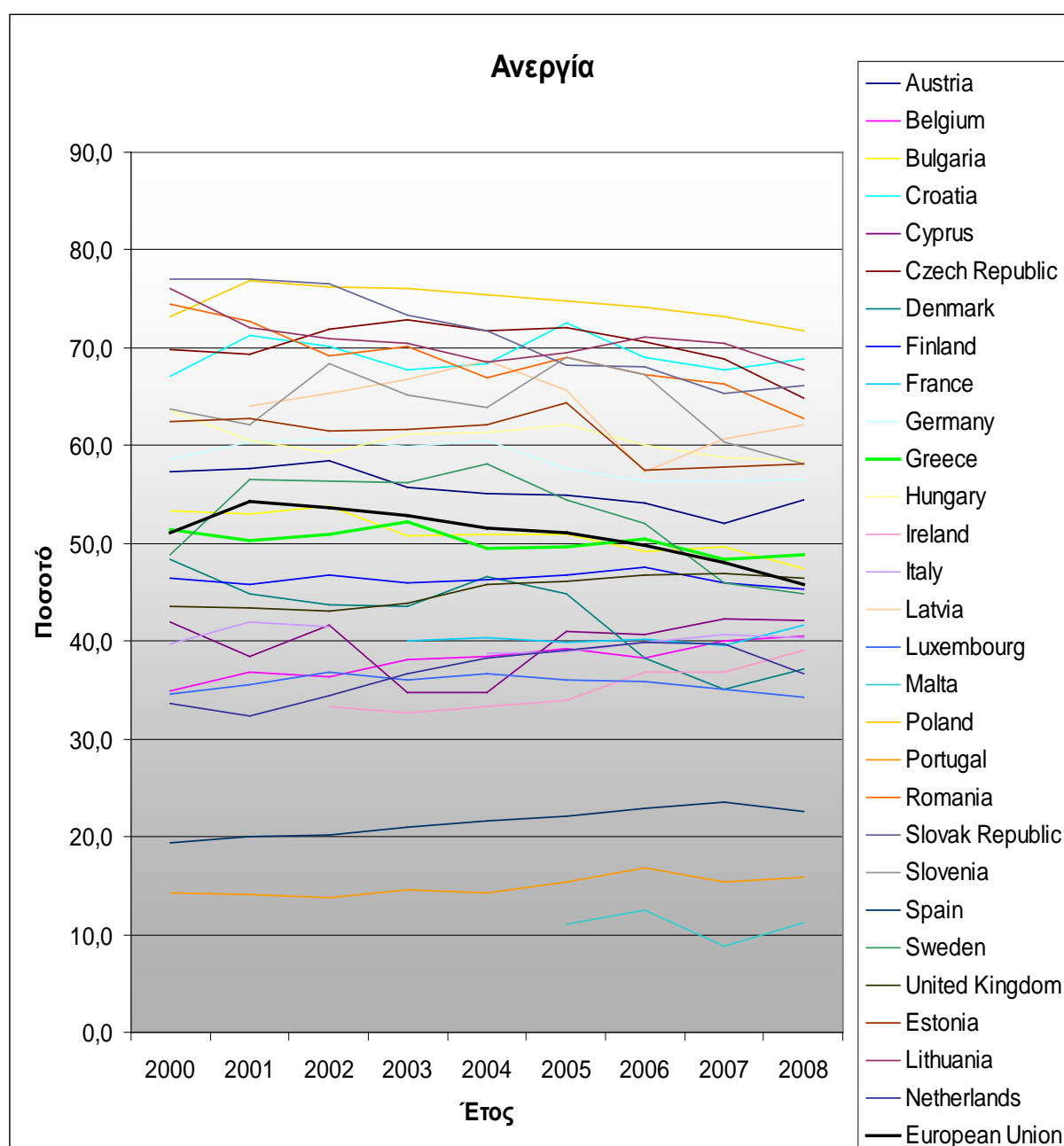
ΠΙΝΑΚΑΣ 15

Ανεργία με δευτεροβάθμια εκπαίδευση (% της συνολικής ανεργίας) στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. Πηγή: World Data Bank

Country Name	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Austria	4,6	3,6	2,5	3,3	4,7	3,2	2,9	9,9	8,0
Belgium	15,1	17,3	18,1	18,2	19,6	18,5	19,7	18,4	19,0
Bulgaria	8,4	10,3	10,3	11,9	11,4	10,3	10,7	8,6	10,1
Croatia	13,5	9,1	10,0	9,5	9,8	9,0	9,7	11,8	10,9
Cyprus	15,9	21,5	23,1	29,8	24,6	26,2	31,8	31,2	29,7
Czech Republic	3,5	3,6	3,7	3,5	3,5	4,1	4,9	4,3	5,7
Denmark	16,9	20,0	21,4	26,9	25,5	27,5	26,9	23,0	20,8
Finland	15,7	16,0	13,5	14,5	17,5	17,7	16,2	18,6	17,4
France				18,5	19,0	19,4	19,0	19,8	18,3
Germany	12,9	12,8	12,4	12,6	12,4	12,1	11,2	10,6	11,0
Greece	14,3	14,7	15,4	15,8	18,8	19,1	20,1	21,8	22,4
Hungary	4,1	4,1	5,5	5,4	7,5	7,6	7,5	8,1	7,8
Ireland			15,4	17,7	15,2	17,1	18,2	18,5	18,5
Italy	6,8	7,2	7,5		9,3	11,3	11,4	11,3	11,2
Latvia		8,0	9,2	8,7	8,8	10,7	13,3	14,7	14,5
Luxembourg	10,1	12,8	16,1	17,1	14,9	13,0	12,3	11,5	12,1
Malta		12,8	13,4	9,0	19,2	6,5	6,1	10,8	3,4
Poland	6,4	4,2	5,1	6,1	6,7	7,6	8,7	10,4	12,1
Portugal	5,4	6,3	9,2	10,6	10,4	10,9	11,3	13,2	13,5
Romania	4,4	5,5	5,5	5,4	5,4	6,6	6,8	6,1	6,7
Slovak Republic	3,2	3,0	2,9	3,6	4,3	4,5	3,7	5,5	5,9

Slovenia	4,3	5,2	3,5	6,3	8,2	8,6	11,5	14,6	16,3
Spain	21,9	22,0	22,7	22,5	22,7	23,1	22,3	20,4	17,7
Sweden	15,8	13,1	15,3	18,0	17,9	17,8	19,1	17,1	16,4
United Kingdom	11,2	12,6	14,1	14,9	15,0	15,5	14,7	14,0	14,3
Estonia	16,0	18,1	17,4	20,1	16,8	19,9	18,8	16,6	18,0
Lithuania	7,1	11,9	12,1	13,4	16,5	14,1	13,5	15,4	17,3
Netherlands	16,7	15,2	17,5	18,4	18,2	18,4	16,9	17,0	18,7
European Union	10,9	10,4	11,1	13,2	13,2	13,5	13,6	13,9	14,0

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4

Το παραπάνω σχεδιάγραμμα δείχνει το ποσοστό των ανέργων που έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ποσοστό επί της συνολικής ανεργίας. Παρατηρούμε ότι το υψηλότερο ποσοστό το κατέχει η Πολωνία με μια σχετικά σταθερή ροή κατά τη διάρκεια των ετών με ποσοστό 75%. Αυτό σημαίνει ότι στην Πολωνία το ποσοστό των ανέργων που έχουν τελειώσει την δευτεροβάθμια εκπαίδευση αποτελούν τα $\frac{3}{4}$ του συνολικού αριθμού των ανέργων. Το αντίστοιχο ποσοστό στην Ε.Ε. διαμορφώνεται γύρω στο 51,5% με μια πτωτική τάση με την πάροδο των χρόνων και παρουσιάζεται με την μαύρη γραμμή. Το ποσοστό στην Ελλάδα που φαίνεται από την πράσινη γραμμή διαμορφώνεται περίξ του 50%. Τα χαμηλότερα ποσοστά τα συναντάμε στην Πορτογαλία και στη Μάλτα, αναμενόμενο γεγονός γιατί παρουσίαζαν τα υψηλότερα ποσοστά στους ανέργους με βασική εκπαίδευση.

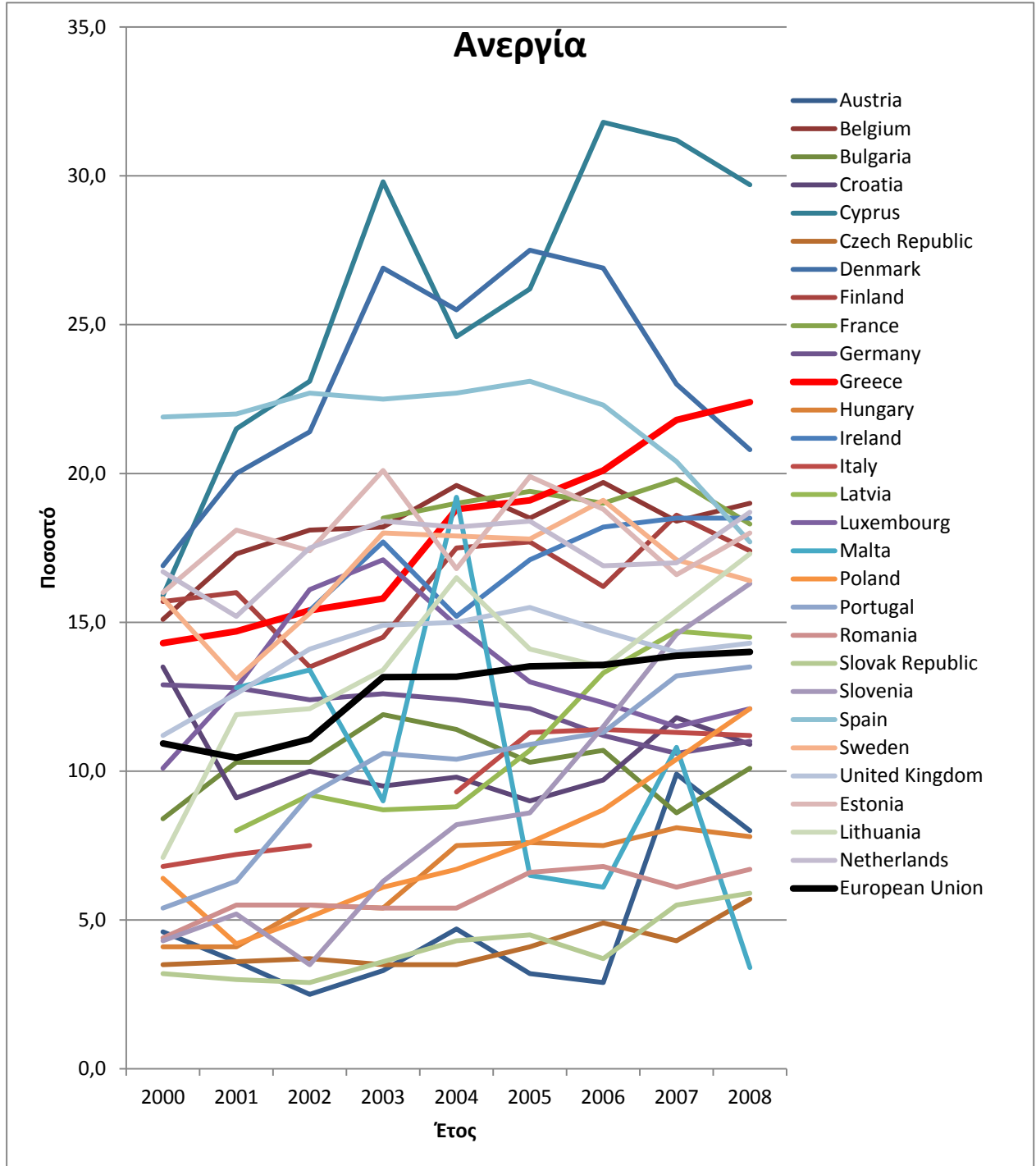
ΠΙΝΑΚΑΣ 16

Ανεργία με τριτοβάθμια εκπαίδευση (% της συνολικής ανεργίας) στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. Πηγή: World Data Bank

Country Name	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Austria	4,6	3,6	2,5	3,3	4,7	3,2	2,9	9,9	8,0
Belgium	15,1	17,3	18,1	18,2	19,6	18,5	19,7	18,4	19,0
Bulgaria	8,4	10,3	10,3	11,9	11,4	10,3	10,7	8,6	10,1
Croatia	13,5	9,1	10,0	9,5	9,8	9,0	9,7	11,8	10,9
Cyprus	15,9	21,5	23,1	29,8	24,6	26,2	31,8	31,2	29,7
Czech Republic	3,5	3,6	3,7	3,5	3,5	4,1	4,9	4,3	5,7
Denmark	16,9	20,0	21,4	26,9	25,5	27,5	26,9	23,0	20,8
Finland	15,7	16,0	13,5	14,5	17,5	17,7	16,2	18,6	17,4
France				18,5	19,0	19,4	19,0	19,8	18,3
Germany	12,9	12,8	12,4	12,6	12,4	12,1	11,2	10,6	11,0
Greece	14,3	14,7	15,4	15,8	18,8	19,1	20,1	21,8	22,4
Hungary	4,1	4,1	5,5	5,4	7,5	7,6	7,5	8,1	7,8
Iceland	10,8	8,1	15,4						
Ireland			15,4	17,7	15,2	17,1	18,2	18,5	18,5
Italy	6,8	7,2	7,5		9,3	11,3	11,4	11,3	11,2
Latvia		8,0	9,2	8,7	8,8	10,7	13,3	14,7	14,5
Luxembourg	10,1	12,8	16,1	17,1	14,9	13,0	12,3	11,5	12,1
Malta		12,8	13,4	9,0	19,2	6,5	6,1	10,8	3,4
Norway	21,0	20,2	19,6	20,6	21,7	18,9	19,0	20,6	17,9
Poland	6,4	4,2	5,1	6,1	6,7	7,6	8,7	10,4	12,1
Portugal	5,4	6,3	9,2	10,6	10,4	10,9	11,3	13,2	13,5
Romania	4,4	5,5	5,5	5,4	5,4	6,6	6,8	6,1	6,7
Slovak Republic	3,2	3,0	2,9	3,6	4,3	4,5	3,7	5,5	5,9
Slovenia	4,3	5,2	3,5	6,3	8,2	8,6	11,5	14,6	16,3
Spain	21,9	22,0	22,7	22,5	22,7	23,1	22,3	20,4	17,7

Sweden	15,8	13,1	15,3	18,0	17,9	17,8	19,1	17,1	16,4
Switzerland	12,3	13,9	18,5	18,8	16,8	17,3	17,2	17,9	17,7
United Kingdom	11,2	12,6	14,1	14,9	15,0	15,5	14,7	14,0	14,3
Estonia	16,0	18,1	17,4	20,1	16,8	19,9	18,8	16,6	18,0
Lithuania	7,1	11,9	12,1	13,4	16,5	14,1	13,5	15,4	17,3
Netherlands	16,7	15,2	17,5	18,4	18,2	18,4	16,9	17,0	18,7
European Union	10,9	10,4	11,1	13,2	13,2	13,5	13,6	13,9	14,0

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5

Ο τρίτος της σειράς πίνακας παρουσιάζει το ποσοστό ανεργίας των ανέργων με τριτοβάθμια εκπαίδευση εκ της συνολικής ανεργίας. Όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε στο σχεδιάγραμμα, παρατηρούμε μεγάλες διακυμάνσεις στα ποσοστά ανεργίας με την πάροδο των ετών σε όλα τα κράτη – μέρη. Πολύ μεγάλες διακυμάνσεις παρουσιάζουν οι παρακάτω χώρες: η Μάλτα με 8 ποσοστιαίες μονάδες εκατέρωθεν του μέσου όρου που είναι περίπου 11% και η Κύπρος η οποία παρουσιάζει και τα μεγαλύτερα ποσοστά ανέργων με τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η

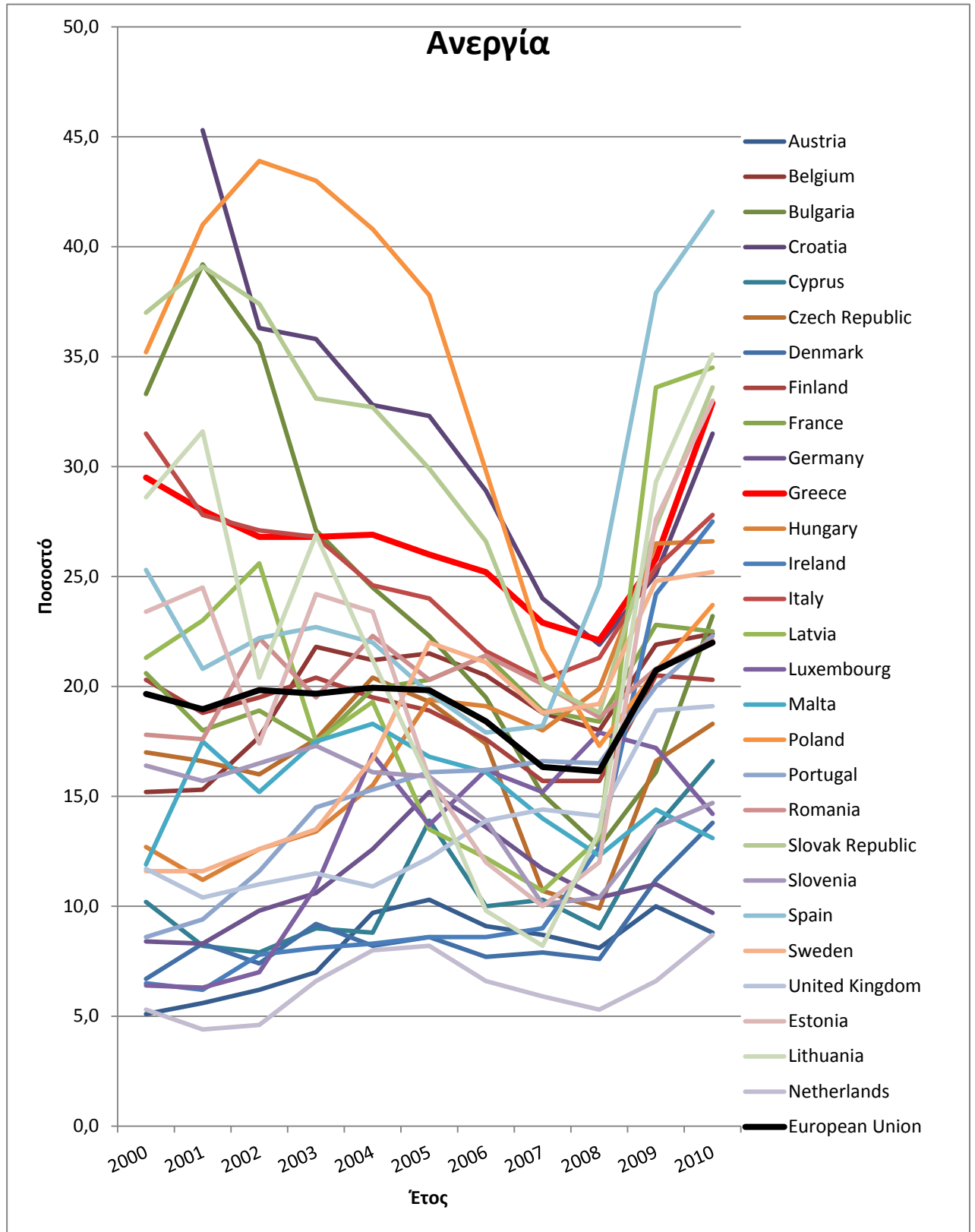
πορεία της Ελλάδας φαίνεται από την κόκκινη γραμμή τα ποσοστά της οποίας κυμαίνονται από το 14,3 έως το 22,4 με μια αύξουσα πορεία κατά τη διάρκεια των ετών. Και η πορεία της Ε.Ε. παρουσιάζεται από την μαύρη γραμμή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

Ποσοστό ανεργίας νέων 15-24 ετών στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. τα έτη 2000-2009
 (% της συνολικής ανεργίας νέων). Πηγή: World Data Bank

Country Name	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Austria	5,6	6,2	7,0	9,7	10,3	9,1	8,7	8,1	10,0	8,8
Belgium	15,3	17,7	21,8	21,2	21,5	20,5	18,8	18,0	21,9	22,4
Bulgaria	39,2	35,6	27,1	24,5	22,3	19,5	15,1	12,7	16,1	23,2
Croatia	45,3	36,3	35,8	32,8	32,3	28,9	24,0	21,9	25,1	31,5
Cyprus	8,2	7,9	9,0	8,8	13,9	10,0	10,3	9,0	13,6	16,6
Czech Republic	16,6	16,0	17,6	20,4	19,3	17,4	10,7	9,9	16,6	18,3
Denmark	8,3	7,4	9,2	8,2	8,6	7,7	7,9	7,6	11,2	13,8
Finland	18,8	19,5	20,4	19,5	18,9	17,6	15,7	15,7	20,5	20,3
France	18,0	18,9	17,4	19,9	20,3	21,4	18,9	18,4	22,8	22,5
Germany	8,3	9,8	10,6	12,6	15,2	13,6	11,7	10,4	11,0	9,7
Greece	28,0	26,8	26,8	26,9	26,0	25,2	22,9	22,1	25,8	32,9
Hungary	11,2	12,6	13,4	15,5	19,4	19,1	18,0	19,9	26,5	26,6
Ireland	6,2	7,8	8,1	8,3	8,6	8,6	9,0	12,7	24,2	27,5
Italy	27,8	27,1	26,8	24,6	24,0	21,6	20,3	21,3	25,4	27,8
Latvia	23,0	25,6	17,5	19,3	13,5	12,2	10,7	13,1	33,6	34,5
Luxembourg	6,3	7,0	10,9	16,9	13,7	16,2	15,2	17,9	17,2	14,2
Malta	17,5	15,2	17,5	18,3	16,8	16,1	14,0	12,3	14,4	13,1
Poland	41,0	43,9	43,0	40,8	37,8	29,8	21,7	17,3	20,7	23,7
Portugal	9,4	11,6	14,5	15,3	16,1	16,2	16,6	16,5	20,0	22,3
Romania	17,6	22,2	19,5	22,3	20,3	21,4	20,1	18,6	20,8	22,1
Slovak Republic	39,1	37,4	33,1	32,7	29,9	26,6	20,1	18,8	27,3	33,6
Slovenia	15,7	16,5	17,3	16,1	15,9	13,9	10,1	10,4	13,6	14,7
Spain	20,8	22,2	22,7	22,0	19,7	17,9	18,2	24,6	37,9	41,6
Sweden	11,6	12,6	13,5	16,7	22,0	21,1	18,8	19,2	24,8	25,2
United Kingdom	10,4	11,0	11,5	10,9	12,2	13,9	14,4	14,1	18,9	19,1
Estonia	24,5	17,4	24,2	23,4	15,8	12,0	10,0	12,0	27,6	33,0
Lithuania	31,6	20,4	26,9	21,2	15,7	9,8	8,2	13,4	29,3	35,1
Netherlands	4,4	4,6	6,6	8,0	8,2	6,6	5,9	5,3	6,6	8,7
European Union	19,0	19,8	19,7	19,9	19,8	18,4	16,3	16,1	20,7	22,0

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6

Δεδομένου ότι τα ποσοστά ανεργίας αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης - ενώ τα ποσοστά απασχόλησης των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας συνεχίζουν να αυξάνονται - είναι προφανές ότι άλλες ηλικιακές ομάδες, και ιδίως οι νέοι ηλικίας 15 έως 24 ετών, επλήγησαν δυσανάλογα

από την ύφεση της οικονομίας. Το ποσοστό ανεργίας των νέων στην ΕΕ-27 ήταν 21,1% το 2010 όπως φαίνεται και από την μαύρη γραμμή, η οποία ήταν περισσότερο από το διπλάσιο του συνολικού ποσοστού της ΕΕ-27 της συνολικής ανεργίας (9,7%) του αντίστοιχου έτους.

Ο αριθμός των νέων (ηλικίας 15 έως 24), που ήταν άνεργοι αυξήθηκαν μεταξύ 2007 και 2010 κατά 1,1 εκατομμύρια επιπλέον φτάνοντας τους 5,3 εκατ. ανέργους συνολικά, μια συνολική αύξηση της τάξης του 27,2% σε σύγκριση με το 2007. Αν και η αύξηση του ποσοστού ανεργίας των νέων θα μπορούσε να αποδοθεί εν μέρει στην αύξηση του αριθμού των ατόμων που είναι άνεργοι, αυτή η αύξηση αποδίδεται επίσης και στις δημογραφικές αλλαγές, πιο συγκεκριμένα ο πληθυσμός της ΕΕ ηλικίας 15 έως 24 μειώθηκε κατά περίπου δύο εκατομμύρια άτομα μεταξύ 2007 και 2010. Αυτοί οι δύο παράγοντες συνδράμουν στην ραγδαία αύξηση του ποσοστού ανεργίας των νέων στην ΕΕ, η οποία πέρασε από το 15,7% το 2007 σε 21,1% το 2010. Την ίδια στιγμή, ένα αυξανόμενο ποσοστό του εργατικού δυναμικού της νεολαίας παρέμεινε στην εκπαίδευση επομένως αναβάλλουν την εισαγωγή τους στο εργατικό δυναμικό.

Από το σχεδιάγραμμα παρατηρούμε πως το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας το παρουσιάζει η Πολωνία, αξιοσημείωτη επισήμανση αποτελεί το γεγονός ότι η συγκεκριμένη χώρα παρουσίασε πτωτική τάση της ανεργίας των νέων μετά την ένταξη της στη Ε.Ε. δηλαδή μετά το έτος 2008. Επίσης, αξιοσημείωτη είναι η συμπεριφορά της Ισπανίας, της Λετονίας και της Λιθουανίας οι οποίες μετά το 2007 παρουσιάζουν ραγδαία αύξηση της ανεργίας στους νέους.

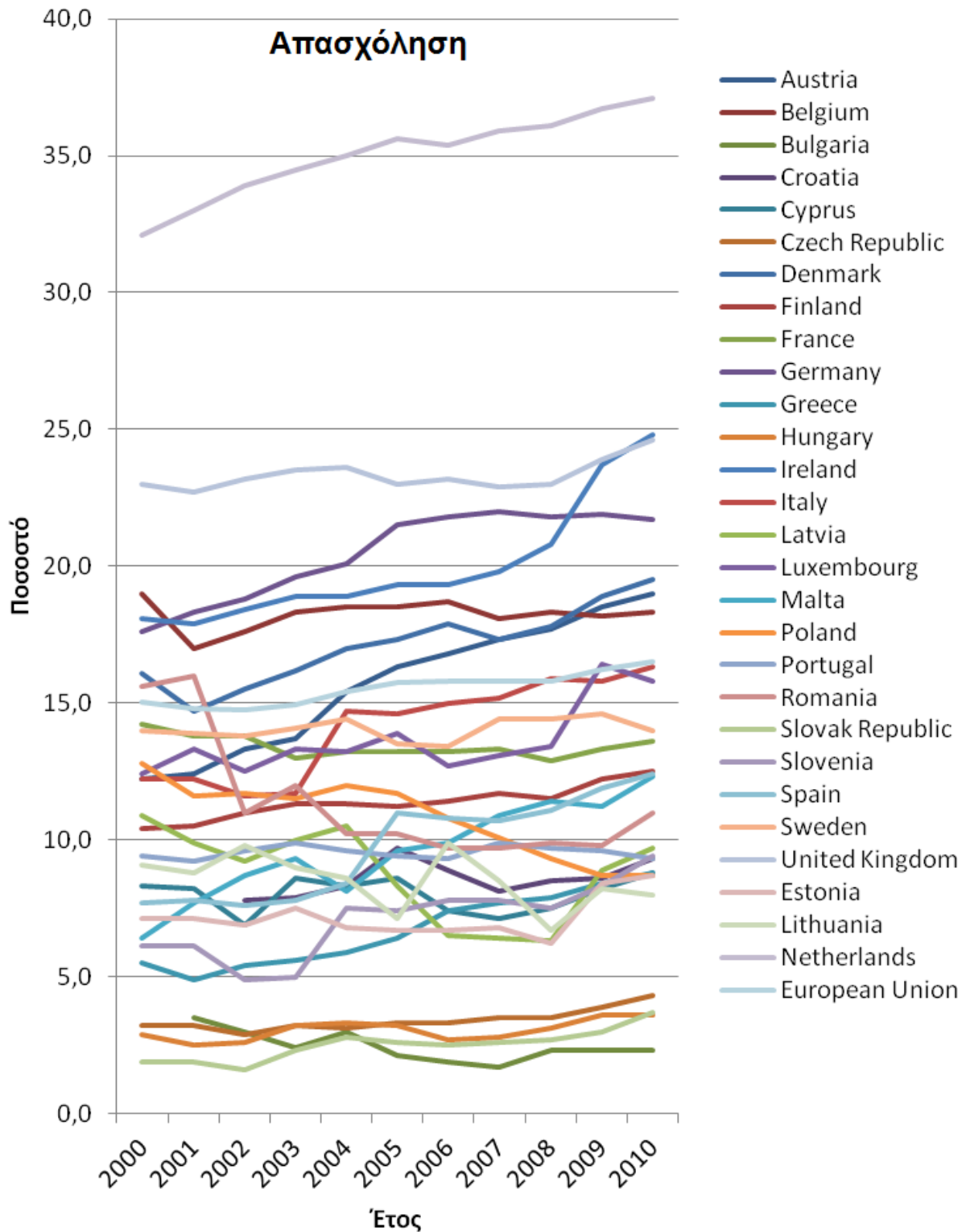
ΠΙΝΑΚΑΣ 18

Ποσοστό μερικής απασχόλησης στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. τα έτη 2000-2010.
Πηγή: World Data Bank.

Country Name	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Austria	12,4	13,3	13,7	15,4	16,3	16,8	17,3	17,7	18,5	19,0
Belgium	17,0	17,6	18,3	18,5	18,5	18,7	18,1	18,3	18,2	18,3
Bulgaria	3,5	3,0	2,4	3,0	2,1	1,9	1,7	2,3	2,3	2,3
Croatia		7,8	7,9	8,3	9,7	8,9	8,1	8,5	8,6	9,3
Cyprus	8,2	6,9	8,6	8,3	8,6	7,4	7,1	7,5	8,2	8,8
Czech Republic	3,2	2,9	3,2	3,1	3,3	3,3	3,5	3,5	3,9	4,3
Denmark	14,7	15,5	16,2	17,0	17,3	17,9	17,3	17,8	18,9	19,5
Finland	10,5	11,0	11,3	11,3	11,2	11,4	11,7	11,5	12,2	12,5
France	13,8	13,8	13,0	13,2	13,2	13,2	13,3	12,9	13,3	13,6
Germany	18,3	18,8	19,6	20,1	21,5	21,8	22,0	21,8	21,9	21,7
Greece	4,9	5,4	5,6	5,9	6,4	7,4	7,7	7,9	8,4	8,8
Hungary	2,5	2,6	3,2	3,3	3,2	2,7	2,8	3,1	3,6	3,6
Ireland	17,9	18,4	18,9	18,9	19,3	19,3	19,8	20,8	23,7	24,8
Italy	12,2	11,6	11,7	14,7	14,6	15,0	15,2	15,9	15,8	16,3
Latvia	9,9	9,2	10,0	10,5	8,3	6,5	6,4	6,3	8,9	9,7

Luxembourg	13,3	12,5	13,3	13,2	13,9	12,7	13,1	13,4	16,4	15,8
Malta	7,7	8,7	9,3	8,1	9,6	9,9	10,9	11,4	11,2	12,3
Poland	11,6	11,7	11,5	12,0	11,7	10,8	10,1	9,3	8,7	8,7
Portugal	9,2	9,6	9,9	9,6	9,4	9,3	9,9	9,7	9,6	9,3
Romania	16,0	11,0	12,0	10,2	10,2	9,7	9,7	9,9	9,8	11,0
Slovak Republic	1,9	1,6	2,3	2,8	2,6	2,5	2,6	2,7	3,0	3,7
Slovenia	6,1	4,9	5,0	7,5	7,4	7,8	7,8	7,5	8,3	9,4
Spain	7,8	7,6	7,8	8,4	11,0	10,8	10,7	11,1	11,9	12,4
Sweden	13,9	13,8	14,1	14,4	13,5	13,4	14,4	14,4	14,6	14,0
United Kingdom	22,7	23,2	23,5	23,6	23,0	23,2	22,9	23,0	23,9	24,6
Estonia	7,1	6,9	7,5	6,8	6,7	6,7	6,8	6,2	8,4	8,7
Lithuania	8,8	9,8	9,0	8,6	7,1	9,9	8,5	6,7	8,2	8,0
Netherlands	33,0	33,9	34,5	35,0	35,6	35,4	35,9	36,1	36,7	37,1
European Union	14,8	14,7	14,9	15,4	15,8	15,8	15,8	15,8	16,2	16,5

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7

Τα παραπάνω δεδομένα αποτελούν τα ποσοστά της μερικής απασχόλησης εκ της συνολικής απασχόλησης. Το ποσοστό στην Ολλανδία είναι αρκετά υψηλό με μέσο όρο περίπου 35% όπου ο αντίστοιχος στην Ε.Ε. διαμορφώνεται στο 15,5%. Στην Ελλάδα παρατηρείται μια ανοδική τάση από το 2001 και ύστερα. Το ποσοστό από τις 5 μονάδες έφτασε τις 8,8 το 2010. Οι χώρες με τα μικρότερα ποσοστά είναι η Βουλγαρία και η Σλοβακία.

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, η συχνότητα εμφάνισης της μερικής απασχόλησης διαφέρει σημαντικά μεταξύ ανδρών και γυναικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ακριβώς κάτω από ένα τρίτο (32,1%) των γυναικών που απασχολούνται στην ΕΕ εργάστηκε σε μερικής απασχόλησης το 2011, ένα πολύ μεγαλύτερο ποσοστό από ό, τι το αντίστοιχο ποσοστό ισχύει για τους άνδρες (9,0%). Τα τρία τέταρτα (76,7%) του συνόλου των γυναικών που απασχολούνται στην Ολλανδία εργάστηκε σε μερική απασχόληση το 2011, με μεγάλη διαφορά, το υψηλότερο ποσοστό μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ.

Πλαίσιο πολιτικής

Η μερική απασχόληση καλύπτεται από την οδηγία 97/81/ΕΚ σχετικά με την εφαρμογή της συμφωνίας-πλαίσιου για την εργασία μερικής απασχόλησης που υπεγράφη από τους κοινωνικούς εταίρους το 1997. Οι στόχοι της οδηγίας περιλαμβάνουν την εξάλειψη των διακρίσεων σε βάρος των εργαζομένων με μερική απασχόληση, τη βελτίωση της ποιότητας της εργασίας μερικής απασχόλησης, την προώθηση της εργασίας με μερική απασχόληση σε εθελοντική βάση και τη συμβολή στην ευέλικτη οργάνωση του χρόνου εργασίας, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες των εργοδοτών και των εργαζομένων. Άλλες συναφείς οδηγίες είναι η οδηγία σχετικά με τον χρόνο εργασίας (93/104/ΕΚ), η οποία περιλαμβάνει ρυθμίσεις σχετικά με τις ώρες εργασίας για την προστασία της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων, και η οδηγία για την ισότητα των αμοιβών (75/117/ΕΟΚ), η οποία προβλέπει την κατάργηση κάθε διάκρισης βασιζόμενης στο φύλο για το σύνολο των στοιχείων και όρων αμοιβής.

Τον Μάρτιο του 2010 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κίνησε τη διαδικασία συνολικής αναθεώρησης της οδηγίας για τον χρόνο εργασίας. Η εν λόγω αναθεώρηση αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στη βελτίωση της ισορροπίας μεταξύ της επαγγελματικής και της προσωπικής ζωής και θέτει εκ νέου την εργασία μερικής απασχόλησης στο επίκεντρο των πολιτικών συζητήσεων³⁷.

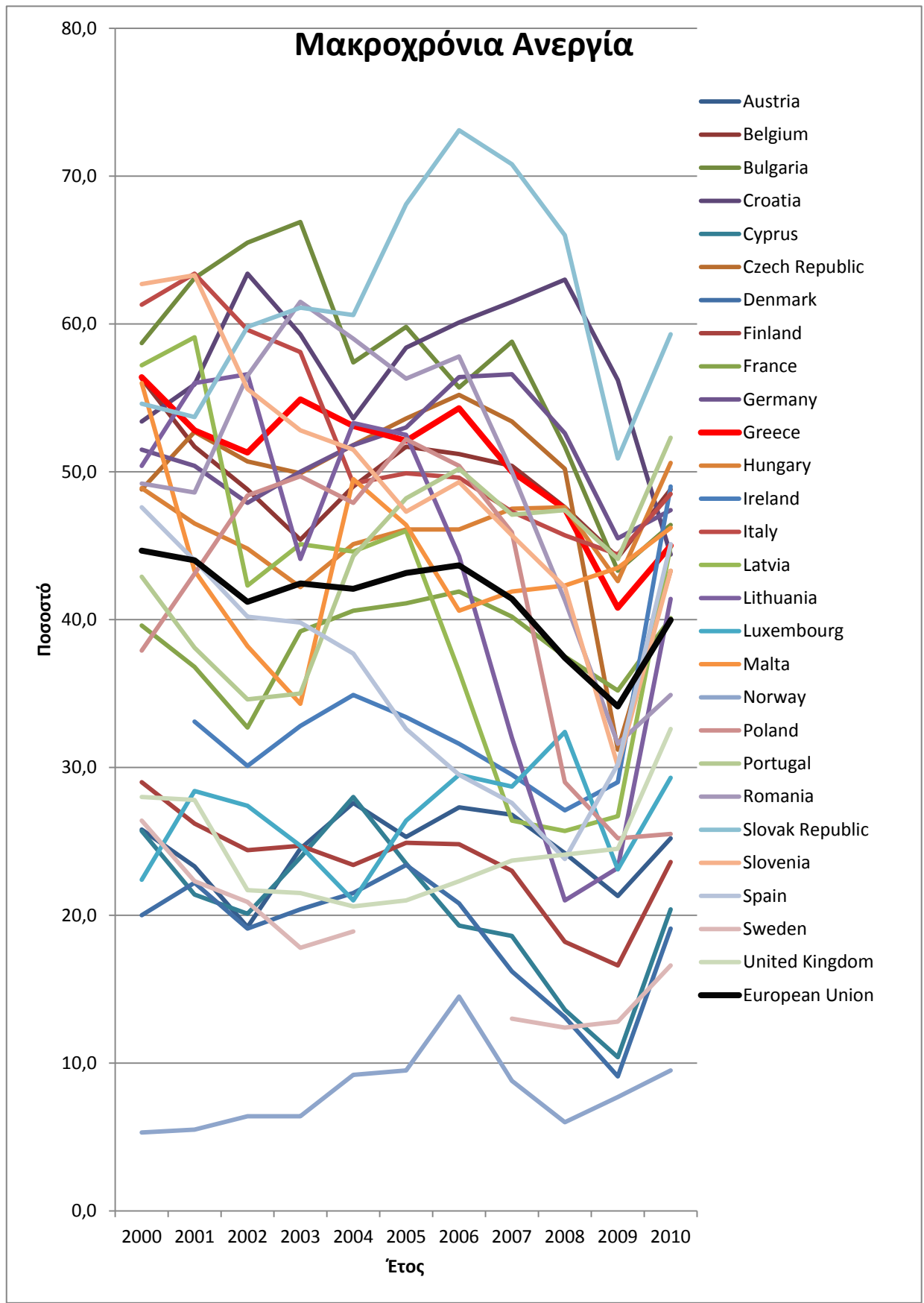
³⁷ <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2010/861/el/1/EF10861EL.pdf>

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

Ποσοστό μακροχρόνια ανέργων στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. τα έτη 2000-2010.
Πηγή: World Data Bank.

Country Name	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Austria	23,3	19,2	24,5	27,6	25,3	27,3	26,8	24,2	21,3	25,2
Belgium	51,7	48,8	45,4	49,0	51,7	51,2	50,4	47,6	44,2	48,8
Bulgaria	63,1	65,5	66,9	57,4	59,8	55,7	58,8	51,7	43,3	46,4
Croatia	55,9	63,4	59,3	53,6	58,4	60,1	61,5	63,0	56,2	44,4
Cyprus	21,4	20,1	23,9	28,0	23,5	19,3	18,6	13,6	10,4	20,4
Czech Republic	52,7	50,7	49,9	51,8	53,6	55,2	53,4	50,2	31,2	43,3
Denmark	22,2	19,1	20,4	21,5	23,4	20,8	16,2	13,1	9,1	19,1
Finland	26,2	24,4	24,7	23,4	24,9	24,8	23,0	18,2	16,6	23,6
France	36,8	32,7	39,2	40,6	41,1	41,9	40,2	37,5	35,2	40,1
Germany	50,4	47,9	50,0	51,8	53,0	56,4	56,6	52,6	45,5	47,4
Greece	52,8	51,3	54,9	53,1	52,1	54,3	50,0	47,5	40,8	45,0
Hungary	46,5	44,8	42,2	45,1	46,1	46,1	47,5	47,6	42,6	50,6
Ireland	33,1	30,1	32,8	34,9	33,4	31,6	29,5	27,1	29,0	49,0
Italy	63,4	59,6	58,1	49,2	49,9	49,6	47,3	45,7	44,4	48,5
Latvia	59,1	42,3	45,1	44,6	46,0	36,5	26,4	25,7	26,7	45,0
Lithuania	56,0	56,6	44,1	53,3	52,5	44,3	32,0	21,0	23,2	41,4
Luxembourg	28,4	27,4	24,7	21,0	26,4	29,5	28,7	32,4	23,1	29,3
Malta	43,3	38,2	34,3	49,5	46,4	40,6	41,9	42,3	43,5	46,2
Norway	5,5	6,4	6,4	9,2	9,5	14,5	8,8	6,0	7,7	9,5
Poland	43,1	48,4	49,7	47,9	52,2	50,4	45,9	29,0	25,2	25,5
Portugal	38,1	34,6	35,0	44,3	48,2	50,2	47,1	47,4	44,1	52,3
Romania	48,6	56,5	61,5	59,0	56,3	57,8	50,0	41,3	31,6	34,9
Slovak Republic	53,7	59,8	61,1	60,6	68,1	73,1	70,8	66,0	50,9	59,3
Slovenia	63,3	55,6	52,8	51,5	47,3	49,3	45,7	42,2	30,1	43,3
Spain	44,0	40,2	39,8	37,7	32,6	29,5	27,6	23,8	30,2	45,1
Sweden	22,3	20,9	17,8	18,9			13,0	12,4	12,8	16,6
United Kingdom	27,8	21,7	21,5	20,6	21,0	22,3	23,7	24,1	24,5	32,6
European Union	44,0	41,2	42,4	42,1	43,2	43,7	41,4	37,4	34,1	40,0

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8

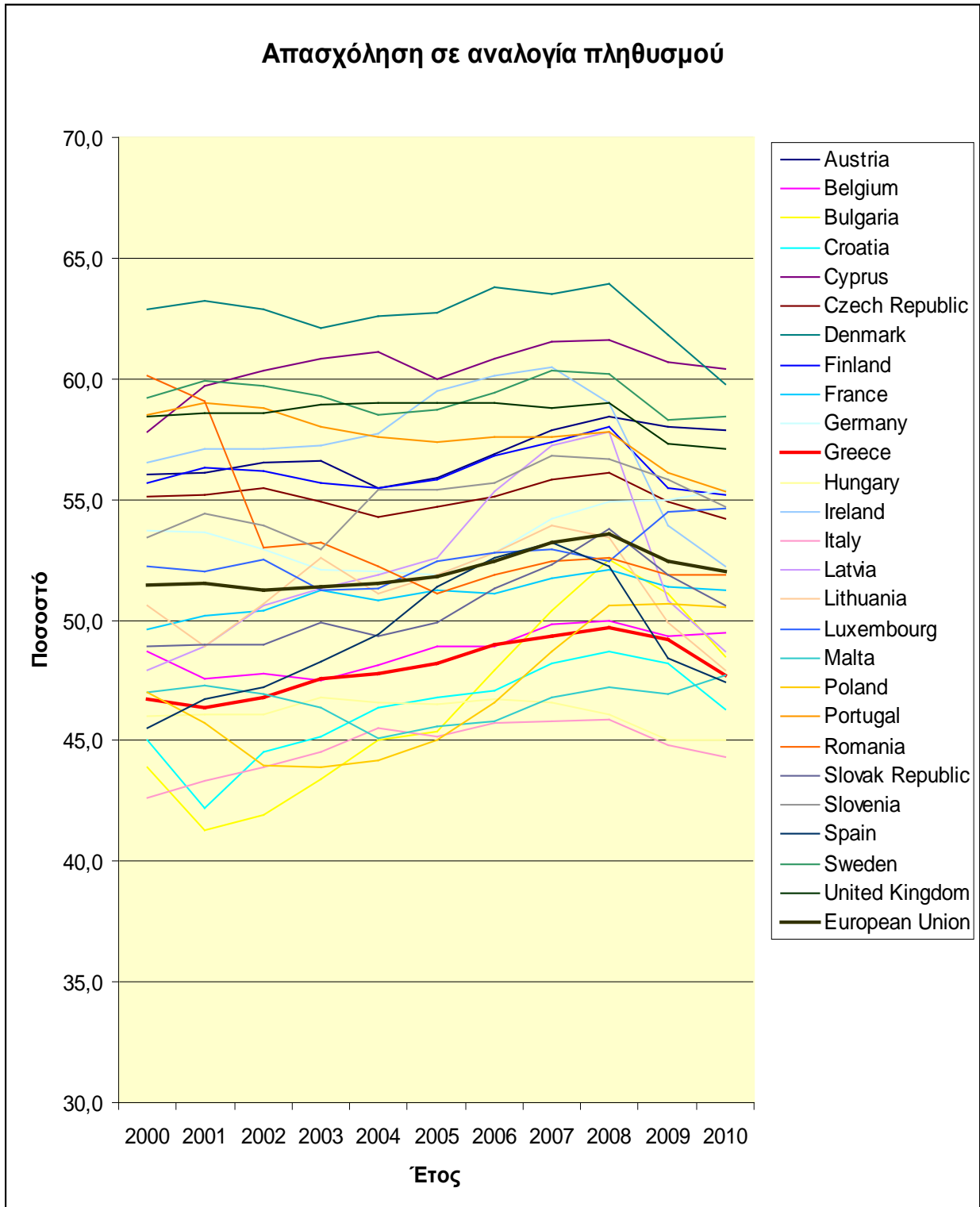
Η μακροχρόνια ανεργία είναι ένα από τα κύρια μελήματα της χάραξης πολιτικής. Δεν έχει μόνο να επηρεάσει την προσωπική ζωή των ανθρώπων, μπορεί επίσης να επηρεάσει αρνητικά την κοινωνική συνοχή και έχει τη δυνατότητα να ενεργεί ως εμπόδιο στην οικονομική ανάπτυξη. Υπήρχαν 9,3 εκατομμύρια άτομα σε ολόκληρη την ΕΕ-27 που χαρακτηρίζονται ως μακροχρόνια άνεργοι το 2010. Η Σλοβακία το 2006 παρουσίασε ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας της τάξης των 73,1%. Η Ελλάδα με την κόκκινη γραμμή διαγράφει μια πτωτική τάση, παρόμοια συμπεριφορά παρουσιάζει και η Ε.Ε. αλλά με χαμηλότερα ποσοστά, η πορεία της οποίας φαίνεται στην μαύρη γραμμή. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί πως η Σουηδία έχει τη μικρότερη μακροχρόνια ανεργία στην Ε.Ε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 20

Ποσοστό απασχόλησης προς τον πληθυσμό (από 15 ετών και άνω) στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. τα έτη 2000-2010. Πηγή: World Data Bank.

Country Name	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Austria	56,1	56,5	56,6	55,5	55,9	56,9	57,9	58,4	58,0	57,9
Belgium	47,6	47,8	47,5	48,1	48,9	48,9	49,8	50,0	49,3	49,5
Bulgaria	41,3	41,9	43,4	45,0	45,4	47,9	50,4	52,5	51,1	48,5
Croatia	42,2	44,5	45,2	46,4	46,8	47,1	48,2	48,7	48,2	46,3
Cyprus	59,7	60,3	60,8	61,1	60,0	60,8	61,5	61,6	60,7	60,4
Czech Republic	55,2	55,5	54,9	54,3	54,7	55,1	55,8	56,1	54,9	54,2
Denmark	63,2	62,9	62,1	62,6	62,7	63,8	63,5	63,9	61,8	59,8
Finland	56,3	56,2	55,7	55,5	55,8	56,8	57,4	58,0	55,5	55,2
France	50,2	50,4	51,2	50,8	51,2	51,1	51,7	52,1	51,4	51,2
Germany	53,6	52,9	52,1	52,0	51,9	52,8	54,2	54,9	55,0	55,4
Greece	46,4	46,8	47,6	47,8	48,2	49,0	49,3	49,7	49,2	47,7
Hungary	46,1	46,1	46,8	46,6	46,5	46,7	46,6	46,1	45,0	45,0
Ireland	57,1	57,1	57,2	57,7	59,5	60,1	60,5	59,0	53,9	52,2
Italy	43,3	43,9	44,5	45,5	45,2	45,7	45,8	45,9	44,8	44,3
Latvia	48,9	50,6	51,3	51,9	52,6	55,3	57,2	57,8	50,8	48,7
Lithuania	48,9	50,7	52,6	51,1	51,9	52,8	53,9	53,4	49,9	47,9
Luxembourg	52,0	52,5	51,2	51,3	52,4	52,8	52,9	52,4	54,5	54,6
Malta	47,3	46,9	46,4	45,1	45,6	45,8	46,8	47,2	46,9	47,7
Norway	63,7	63,6	62,6	62,6	62,3	63,2	64,6	65,7	64,4	63,5
Poland	45,7	44,0	43,9	44,2	45,0	46,6	48,7	50,6	50,7	50,5
Portugal	59,0	58,8	58,0	57,6	57,4	57,6	57,6	57,8	56,1	55,3
Romania	59,1	53,0	53,2	52,2	51,1	51,9	52,4	52,6	51,9	51,9
Slovak Republic	49,0	49,0	49,9	49,3	49,9	51,3	52,3	53,8	51,9	50,6
Slovenia	54,4	53,9	52,9	55,4	55,4	55,7	56,8	56,7	55,8	54,7
Spain	46,7	47,2	48,3	49,4	51,4	52,6	53,2	52,2	48,4	47,4
Sweden	59,9	59,7	59,3	58,5	58,7	59,4	60,3	60,2	58,3	58,4
United Kingdom	58,6	58,6	58,9	59,0	59,0	59,0	58,8	59,0	57,3	57,1
European	51,6	51,2	51,4	51,5	51,8	52,5	53,2	53,6	52,4	52,0

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9

Το παραπάνω διάγραμμα δείχνει τον βαθμό της απασχόλησης σε αναλογία πληθυσμού. Τα υψηλότερα ποσοστά τα παρουσιάζουν η Δανία και η Κύπρος ενώ τα χαμηλότερα τα παρουσιάζουν η Ιταλία και η Μάλτα. Επίσης χαμηλό ποσοστό διαθέτει

και η Ελλάδα περίπου στο 45%, η οποία παρουσιάζει σταθερή πορεία όπως και η ΕΕ με την μαύρη γραμμή.

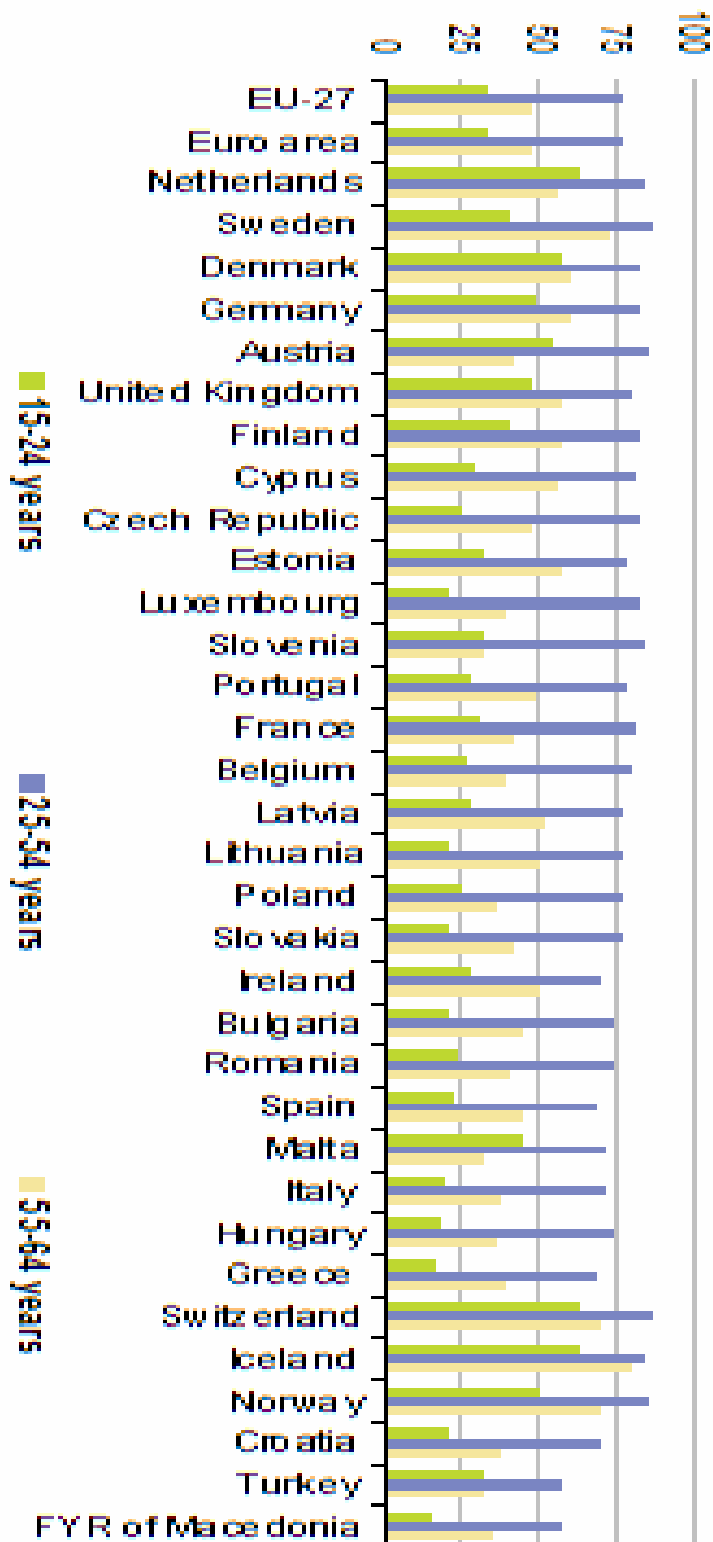
ΠΙΝΑΚΑΣ 21

Ποσοστό απασχόλησης κατά ηλικιακή κατηγορία στα κράτη-μέλη της Ε.Ε μεταξύ 2000 και 2010. Πηγή: Eurostat

	15-24			25-54			55-64		
	Total	Men	Women	Total	Men	Women	Total	Men	Women
EU-27	34.1	36.2	31.8	77.6	83.9	71.3	46.3	54.6	38.6
EA-17	33.9	36.0	31.7	77.3	84.1	70.5	45.8	53.8	38.1
BE	25.2	27.3	23.1	80.0	85.5	74.4	37.3	45.6	29.2
BG	22.2	25.4	18.9	75.7	77.9	73.6	43.5	50.3	37.7
CZ	25.2	29.6	20.6	82.2	90.5	73.4	46.5	58.4	35.5
DK	58.1	56.9	59.4	83.2	85.9	80.6	57.6	62.7	52.5
DE	46.2	47.9	44.6	81.5	86.5	76.3	57.7	65.0	50.5
EE	25.7	27.4	24.0	74.8	75.7	73.9	53.8	52.2	54.9
IE	30.5	28.4	32.5	70.3	75.0	65.7	50.0	58.1	42.0
EL	20.4	24.5	16.2	73.3	85.3	61.1	42.3	56.5	28.9
ES	24.9	25.6	24.2	69.6	75.7	63.2	43.6	54.7	33.2
FR	30.8	33.9	27.7	81.8	87.1	76.7	39.7	42.1	37.5
IT	20.5	24.3	16.5	71.1	83.5	58.7	36.6	47.6	26.2
CY	33.8	33.9	33.7	82.5	88.4	76.6	56.8	71.2	43.0
LV	26.4	27.8	25.1	73.4	72.9	73.8	48.2	47.6	48.7
LT	19.2	20.2	18.2	73.8	71.4	76.1	48.6	52.3	45.8
LU	21.2	22.1	20.3	82.3	92.0	72.6	39.6	47.7	31.3
HU	18.3	20.0	16.6	72.5	77.9	67.1	34.4	39.6	30.1
MT	44.8	47.8	41.6	68.7	88.7	47.8	30.2	47.9	13.0
NL	63.0 b	62.6 b	63.5 b	84.7 b	90.0 b	79.3 b	53.7 b	64.5 b	42.8 b
AT	53.6	57.9	49.4	84.2	88.7	79.7	42.4	51.6	33.7
PL	26.3	30.3	22.1	77.1	82.6	71.7	34.0	45.3	24.2
PT	28.5	30.4	26.5	79.2	83.9	74.6	49.2	55.7	43.5
RO	24.3	28.1	20.4	74.4	81.5	67.2	41.1	50.3	33.0
SI	34.1	37.6	30.0	83.7	85.2	82.1	35.0	45.5	24.5
SK	20.6	23.8	17.4	75.8	81.4	70.1	40.5	54.0	28.7
FI	38.8	37.7	39.9	81.6	83.9	79.2	56.2	55.6	56.9
SE	38.7	38.2	39.2	85.0	88.0	82.0	70.5	74.2	66.7
UK	47.6	48.5	46.6	79.8	85.4	74.3	57.1	65.0	49.5
IS	61.7	58.2	65.3	82.9	86.2	79.6	79.8	83.2	76.4
NO	51.4	50.4	52.6	84.7	87.1	82.2	68.6	72.2	65.0
CH	62.5	64.1	60.9	85.8	92.0	79.5	68.0	77.6	58.5
HR	25.8	30.5	20.7	71.1	74.8	67.5	35.7	47.0	25.8
TR	30.0	40.2	20.2	55.4	80.5	30.1	29.6	42.7	17.1

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10

(1) The figure is ranked on the overall employment rate.
 Source: Eurostat (online data code: fsj_emp_a)

Από τα παραπάνω μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό εργασίας σε όλες τις χώρες της ΕΕ το καταλαμβάνουν οι εργαζόμενοι από 25 έως 54

ετών. Η Ελλάδα έχει ένα πολύ μικρό ποσοστό νέων σε εργασία συγκριτικά με όλες τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ αντιθέτως το μεγαλύτερο ποσοστό το διαθέτει η Ολλανδία. Το μεγαλύτερο ποσοστό εργασίας μεταξύ των ηλικιών 25 – 54 το έχει η Σουηδία με 85%.

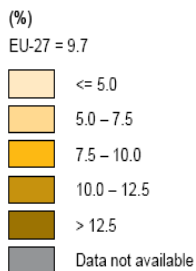
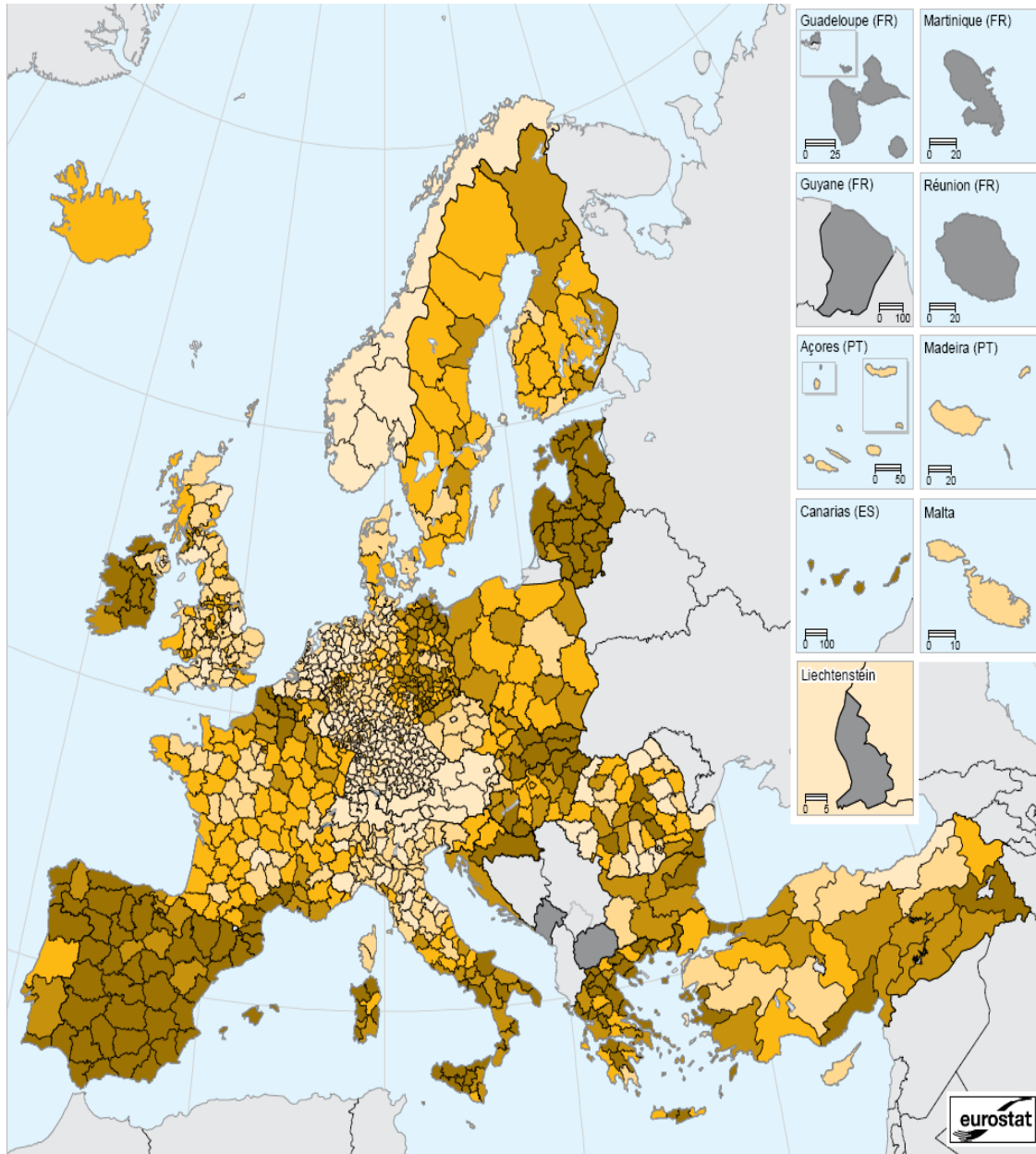
Το ποσοστό απασχόλησης των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων (ηλικίας μεταξύ 55 και 64) της ΕΕ ανήλθε σε 46,3% το 2010. Αυτό σημείωσε αύξηση κατά 8,3 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με το αντίστοιχο ποσοστό το 2000.

Παρά τη χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση, το ποσοστό απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας συνέχισε να επεκτείνεται κατά τη διάρκεια της περιόδου 2007 - 2010, παρόλο που ο ρυθμός ανάπτυξης επιβραδύνθηκε. Η ανάλυση κατά φύλο δείχνει ότι ενώ το ποσοστό της γυναικείας απασχόλησης των ηλικιωμένων εργαζομένων παρέμεινε χαμηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό για τους άνδρες, η παρούσα διαφορά μειώθηκε από 18,0 ποσοστιαίες μονάδες το 2007 σε 15,9 εκατοστιαίες μονάδες το 2010.

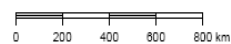
3.3 Συγκριτική επισκόπηση 2007 - 2010

ΠΙΝΑΚΑΣ 22

Ποσοστό ανεργίας ατόμων 15-74 ετών ανά περιφέρεια στα κράτη-μέλη της Ε.Ε το 2010. Πηγή: Eurostat

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat — GISCO, 04/2012

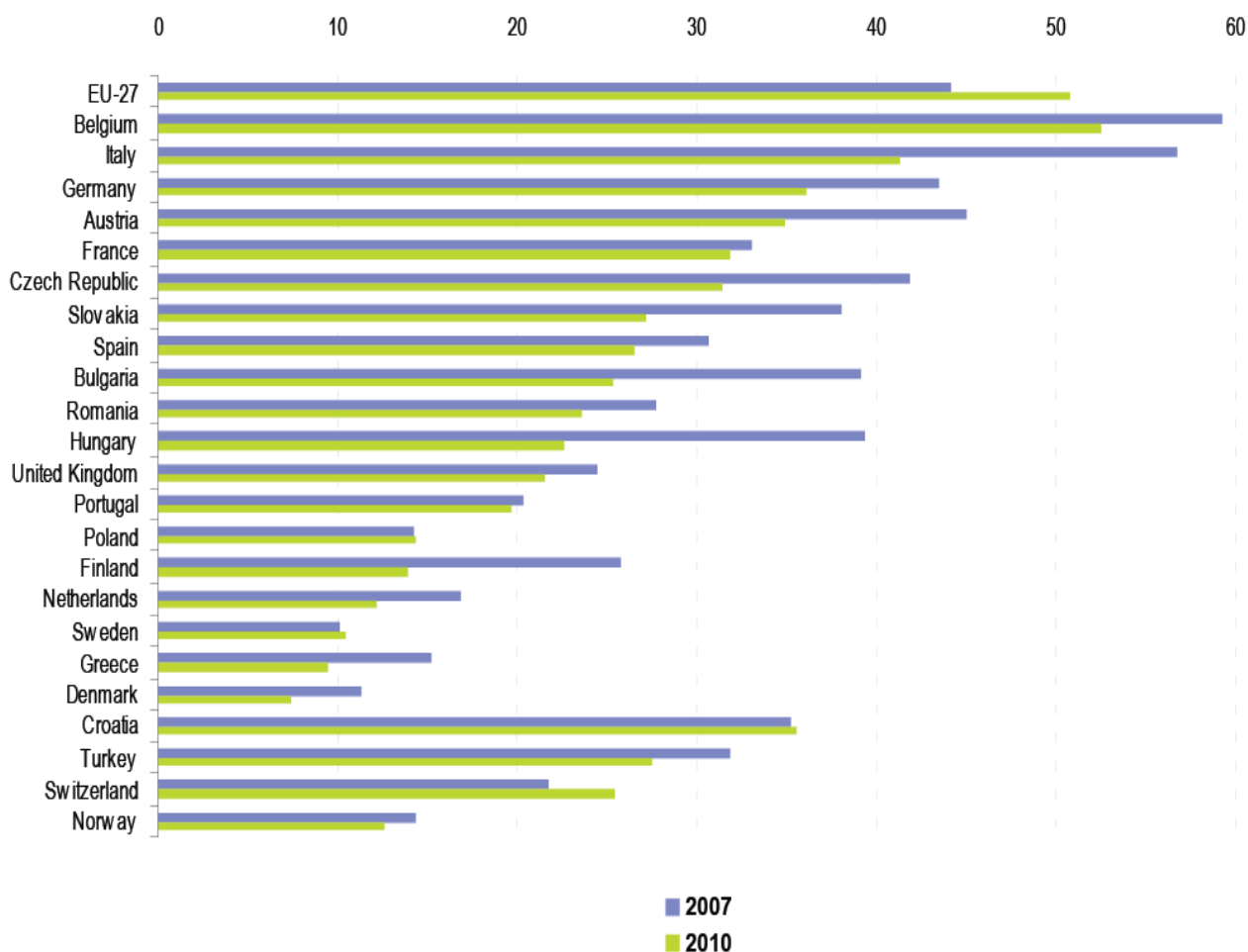

Εδώ το άρθρο αναλύει την κατάσταση της ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το συνολικό ποσοστό ανεργίας στην ΕΕ-27 ήταν 9,7% το 2010. Ο χάρτης δείχνει την κατανομή των ποσοστών ανεργίας κατά περιφέρειες επιπέδου. Το υψηλότερο ποσοστό περιφερειακής ανεργίας το 2010 ήταν 33,2% σε Fuerteventura (ένα από τα Κανάρια Νησιά της Ισπανίας), ενώ το χαμηλότερο ποσοστό ήταν 0,6% στην περιοχή της Ρουμανίας Satu Mare. Τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας βρέθηκαν σε περιοχές της Μπάγκερν (Γερμανία), στη βόρεια Ιταλία, στην Ολλανδία, στο δυτικό τμήμα της Αυστρίας και της Ρουμανίας.

Τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας καταγράφηκαν σε γενικές γραμμές στη νότια Ισπανία και στα τρία κράτη μέλη της Βαλτικής. Μεταξύ 35 περιφερειών οι οποίες σημειώνουν ποσοστό ανεργίας άνω του 20% για το 2010, υπήρχαν 29 περιφέρειες από την Ισπανία, τρεις από τη Λιθουανία, δύο από τη Λετονία και μία από την Εσθονία. Τα ποσοστά ανεργίας ήταν επίσης σχετικά υψηλά στη νότια Ιταλία και σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας, της Ιρλανδίας και της Σλοβακίας. Σύμφωνα με τον χάρτη υπήρχαν 225 περιφέρειες που παρουσίασαν ποσοστά ανεργίας μικρότερα του 5%, από αυτά, περίπου 26 περιφέρειες είχαν τιμές ίσο ή λιγότερο από 3%.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11

Διασπορά των περιφερειακών ποσοστών ανεργίας ετών 2007 και 2010

(*) Estonia, Ireland, Cyprus, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Malta and Slovenia comprise only one or two NUTS 2 regions, therefore dispersion rates are not applicable; Denmark, 2009 instead of 2010.

Source: Eurostat (online data code: lfst_r_lmdur)

Σύμφωνα με το παραπάνω σχεδιάγραμμα, όσον αφορά την διασπορά των περιφερειακών ποσοστών ανεργίας το 2007 και το 2010, αυτή η διαφορά διευρύνθηκε μεταξύ αυτών των δύο ετών, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι επιπτώσεις της αγοράς εργασίας της κρίσης κατανεμήθηκαν άνισα. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου (2007 έως 2010), που χαρακτηρίζεται από την οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση, ο συντελεστής διακύμανσης για την ΕΕ-27 αυξήθηκε κατά 6,7 ποσοστιαίες μονάδες. Αυτό ερχόταν σε αντίθεση με τις εξελίξεις που είχαν καταγραφεί στο εσωτερικό των επιμέρους κρατών μελών, όπου η διασπορά των ποσοστών ανεργίας ήταν γενικά μειωμένες. Πρέπει να σημειωθεί ότι κατά τη διάρκεια της περιόδου της κρίσης, τα ποσοστά ανεργίας συνήθως αυξάνονται, ακόμη και αν η διασπορά μεταξύ των διαφορετικών περιοχών της ίδιας χώρας περιορίζονται. Οι μεγαλύτερες μειώσεις στη διασπορά των ποσοστών ανεργίας μεταξύ 2007 και 2010 καταγράφηκαν στην Ουγγαρία, την Ιταλία, τη Βουλγαρία, τη Φινλανδία, τη Σλοβακία, την Τσεχία και την Αυστρία.

Μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, το Βέλγιο κατέγραψε την υψηλότερη διασπορά των περιφερειακών ποσοστών ανεργίας για το 2010, ενώ η Ιταλία είχε, επίσης, σχετικά υψηλή διασπορά, όπως έκανε η Γερμανία και η Αυστρία σε μικρότερο βαθμό. Όπως φαίνεται στον παραπάνω χάρτη, υπήρχαν έντονες διαφορές στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ μερικών περιφερειών από τα κράτη μέλη - με πολύ χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας στην Vlaams Gewest (Φλάνδρα) περιοχή του Βελγίου, τμήματα της δυτικής Γερμανίας, η Βόρεια Ιταλία και έξω της περιοχής από την πρωτεύουσα της Αυστρίας. Οι χαμηλότεροι βαθμοί της διασποράς της ανεργίας καταγράφηκαν στη Δανία, στην Ελλάδα, στη Σουηδία και στις Κάτω Χώρες - γεγονός που υποδηλώνει ότι είχαν μάλλον ομοιογενές αγορές εργασίας από μια περιφερειακή άποψη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 23

Ποσοστό απασχόλησης και διαφοροποίησης ανά φύλο στα κράτη-μέλη της Ε.Ε μεταξύ 2000 και 2010. Πηγή: Eurostat

	Total		Men		Women		Gender gap ⁽²⁾	
	2000	2010	2000	2010	2000	2010	2000	2010
EU-27	62.2	64.2	70.8	70.1	53.7	58.2	17.1	11.9
EA-17	61.4	64.2	71.4	70.4	51.4	57.9	20.0	12.5
BE	60.5	62.0	69.5	67.4	51.5	56.5	18.0	10.9
BG	50.4	59.7	54.7	63.0	46.3	56.4	8.4	6.6
CZ	65.0	65.0	73.2	73.5	56.9	56.3	16.3	17.2
DK	76.3	73.4	80.8	75.8	71.6	71.1	9.2	4.7
DE	65.6	71.1	72.9	76.0	58.1	66.1	14.8	9.9
EE	60.4	61.0	64.3	61.5	56.9	60.6	7.4	0.9
IE	65.2	60.0	76.3	63.9	53.9	56.0	22.4	7.9
EL	56.5	59.6	71.5	70.9	41.7	48.1	29.8	22.8
ES	56.3	58.6	71.2	64.7	41.3	52.3	29.9	12.4
FR	62.1	64.0	69.2	68.3	55.2	59.9	14.0	8.4
IT	53.7	56.9	68.0	67.7	39.6	46.1	28.4	21.6
CY	65.7	69.7	78.7	76.6	53.5	63.0	25.2	13.6
LV	57.5	59.3	61.5	59.2	53.8	59.4	7.7	-0.2
LT	59.1	57.8	60.5	56.8	57.7	58.7	2.8	-1.9
LU	62.7	65.2	75.0	73.1	50.1	57.2	24.9	15.9
HU	56.3	55.4	63.1	60.4	49.7	50.6	13.4	9.8
MT	54.2	56.0	75.0	72.3	33.1	39.2	41.9	33.1
NL	72.9	74.7 b	82.1	80.0 b	63.5	69.3 b	18.6	10.7 b
AT	68.5	71.7	77.3	77.1	59.6	66.4	17.7	10.7
PL	55.0	59.3	61.2	65.6	48.9	53.0	12.3	12.6
PT	68.4	65.6	76.5	70.1	60.5	61.1	16.0	9.0
RO	63.0	58.8	68.6	65.7	57.5	52.0	11.1	13.7
SI	62.8	66.2	67.2	69.6	58.4	62.6	8.8	7.0
SK	56.8	58.8	62.2	65.2	51.5	52.3	10.7	12.9
FI	67.2	68.1	70.1	69.4	64.2	66.9	5.9	2.5
SE	73.0	72.7	75.1	75.1	70.9	70.3	4.2	4.8
UK	71.2	69.5	77.8	74.5	64.7	64.6	13.1	9.9
IS	:	78.2	:	80.1	:	76.2	:	3.9
NO	77.5	75.3	81.3	77.3	73.6	73.3	7.7	4.0
CH	78.3	78.6	87.3	84.6	69.3	72.5	18.0	12.1
HR	:	54.1	:	59.5	:	48.8	:	10.7
TR	:	46.3	:	66.7	:	26.2	:	40.5

Ο παραπάνω πίνακας μας δείχνει τα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών και των ανδρών ξεχωριστά, όπως επίσης και το χάσμα μεταξύ των δυο φύλων. Μπορούμε να

παρατηρήσουμε ότι από το 2000 έως το 2010 το χάσμα του ποσοστού εργασίας μεταξύ των δύο φύλων έχει μειωθεί σε σημαντικό βαθμό στις περισσότερες χώρες της ΕΕ. Ιδιαίτερα, στη Λεττονία και στην Λιθουανία το χάσμα το 2010 έχει αρνητικό αποτέλεσμα, πράγμα που σημαίνει ότι το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών στις συγκεκριμένες χώρες είναι μεγαλύτερο από των ανδρών. Μεγάλη μείωση στο χάσμα απασχόλησης της τάξης των 17,5 ποσοστιαίων μονάδων σημειώθηκε στην Ισπανία.

3.4 Αξιολόγηση δεδομένων και προοπτικές

Σπουδαία επιδείνωση της ανεργίας, κάθετη πτώση του διαθέσιμου εισοδήματος και ιδιαίτερα ανησυχητικές εξελίξεις σε ότι αφορά την παιδική φτώχεια στην Ελλάδα, καταγράφει η τριμηνιαία έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την απασχόληση και την κοινωνική κατάσταση, η οποία δόθηκε στη δημοσιότητα, στις Βρυξέλλες.

Ειδικότερα, σύμφωνα με την έκθεση, ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί το γεγονός ότι ο αριθμός των ανέργων στην ΕΕ εξακολουθεί να σημειώνει άνοδο, φθάνοντας τα 25,3 εκατ., ιστορικά υψηλό επίπεδο, σημειώνοντας αύξηση κατά 2,6 εκατ. (+11,6%) σε σύγκριση με τον Μάρτιο του 2011.

Το ποσοστό ανεργίας 10,4% σε επίπεδο ΕΕ αυξήθηκε σε 17 κράτη μέλη και οι αποκλίσεις διευρύνθηκαν εκ νέου, αφενός, μεταξύ των χωρών της ΕΕ με τις καλύτερες επιδόσεις και αφετέρου, μεταξύ των «περιφερειακών» χωρών. Διαπιστώνεται, πλέον, πρωτοφανές χάσμα 20,6 ποσοστιαίων μονάδων μεταξύ του χαμηλότερου ποσοστού ανεργίας της ΕΕ (Αυστρία, με 4,5%) και του υψηλότερου (Ισπανία, με 25,1%).

Το δεύτερο τρίμηνο του 2012, σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2011, στην Ελλάδα χάθηκαν 405.000 θέσεις απασχόλησης, στην Ισπανία 745.000 και την Πορτογαλία 205.000. Ο αριθμός των μακροχρόνια ανέργων αυξήθηκε σε 15 κράτη μέλη από πέρυσι, φθάνοντας τα 10,7 εκατομμύρια, ενώ, οι μακροχρόνια άνεργοι αντιστοιχούν, πλέον, στο 4,5% του ενεργού πληθυσμού (+0,4% κατά τη διάρκεια του έτους).

Δυσοίωνες είναι οι προοπτικές εργασίας και για τους νέους. Η ανεργία των νέων έχει αυξηθεί δραματικά (22,5% στην ΕΕ τον Ιούλιο) και 12 κράτη μέλη κατέγραψαν ποσοστά άνω του 25%, ενώ, μόνο τρία κράτη παραμένουν κάτω από το 10% (Αυστρία, Γερμανία και Ολλανδία). Οι δυσοίωνες προοπτικές για τους νέους αντικατοπτρίζουν τους αυξανόμενους κινδύνους για μακροχρόνια ανεργία και παρατεταμένη έλλειψη επαγγελματικής δραστηριότητας (αεργία), όπως δείχνει η αύξηση του αριθμού των νέων, οι οποίοι ούτε εργάζονται ούτε παρακολουθούν προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Παράλληλα με τους ανέργους, καταμετρούνται 8,6 εκατ. υποαπασχολούμενοι εργαζόμενοι μερικού χρόνου – κατά κύριο λόγο γυναίκες - και επιπλέον 10,9 εκατ. άτομα βρίσκονταν σε μια γκρίζα ζώνη μεταξύ αεργίας και ανεργίας, όπως εκείνοι που έχουν εγκαταλείψει την αναζήτηση εργασίας.

Επιπλέον, η παιδική φτώχεια αποτελεί πρόβλημα για όλο και περισσότερα νοικοκυριά, λόγω ανεπαρκών εσόδων από την εργασία των γονέων και ελλιπούς

υποστήριξης των νοικοκυριών με παιδιά. Το ποσοστό των παιδιών που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) κυμαίνεται από περίπου 10% στη Δανία και τη Φινλανδία, έως άνω του 20% στην Ισπανία, την Ελλάδα, τη Βουλγαρία, την Πορτογαλία, την Ιταλία, τη Ρουμανία, τη Λετονία, την Πολωνία, τη Λιθουανία και το Λουξεμβούργο. Το μέγεθος και η αποτελεσματικότητα των επιδομάτων τέκνων παρουσιάζουν μεγάλες διακυμάνσεις σε ολόκληρη την ΕΕ. Η οικονομικά προσιτή παιδική μέριμνα είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας που δίνει τη δυνατότητα στους γονείς, και ιδίως στις μητέρες, να εργάζονται. Παράλληλα, η παιδική φτώχεια αποτελεί πρόβλημα για όλο και περισσότερα νοικοκυριά, λόγω ανεπαρκών εσόδων από την εργασία των γονέων και ελλιπούς υποστήριξης των νοικοκυριών με παιδιά. Το ποσοστό των παιδιών που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) κυμαίνεται από περίπου 10% στη Δανία και τη Φινλανδία, έως άνω του 20% στην Ισπανία, την Ελλάδα, τη Βουλγαρία, την Πορτογαλία, την Ιταλία, τη Ρουμανία, τη Λετονία, την Πολωνία, τη Λιθουανία και το Λουξεμβούργο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4- Η περίπτωση της Ελλάδας: σύγκλιση και απόκλιση

4.1 Η Ελλάδα ως κράτος-μέλος της Ε.Ε: Ιστορική αναδρομή των δεικτών φτώχειας και ανεργίας.

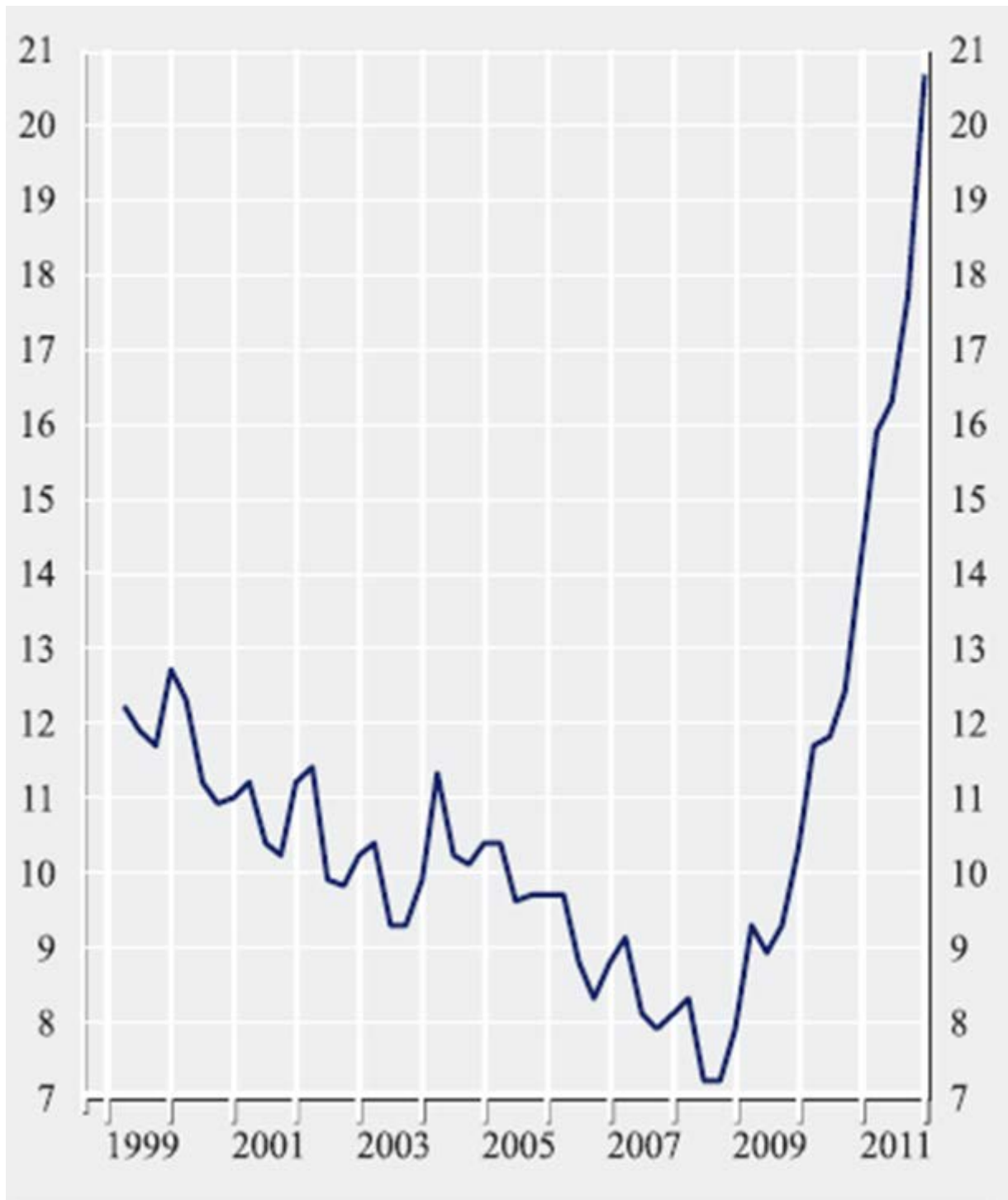
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12

Ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1990-2012. Πηγή: Έρευνα εργατικού δυναμικού ΕΛΣΤΑΤ.

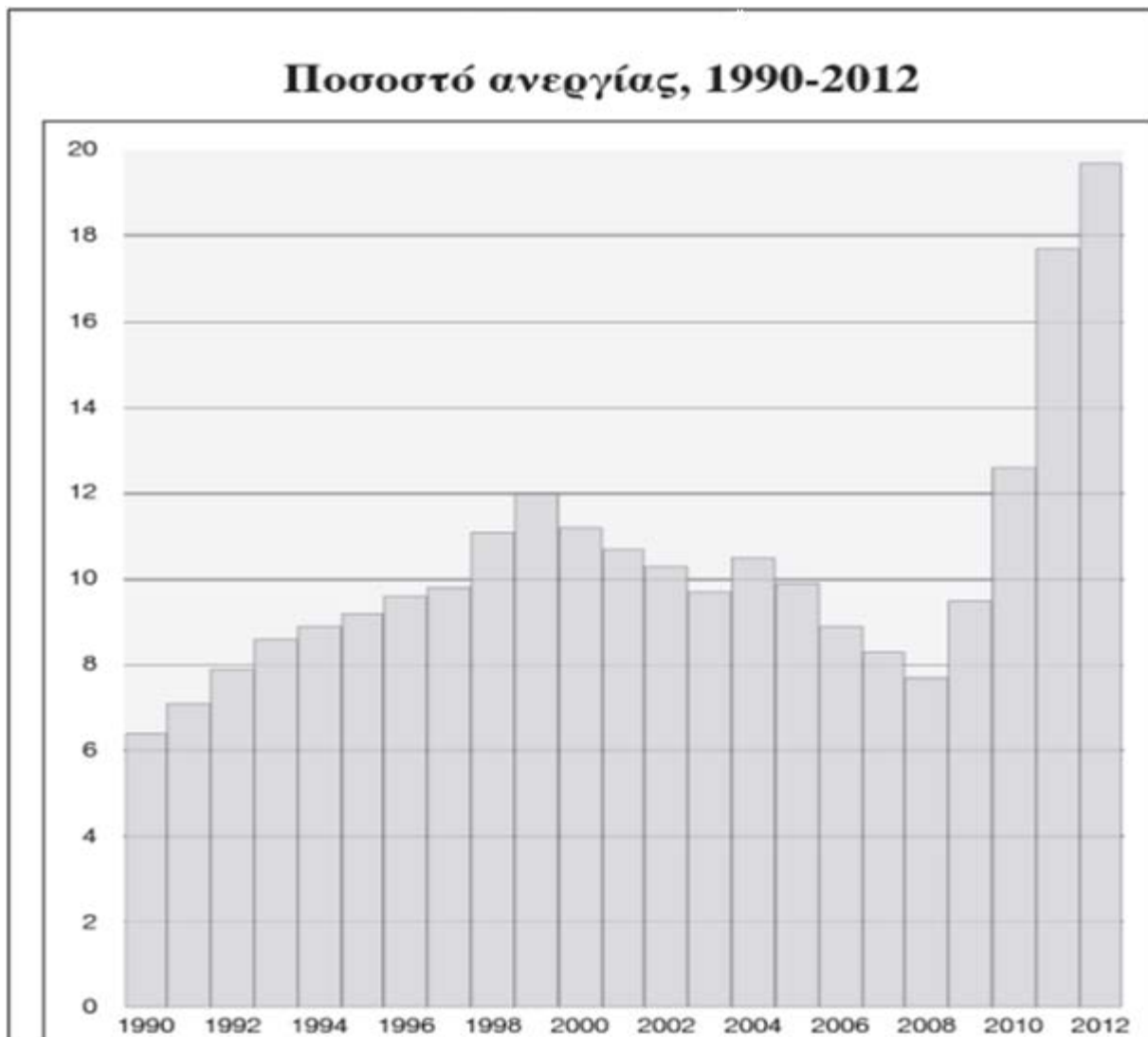

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13

Ποσοστό συνολικής ανεργίας (1999 – 2011) – ποσοστό του εργατικού δυναμικού

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14

Τα παραπάνω διαγράμματα μας πληροφορούν για το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα από το 1980 έως το 2012. Παρατηρούμε πως μέχρι το 1999 το ποσοστό ανεργίας είχε ανοδική τάση, την αντίστροφη συμπεριφορά ακολούθησε η ανεργία μέχρι το 2008 όπου το ποσοστό έφτασε τις 6,8 ποσοστιαίες μονάδες. Δυστυχώς, όμως από το 2008 και έπειτα τα ποσοστά ανεργίας αυξάνονται ραγδαία και το 2012 άγγιξαν τις 20 ποσοστιαίες μονάδες. Στο 25,4% ανήλθε το ποσοστό ανεργίας τον Αύγουστο του 2012, έναντι 18,4% τον Αύγουστο του 2011, σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ.

Το σύνολο των απασχολούμενων τον Αύγουστο του 2012 εκτιμάται ότι ανήλθε σε 3.726.663 άτομα. Οι άνεργοι ανήλθαν σε 1.267.595 άτομα, ενώ ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός (δηλαδή τα άτομα που δεν εργάζονται ούτε αναζητούν εργασία) ανήλθε σε 3.375.297 άτομα. Οι απασχολούμενοι μειώθηκαν κατά 327.658 άτομα σε σχέση με τον Αύγουστο του 2011 (μείωση 8,1%). Οι άνεργοι αυξήθηκαν κατά 351.666 άτομα σε σχέση με τον Αύγουστο του 2011 (αύξηση 38,4%).

Οι οικονομικά μη ενεργοί, δηλαδή τα άτομα που δεν εργάζονται ούτε αναζητούν εργασία, αυξήθηκαν κατά 14.003 άτομα σε σχέση με τον Αύγουστο του 2011 (αύξηση

0,4%). Πιο συγκεκριμένα, στους άντρες το ποσοστό ανεργίας είναι 22,7% και στις γυναίκες 29%. Στις ηλικίες 15-24 η ανεργία ανέρχεται στο 58% και στις ηλικίες 25-34 στο 32,9%. Επίσης, στις ηλικίες 35-44 η ανεργία φτάνει το 21,5%, στις ηλικίες 44-54 το ποσοστό είναι 18,3%, στις ηλικίες 55-64 η ανεργία είναι 14,5% και στις ηλικίες 65-74 η ανεργία ανέρχεται στο 5,6%.

Όσον αφορά τους νομούς τα υψηλότερα ποσοστά εμφανίζουν οι νομοί Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας (28,5%), Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας (26,4) και Αττικής 25,9%. Τα χαμηλότερα ποσοστά είναι στην Κρήτη (19,6%) και στα νησιά του Αιγαίου με 20%.

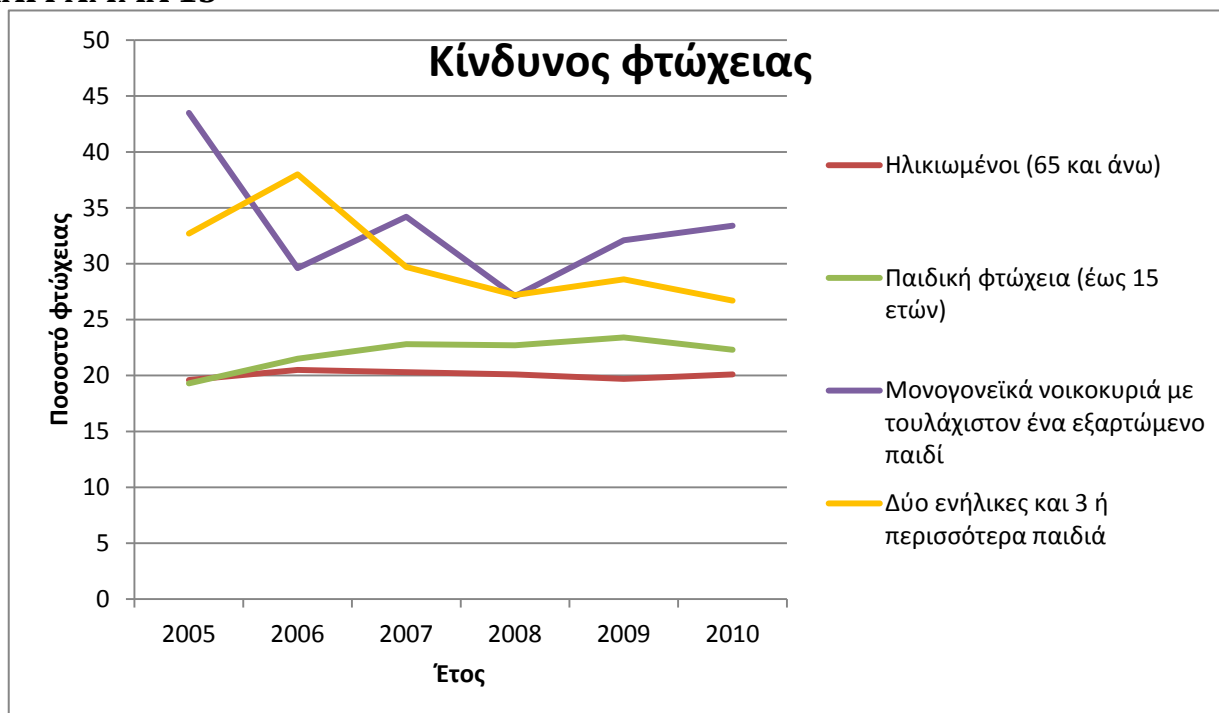
ΠΙΝΑΚΑΣ 24

Διαχρονική εξέλιξη δεικτών φτώχειας στην Ελλάδα εν σχέση με τα κράτη-μέλη της Ε.Ε 2005-2010. Πηγή: Eurostat.

Δείκτης	Ελλάδα						ΕΕ-15 ¹	ΕΕ-27 ¹
	2005	2006	2007	2008	2009	2010		
I. Κίνδυνος φτώχειας								
<i>1 Ποσοστό φτώχειας</i>								
<i>1.1 Σύνολο πληθυσμού</i>	19,6	20,5	20,3	20,1	19,7	20,1	16,2	16,4
α. Ηλικιωμένοι (65 ετών και άνω)	27,9	25,6	22,9	22,3	21,4	21,3	16,1	15,9
β. Παιδική φτώχεια (παιδιά έως 15 ετών)	19,3	21,5	22,8	22,7	23,4	22,3	19,5	20,2
γ. Μονογονεϊκά νοικοκυριά με τουλάχιστον ένα εξαρτώμενο παιδί	43,5	29,6	34,2	27,1	32,1	33,4	37,1	36,8
δ. Δύο ενήλικες και 3 ή περισσότερα παιδιά	32,7	38,0	29,7	27,2	28,6	26,7	24,0	25,9
<i>1.2 Εργαζόμενοι</i>	12,9	13,9	14,3	14,3	13,8	13,8	8,0	8,5
α. Μερική απασχόληση	24,2	26,4	27,2	26,0	26,9	29,4	13,2	12,9
β. Προσωρινή απασχόληση	17,4	18,2	19,0	15,9	15,1	13,4	13,2	12,9
<i>1.3 Ανεργοί</i>	33,2	33,1	35,4	36,8	38,1	38,5	44,9	45,1
<i>2 Χάσμα φτώχειας²</i>								
Σύνολο πληθυσμού	23,8	26,1	27,2	24,7	24,1	23,4	22,5	23,1
α. Ηλικιωμένοι (65 ετών και άνω)	23,3	24,4	23,6	20,8	14,7	14,6	16,0	16,3
β. Παιδιά έως 15 ετών	22,5	26,1	29,0	26,5	26,4	27,3	22,2	23,7
<i>3 Γραμμή φτώχειας (σε ευρώ)</i>								
α. Μονομελές νοικοκυριό	5.650	5.910	6.120	6.480	6.897	7.178
β. Δύο ενήλικες και δύο παιδιά	11.866	12.411	12.852	13.608	14.484	15.073
II. Ανισότητα								
1. Συντελεστής Gini	33,2	34,3	34,3	33,4	33,1	32,9	30,5	30,5
2. S80/S20 ³	5,8	6,1	6,0	5,9	5,8	5,6	5,0	5,0
III. Κοινωνική πρόνοια								
<i>1. Κοινωνικές δαπάνες, % ΑΕΠ</i>								
Σύνολο	24,9	24,7	24,8	26,3	28,0	...	30,3	29,5
α. Συντάξεις	12,2	12,1	12,3	12,7	13,4	...	13,3	13,1
β. Κοινωνικά επιδόματα	12,7	12,6	12,5	13,5	14,5	...	17,0	16,4
<i>2. Μείωση ποσοστού κινδύνου φτώχειας λόγω:</i>								
Συνόλου κοινωνικών δαπανών	19,6	20,0	21,6	21,4	22,3	22,7	27,1	27,0
α. Συντάξεων	16,6	17,1	18,2	18,2	19,3	19,0	17,2	17,5
β. Κοινωνικών επιδομάτων	3,0	2,9	3,4	3,2	3,0	3,7	9,9	9,5

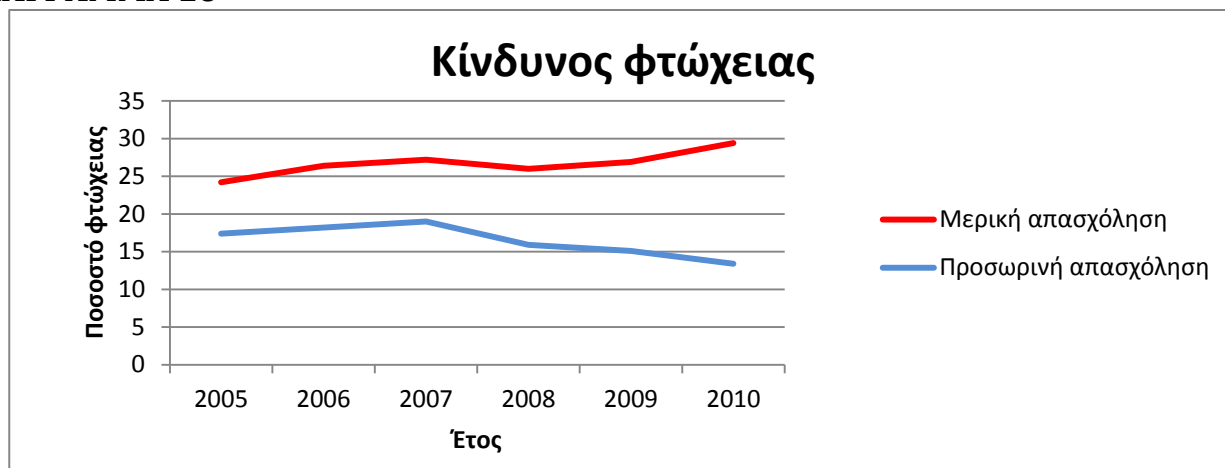
Ο παραπάνω πίνακας μας δείχνει μια γενική εικόνα για τον κίνδυνο φτώχειας που διατρέχουν οι πολίτες στην Ελλάδα ανάλογα με διάφορα χαρακτηριστικά όπως η ηλικία, το είδος απασχόλησης και το είδος της οικογένειας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15

Σύμφωνα με το παραπάνω διάγραμμα το μικρότερο ποσοστό ανεργίας το παρουσιάζουν οι ηλικιωμένοι, επομένως έχουν και το μικρότερο κίνδυνο φτώχειας. Το ποσοστό φτώχειας των ηλικιωμένων παραμένει σταθερό με την πάροδο των χρόνων στο 20%. Αμέσως μετά ακολουθούν τα παιδιά μέχρι 15 ετών των οποίων η ανεργία κυμαίνεται από 20 έως 23 ποσοστιαίες μονάδες. Οι δύο επόμενες κατηγορίες δεν ακολουθούν μια σταθερή πορεία το 2010 το ποσοστό φτώχειας σε ένα νοικοκυριό με δύο ενήλικες και 3 ή περισσότερα παιδιά διαμορφώθηκε στο 26,7% ενώ το 2005 ήταν 32,7 και σε μονογονεϊκά νοικοκυριά με τουλάχιστον ένα εξαρτώμενο παιδί είναι 33,4% το 2010 ενώ το 2005 ήταν 43,5%.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 16

Όσοι έχουν μερική απασχόληση διαθέτουν υψηλότερο ποσοστό ανεργίας σύμφωνα με την κόκκινη γραμμή. Από το 2005 έως το 2010 το ποσοστό φτώχειας αυξήθηκε κατά 5,2%, αντίθετα για όσους έχουν προσωρινή απασχόληση το ποσοστό φτώχειας μειώθηκε κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες από το 17,4 μειώθηκε στο 13,4.

Η προσωρινή απασχόληση θεωρείται η εργασία, η οποία παρέχεται σε άλλον εργοδότη (έμμεσος εργοδότης) για περιορισμένο χρονικό διάστημα από μισθωτό, ο οποίος συνδέεται με τον εργοδότη του (Ε.Π.Α. άμεσος εργοδότης) με σύμβαση ή σχέση εξαρτημένης εργασίας ορισμένου ή αορίστου χρόνου και επιτρέπεται μόνο με τους όρους και προϋποθέσεις των διατάξεων του νόμου αυτού.

Μερική απασχόληση: κατά την κατάρτιση της σύμβασης εργασίας ή κατά τη διάρκειά της ο εργοδότης και ο μισθωτός μπορούν με έγγραφη ατομική σύμβαση να συμφωνήσουν, ημερήσια ή εβδομαδιαία ή δεκαπενθήμερη ή μηνιαία εργασία, για ορισμένο ή αόριστο χρόνο, η οποία θα είναι μικρότερης διάρκειας από την κανονική, δηλαδή την πλήρη απασχόληση (μερική απασχόληση). Η συμφωνία αυτή, εφόσον μέσα σε οκτώ (8) ημέρες από την κατάρτισή της δεν γνωστοποιηθεί στην οικεία Επιθεώρηση Εργασίας, τεκμαίρεται (μαχητό τεκμήριο) ότι καλύπτει σχέση εργασίας με πλήρη απασχόληση. Αν η μερική απασχόληση έχει καθοριστεί με ημερήσιο ωράριο μικρότερης διάρκειας από το κανονικό, η παροχή της συμφωνημένης εργασίας των μερικώς απασχολούμενων πρέπει να είναι συνεχόμενη και να παρέχεται μία φορά την ημέρα.

Αν παραστεί ανάγκη για πρόσθετη εργασία πέρα από τη συμφωνηθείσα, ο μερικώς απασχολούμενος εργαζόμενος έχει υποχρέωση να την παράσχει, αν είναι σε θέση να το κάνει και η άρνησή του θα ήταν αντίθετη με την καλή πίστη. Ο μερικώς απασχολούμενος μπορεί να αρνηθεί την παροχή εργασίας πέρα της συμφωνημένης, όταν αυτή η πρόσθετη εργασία λαμβάνει χώρα κατά συνήθη τρόπο (άρθρο 17, Ν.3899/2010).

Χάσμα της φτώχειας

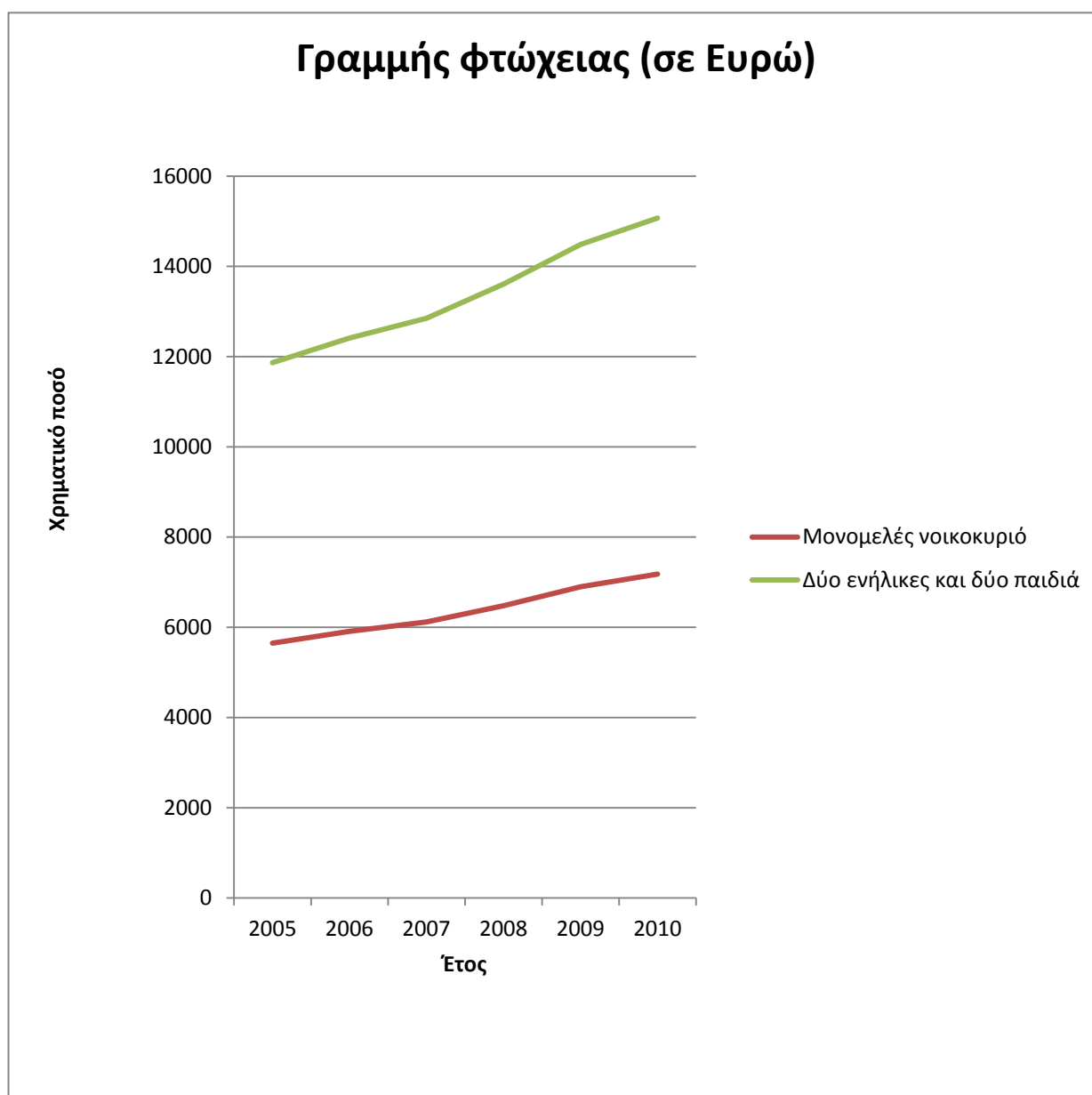
Το βάθος (χάσμα) της φτώχειας, αναφέρεται στην εισοδηματική κατάσταση των ατόμων που βρίσκονται κάτω από το κατώφλι της φτώχειας και είναι η διαφορά μεταξύ του κατωφλίου του κινδύνου φτώχειας για το σύνολο του πληθυσμού και της

διάμεσου του ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος του φτωχού πληθυσμού και εκφράζεται ως ποσοστό επί του κατωφλίου του κινδύνου φτώχειας και για το 2010 ανήλθε σε 23,4% του κατωφλίου του κινδύνου φτώχειας. Αυτό σημαίνει ότι το 50% των φτωχών κατέχουν εισόδημα μεγαλύτερο από το 76,6% του κατωφλίου του κινδύνου φτώχειας (το οποίο ανέρχεται σε 7.178 ευρώ), δηλαδή πάνω από 5.498,35 ευρώ, ετησίως, ανά άτομο.

Το βάθος κινδύνου φτώχειας εκτιμάται για παιδιά ηλικίας 0-17 ετών σε 26,0%, ενώ για άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω εκτιμάται σε 14,6%.

Κίνδυνος φτώχειας υπολογιζόμενος με το κατώφλι φτώχειας του έτους 2005

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 17

Η γραμμή φτώχειας (poverty line), δηλαδή το επίπεδο εισοδήματος κάτω από το οποίο το άτομο θεωρείται φτωχό, ορίζεται ως το 60% του διάμεσου εισοδήματος. Σύμφωνα με το σχεδιάγραμμα τα μονομελή νοικοκυριά έχουν χαμηλότερη γραμμή φτώχειας δηλαδή το επίπεδο εισοδήματος κάτω από το οποίο τα νοικοκυριά εκείνα θεωρούνται φτωχά είναι μικρότερα. Το μονομελή νοικοκυριά πρέπει να διαθέτουν εισόδημα άνω των 7.178 ευρώ, το ποσό αυξήθηκε κατά 1.528 από το 2005. Τα νοικοκυριά με δύο ενήλικες και δύο παιδιά οφείλουν να διαθέσουν εισόδημα πάνω από 15.073 ευρώ, διπλάσιο ποσό από ότι χρειάζονται τα μονομελή νοικοκυριά. Επομένως, τα νοικοκυριά με δύο ενήλικες και δύο παιδιά έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να θεωρηθούν φτωχοί γιατί η γραμμή φτώχειας είναι υψηλότερα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 25

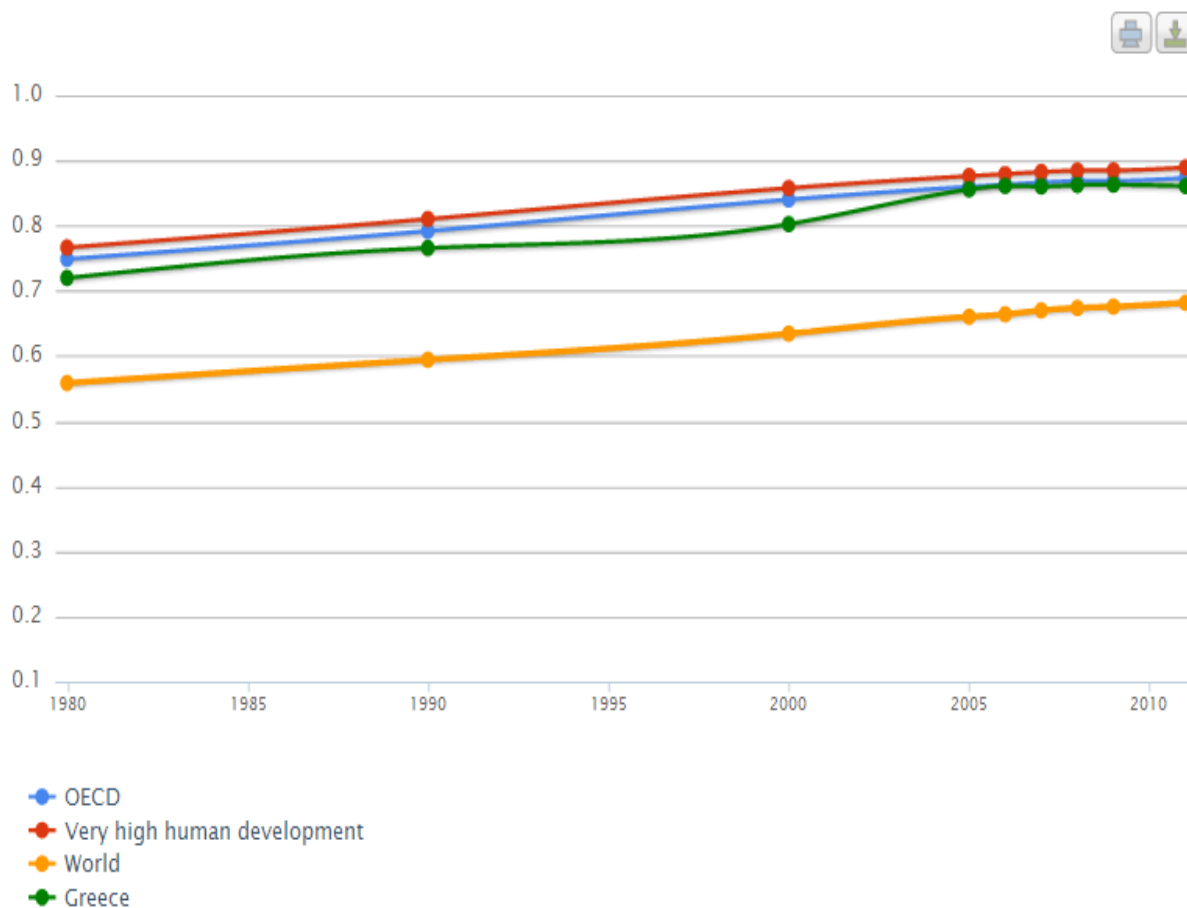
Δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης (HDI) στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1980-2010 βάσει της νέας μεθοδολογικής προσέγγισης και των εναρμονισμένων δεικτών. Πηγή: Τμήμα πληθυσμού των Ηνωμένων Εθνών (UNDP)

	Life expectancy at birth	Expected years of schooling	Means years of schooling	GNI per capita (2005 PPP\$)	HDI value
1980	74.5	11.8	6.6	17,679	0.720
1985	76.0	12.7	7.3	16,954	0.747
1990	77.1	12.9	7.9	17,828	0.766
1995	77.6	13.1	8.2	18,220	0.776
2000	78.5	14.1	8.6	20,561	0.802
2005	79.3	16.7	9.8	24,220	0.856
2010	79.8	16.5	10.1	24,516	0.862
2011	79.9	16.5	10.1	23,747	0.861

ΠΙΝΑΚΑΣ 26

Δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης (HDI) στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1980-2010. Πηγή: International Human Development Indicators.

Human Development Index: Trends 1980 - present

Ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (ΔΑΑ)³⁸, (Αγγλ. *Human Development Index, HDI*) είναι στατιστικός δείκτης ο οποίος χρησιμοποιείται για να κατατάσσει τις χώρες με βάση την "ανθρώπινη ανάπτυξη". Αποτελεί ένα σύνθετο μέτρο που κατασκευάζεται με βάση τρεις επί μέρους δείκτες οι οποίοι σχετίζονται με το προσδόκιμο ζωής, τον βαθμό εκπαίδευσης και την ποιότητα ζωής. Με βάση το ΔΑΑ γίνεται χαρακτηρισμός μιας χώρας σε υπανάπτυκτη, αναπτυσσόμενη ή αναπτυγμένη. Χρησιμοποιείται επίσης για να μετρήσει την επίδραση των οικονομικών πολιτικών στην ποιότητα ζωής.

Ο ΔΑΑ μετράει τα επιτεύγματα μιας χώρας στις τρεις βασικές συνιστώσες της ανθρώπινης ανάπτυξης:

- ✓ Μια μεγάλη και υγιή ζωή, όπως χαρακτηρίζεται από το προσδόκιμο ζωής στην γέννηση.
- ✓ Γνώση και μόρφωση, όπως χαρακτηρίζεται από το ποσοστό αναλφαβητισμού και το αναμενόμενο βαθμό εκπαίδευσης.

³⁸ <http://el.wikipedia.org/wiki>

✓ Μια ευπρεπή ποιότητα ζωής, όπως χαρακτηρίζεται από το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) κατά κεφαλήν και την αγοραστική ισότιμη δύναμη.

Η Ελλάδα το 2010 είχε 0,861 Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης. Το ποσοστό αυξήθηκε κατά 0,141 από το 1980. Το προσδόκιμο ζωής αυξήθηκε κατά 5,4 χρόνια εντός αυτών των ετών, τα χρόνια που αφορούν το αναμενόμενο βαθμό εκπαίδευσης αυξήθηκε κατά 5,3 και τα χρόνια που πραγματικά ήταν στην εκπαίδευση αυξήθηκαν κατά 3,5.

4.2 Η Ελλάδα σε κρίση: οι κοινωνικές επιπτώσεις

ΠΙΝΑΚΑΣ 27

Ποσοστό ανεργίας στις περιφέρειες της Ελλάδας κατά τις περιόδους 1998 – 2011 και 2008-2012. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

Table 1: Unemployment rate: national and regional level

	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2011:Q2
Greece	11.2	11.4	10.3	10.5	8.9	7.6	12.5	16.7
East Macedonia & Thrace	10.0	9.0	10.5	13.2	11.0	8.7	14.2	20.9
Central Macedonia	10.4	11.1	11.5	12.2	9.3	8.3	13.5	18.8
West Macedonia	12.9	15.1	15.0	16.6	14.2	12.5	15.5	23.3
Epirus	14.0	11.7	11.4	11.2	9.8	9.9	12.6	16.5
Thessaly	11.8	12.9	11.5	9.9	8.2	8.3	12.1	16.4
Ionian Islands	6.8	9.6	10.3	11.0	11.4	8.6	15.0	15.2
West Greece	11.9	10.7	10.7	12.5	9.5	9.6	11.7	16.2
Stereia Ellada	12.9	14.7	10.7	12.8	9.2	8.5	12.5	17.1
Attica	12.3	12.0	9.3	9.1	8.3	6.5	12.3	16.0
Peloponnese	8.0	9.7	8.2	9.1	7.7	7.1	9.9	13.0
North Aegean	11.2	7.4	9.8	9.3	9.4	4.5	9.1	13.4
South Aegean	10.3	11.7	15.1	9.1	8.9	7.6	15.2	14.9
Crete	8.6	7.5	8.7	7.6	7.0	6.3	12.0	14.5

Στις εννέα από τις 13 περιφέρειες της χώρας, το ποσοστό ανεργίας είναι άνω του 20%, και η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας με το 28,5% (από 22,3% το Α΄ τρίμηνο 2011) είναι η «πρωταθλήτρια». Ακολουθούν η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (24,7% από 17,5%) και η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας (24,5% από 16,1%). Αναλυτικότερα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 28

Ποσοστό Ανεργίας Α' τριμήνου για όλες τις περιφέρειες για τις χρονιές (2008-2012)

Ποσοστό Ανεργίας Α' τριμήνου	2008	2009	2010	2011	2012
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	8,3	9,3	11,7	15,9	22,6
Αν. Μακεδονία & Θράκη	9,5	10,6	14,2	18,0	22,7
Κεντρική Μακεδονία	8,7	9,5	12,4	17,5	24,7
Δυτική Μακεδονία	12,6	14,4	15,1	22,3	28,5
Ήπειρος	9,9	11,4	12,2	15,4	20,6
Θεσσαλία	8,2	8,8	11,3	14,3	20,4
Ιόνια Νησιά	11,7	14,1	20,4	20,3	15,9
Δυτική Ελλάδα	9,9	10,1	9,3	15,1	23,1
Στερεά Ελλάδα	8,9	10,7	11,7	16,1	24,5
Αττική	6,6	7,6	10,7	14,7	22,9
Πελοπόννησος	8,0	8,3	8,8	12,4	19,0
Βόρειο Αιγαίο	5,4	7,0	7,6	12,6	19,6
Νότιο Αιγαίο	15,5	16,9	18,9	24,3	13,9
Κρήτη	7,9	10,9	12,9	15,7	23,4

Από τις στήλες του πίνακα φαίνεται ότι υπάρχουν μεγάλες διαφορές στη μεταβολή του ποσοστού ανεργίας τον Φεβρουάριο τόσο από έτος σε έτος όσο και το 2011 σε σχέση με το 2008. Πιο συγκεκριμένα το ποσοστό ανεργίας:

Στο σύνολο της χώρας αυξανόταν με επιταχυνόμενο ρυθμό από έτος σε έτος και τελικά το 2011 ήταν διπλάσιο σε σχέση με το 2008. Το 2009 σε σχέση με το 2008

αυξήθηκε σε 9 περιφέρειες και μειώθηκε σε 4. Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στην Αττική και η μεγαλύτερη μείωση στη Δυτική Μακεδονία. Το 2010 σε σχέση με το 2009 αυξήθηκε σε 12 περιφέρειες και μειώθηκε σε 1 (τη Δυτική Ελλάδα). Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στην Κρήτη.

Το 2011 σε σχέση με το 2010 αυξήθηκε και στις 13 περιφέρειες όπως προαναφέραμε παραπάνω. Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στη Δυτική Ελλάδα και η μικρότερη στη Στερεά Ελλάδα. Το 2011 σε σχέση με το 2008 η ανεργία υπερδιπλασιάστηκε στην Αττική, στο Νότιο Αιγαίο και στην Κεντρική Μακεδονία και αυξήθηκε πάνω από το 50% σε όλες τις άλλες περιφέρειες με εξαίρεση τη Δυτική Μακεδονία.

4.3. Η απόκλιση των κοινωνικών δεικτών: φτώχεια και ανεργία στην εποχή του μνημονίου

ΠΙΝΑΚΑΣ 29

Ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2008-2012. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

και τα δύο φύλα	Άνεργοι				Ποσοστό Ανεργίας Ποσοστιαίες Μεταβολές			
	Α	Β	Γ	Δ	Α	Β	Γ	Δ
Έτος/τρίμηνα								
2008	406,5	357,1	355,1	392,7	8,3	7,2	7,2	7,9
2009	462,3	442,6	465,1	514,4	9,3	8,9	9,3	10,3
2010	586,8	594,0	621,9	712,1	11,7	11,8	12,4	14,2
2011	792,6	810,8	878,3	1.025,9	15,9	16,3	17,7	20,7
2012	1.120,1				22,6			
2008 - 2009	55,8	85,5	110,0	121,7	13,7%	23,9%	31,0%	31,0%
2009 - 2010	124,5	151,4	156,8	197,7	26,9%	34,2%	33,7%	38,4%
2010 - 2011	205,8	216,8	256,4	313,8	35,1%	36,5%	41,2%	44,1%
2011 - 2012	327,5				41,3%			
2008 - 2011/2012	713,6	453,7	523,2	633,2	175,5%	127,0%	147,3%	161,2%

Μέχρι και τα μέσα του '70 η ανεργία στην Ελλάδα κυμαίνονταν σε σχετικά χαμηλά επίπεδα, της τάξης του 4-5%. Την τελευταία όμως τριακονταετία βρίσκεται μόνιμα σε υψηλά επίπεδα, ξεπερνώντας σταθερά το 7-8%.

Μάλιστα, την δεκαετία 1996-2005, που χαρακτηρίστηκε από υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, η ανεργία κινήθηκε στα υψηλότερα επίπεδα της τάξης του 10-12% του εργατικού δυναμικού.

Η διατήρηση αυτών των υψηλών ποσοστών ανεργίας οφείλεται κυρίως στην ένταση των ρυθμών ιδιοποίησης από το κεφάλαιο του επιπλέον παραγόμενου πλούτου εξ αιτίας της σημαντικής αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας.

Εκρηκτικές διαστάσεις προσλαμβάνει η ανεργία στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής τον Αύγουστο 2010 η ανεργία υπολογίζεται στο 12,2% (613.108 άνεργοι), τον Σεπτέμβριο 2010 στο 12,6% (627.715 άνεργοι), τον Οκτώβριο 2010 στο 13,5% (684.000 άνεργοι) και τον Φεβρουάριο 2011 στο 15,9% (787.229 άνεργοι). Μέσα σε δύο χρόνια τριπλασιάστηκε η ανεργία των ανδρών – από 4,5% το 2008 έφτασε τον Φεβρουάριο 2011 στο 13,5%. Η ανεργία των γυναικών έφτασε το 19% ενώ των νέων ξεπέρασε το 40%. Τον Αύγουστο του 2009 ήταν 24,2% και τον Φεβρουάριο του 2011 – 40,4%. Το 1/3 περίπου των ανέργων είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων στο σύνολο των ανέργων πλησιάζει το 60%. Επιπλέον, αυξάνεται το ποσοστό ανεργίας στους εργαζόμενους ηλικίας 55-64, από 5,6% τον Αύγουστο 2010 έφτασε τον Φεβρουάριο 2011 στο 8,4%, ενώ στο 11% έφτασε η ανεργία στην ηλικιακή κατηγορία 45-54. Τέλος, όσον αφορά ορισμένες περιφέρειες της χώρας μας η ανεργία στην Δυτική Μακεδονία έφτασε τον Φεβρουάριο 2011 το 23,9%, στα Ιόνια Νησιά - 22,4%, στην Δυτική Ελλάδα – 17,1%, στην Θράκη στο 16,2% και στην Κρήτη στο 15,2%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 30

Μεταβολές νέων ανέργων μέχρι 29 ετών 2008-2012-Α΄ τρίμηνο και νέων απασχολούμενων 2008-2012 σε κράτη μέλη της ΕΕ-27. Πηγή : Eurostat

	ΑΝΕΡΓΟΙ		ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	
	ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ	ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ
Ε.Ε. - 27*	1.423,0	35,2	-3.026,3	-13,5
ΕΥΡΩΖΩΝΗ*	793,0	31,2	-1.879,1	-13,4
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	25,0	178,6	-50,0	-36,0
ΕΣΘΟΝΙΑ	10,0	166,7	-17,8	-24,9
ΚΥΠΡΟΣ	6,0	150,0	-4,8	-13,6
ΔΑΝΙΑ	36,0	112,5	-22,0	-5,6
ΕΛΛΑΔΑ	83,0	106,4	-114,3	-43,3
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	41,0	100,0	-85,4	-34,3
ΙΣΠΑΝΙΑ	422,0	84,7	-999,5	-54,0
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	26,0	76,5	-164,4	-55,5

Παρατηρούμε ότι οι νέοι άνεργοι στην ΕΕ είναι 1.423.000 δηλαδή το 35,2% της συνολικής ανεργίας. Αντίστοιχα στην Ελλάδα οι νέοι άνεργοι είναι 83.000, με 106,4%. Η απασχόληση των ανέργων έχει μειωθεί σε όλες τις χώρες σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα. Στην Ελλάδα οι νέοι που είχαν εργασία μειώθηκαν κατά 114.300 σε ποσοστιαίες μονάδες αυτό εκφράζεται με - 43,3.

ΠΙΝΑΚΑΣ 31

Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό και απασχόληση στην Ελλάδα κατά τα έτη 2007-2011. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, έρευνα εργατικού δυναμικού.

Πίνακας VI.2 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό, απασχόληση και ανεργία: β' τρίμηνο έτους

(χιλιάδες άτομα)

	Πληθυσμός					Εργατικό δυναμικό					Απασχολούμενοι					Άνεργοι					Ποσοστό αν		
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2011
Άνδρες και γυναίκες																							
- σύνολο (15 ετών και άνω)	9.207	9.230	9.262	9.302	9.338	4.918	4.939	4.974	5.021	4.967	4.520	4.582	4.532	4.427	4.156	398	357	443	594	811	8,1	7,2	8
- 15-64 ετών	7.208	7.228	7.220	7.231	7.231	4.827	4.854	4.887	4.940	4.889	4.431	4.497	4.445	4.347	4.080	397	357	442	593	809	8,2	7,3	9
- 15-24 ετών	1.172	1.151	1.123	1.103	1.088	364	349	343	333	313	284	277	259	229	179	80	72	84	105	135	22,0	20,6	24
- 25 ετών και άνω	8.034	8.079	8.140	8.198	8.249	4.554	4.591	4.632	4.688	4.654	4.236	4.305	4.273	4.199	3.978	318	285	358	490	676	7,0	6,2	7
Άνδρες																							
- σύνολο (15 ετών και άνω)	4.490	4.503	4.518	4.539	4.559	2.906	2.925	2.915	2.918	2.879	2.762	2.789	2.730	2.645	2.485	144	137	185	273	394	5,0	4,7	6
- 15-64 ετών	3.602	3.615	3.613	3.622	3.626	2.841	2.862	2.854	2.862	2.826	2.698	2.726	2.670	2.589	2.432	143	136	184	272	393	5,0	4,8	6
- 15-24 ετών	590	579	564	554	546	203	197	192	186	171	174	167	157	140	108	29	30	34	46	63	14,1	15,1	18
- 25 ετών και άνω	3.900	3.924	3.954	3.985	4.013	2.703	2.728	2.723	2.732	2.707	2.587	2.622	2.573	2.505	2.376	115	107	150	227	331	4,3	3,9	5
Γυναίκες																							
- σύνολο (15 ετών και άνω)	4.717	4.728	4.744	4.762	4.778	2.012	2.014	2.059	2.103	2.089	1.758	1.794	1.802	1.782	1.672	254	221	258	321	417	12,6	10,9	12
- 15-64 ετών	3.605	3.613	3.607	3.608	3.605	1.986	1.991	2.033	2.078	2.064	1.733	1.771	1.776	1.757	1.648	254	221	258	321	416	12,8	11,1	12
- 15-24 ετών	583	572	559	549	542	161	152	151	147	142	109	110	101	89	70	52	42	50	59	72	32,1	27,7	32
- 25 ετών και άνω	4.134	4.155	4.186	4.213	4.236	1.851	1.862	1.908	1.956	1.946	1.649	1.684	1.700	1.693	1.602	202	178	208	263	345	10,9	9,6	10

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.

Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος³⁹, η υποχώρηση του αριθμού των απασχολούμενων οδήγησε σε άνοδο του των ανέργων σε 876,9 χιλ. (κατά μέσο όρο) το 2011. Το μέσο ποσοστό ανεργίας το 2011 ήταν 17,7%, δηλ. κατά 5,2 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερο από ότι το 2010.

Το ποσοστό ανεργίας των ανδρών το 2011 αυξήθηκε σε 13,7% από 9,4% το 2010, ενώ για τις γυναίκες το ποσοστό ανεργίας ανήλθε σε 20% από 15,3%. Για τους νέους ηλικίας 25- 29 ετών το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε κατά 9,8 εκατ. μονάδες και ανήλθε σε 29,6% από 19,7%. Για τους νέους ηλικίας 15-24 ετών —των οποίων

³⁹ <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2011.pdf>

ωστόσο η συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό είναι μικρό — το ποσοστό ανεργίας ανήλθε σε 43% από 31,4%. Η αύξηση του αριθμού των ανέργων μεταξύ του 2010 και του 2011 κατά 248,2 χιλ. άτομα ήταν μικρότερη (σε κάθε τρίμηνο) από τη μείωση του αριθμού των απασχολούμενων (297,9 χιλ.). Η απόκλιση αυτή, η οποία σημειώθηκε παρότι ο αριθμός των νεοεισερχομένων στην αγορά εργασίας ήταν μεγαλύτερος σε σύγκριση με το 2010, μπορεί να αποδοθεί σε δύο λόγους: πρώτον, στη σημαντική άνοδο του αριθμού των ατόμων που αποχωρούν από το εργατικό δυναμικό λόγω συνταξιοδότησης και, δεύτερον, στην αύξηση του αριθμού των ατόμων που, ενώ βρέθηκαν χωρίς απασχόληση, δεν αναζητούν νέα εργασία επειδή εκτιμούν ότι δεν θα βρουν.

Αν συνυπολογιστεί ο αριθμός των ατόμων που δεν αναζητούν εργασία επειδή πιστεύουν ότι δεν θα βρουν (13,5 χιλ.), εκείνων που θέλουν να εργαστούν αλλά δεν αναζητούν εργασία για οποιονδήποτε άλλο λόγο (55,6 χιλ.), καθώς και εκείνων που εργάζονται με μερική απασχόληση επειδή δεν μπορούν να βρουν εργασία με πλήρη απασχόληση (146,2 χιλ.), εκτιμάται ότι το ποσοστό ανεργίας της υποαπασχόλησης το δ' τρίμηνο του 2011 διαμορφώνεται στο 24,7% (έναντι ποσοστού ανεργίας 20,7% το τρίμηνο αυτό)⁴⁰.

Το 2012 το μέσο ποσοστό ανεργίας θα αυξηθεί σε σύγκριση με το μέσο ποσοστό ανεργίας του 2011. Σε πρόσφατη έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος (Νομισματική Πολιτική 2011-2012, Μάρτιος 2012) είχε διατυπωθεί η πρόβλεψη ότι το 2012 το μέσο ποσοστό θα υπερβεί το 19%, έναντι 17,7% το 2011. Ωστόσο, το μέγεθος της ανόδου —δηλαδή πόσο θα υπερβεί το 19% το μέσο ποσοστό ανεργίας— θα εξαρτηθεί από το βάθος της ύφεσης και ιδίως από το αν το οικονομικό κλίμα θα σταθεροποιηθεί ή θα βελτιωθεί το β' και το γ' τρίμηνο (προκειμένου να αυξηθεί η απασχόληση τους μήνες που είναι αυξημένη η οικονομική δραστηριότητα λόγω εποχικότητας).

⁴⁰ Το Δ' τρίμηνο του 2010 η διαφορά μεταξύ των δύο δεικτών ήταν λίγο χαμηλότερη (3,6 εκατ. μονάδες: 14,2% ποσοστό ανεργίας, 17,7% διευρυμένος ορισμός υποαπασχόλησης)

ΠΙΝΑΚΑΣ 32

Απασχολούμενοι άνω των 15 ετών στην Ελλάδα κατά τα έτη 2009-2010. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

ΠΙ: 11. Απασχολούμενοι ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά φύλο, ομάδες ηλικιών και κατά αστικές, ημιαστικές και αγροτικές περιοχές: 2009 και 2010
Employed persons aged 15 years and over, by sex, age groups and by urban, semi-urban and rural areas: 2009 and 2010

Έρευνα Εργατικού Δυναμικού—Labour Force Survey

Χιλιάδες Φύλο και ομάδες ηλικιών	Αριθμός απασχολούμενων—Number of employed								Thousands Sex and age groups
	2009				2010				
	A' Τρίμηνο 1st Quarter	B' Τρίμηνο 2nd Quarter	Γ' Τρίμηνο 3rd Quarter	Δ' Τρίμηνο 4th Quarter	A' Τρίμηνο 1st Quarter	B' Τρίμηνο 2nd Quarter	Γ' Τρίμηνο 3rd Quarter	Δ' Τρίμηνο 4th Quarter	
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ—GREECE, TOTAL									
Και των δύο φύλων ...	4.485,8	4.531,9	4.540,1	4.476,8	4.425,6	4.427,0	4.402,9	4.299,0	Both sexes
15 – 19 ετών ...	31,3	31,4	37,9	33,0	28,5	25,7	26,1	20,8	15 – 19 years
20 – 24 » ...	230,7	227,3	226,7	209,7	204,7	202,8	200,6	187,3	20 – 24 »
25 – 29 » ...	552,1	559,0	552,9	541,8	522,9	515,5	505,7	471,9	25 – 29 »
30 – 44 » ...	1.956,7	1.978,4	1.977,7	1.955,8	1.934,4	1.948,7	1.931,5	1.899,9	30 – 44 »
45 – 64 » ...	1.630,1	1.649,4	1.660,6	1.650,3	1.651,1	1.654,2	1.656,5	1.637,3	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	84,9	86,4	84,2	86,3	84,1	80,1	82,4	81,8	65 years and over
Άρρενες ...	2.710,8	2.730,4	2.735,6	2.694,5	2.660,1	2.644,6	2.631,9	2.570,7	Males
15 – 19 ετών ...	20,9	21,7	25,5	21,6	18,3	16,6	16,5	13,6	15 – 19 years
20 – 24 » ...	137,3	135,7	135,7	125,4	122,7	122,9	121,8	109,4	20 – 24 »
25 – 29 » ...	319,4	327,3	323,5	314,4	298,7	291,0	292,5	272,4	25 – 29 »
30 – 44 » ...	1.151,9	1.159,4	1.164,7	1.151,0	1.144,3	1.143,9	1.131,0	1.116,5	30 – 44 »
45 – 64 » ...	1.020,5	1.025,8	1.027,7	1.021,5	1.017,0	1.014,9	1.013,3	1.001,0	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	61,0	60,4	58,5	60,5	59,0	55,3	56,9	57,7	65 years and over
Θήλειες ...	1.775,0	1.801,6	1.804,6	1.782,3	1.765,6	1.782,3	1.771,0	1.728,4	Females
15 – 19 ετών ...	10,4	9,6	12,4	11,4	10,2	9,0	9,7	7,2	15 – 19 years
20 – 24 » ...	93,5	91,7	91,0	84,3	82,0	79,9	78,8	77,9	20 – 24 »
25 – 29 » ...	232,8	231,7	229,4	227,4	224,2	224,4	213,3	199,5	25 – 29 »
30 – 44 » ...	804,9	819,0	813,0	804,8	790,1	804,8	800,6	783,5	30 – 44 »
45 – 64 » ...	609,6	623,6	632,9	628,7	634,0	639,3	643,2	636,3	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	23,9	26,0	25,7	25,7	25,1	24,9	25,5	24,1	65 years and over
ΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ—URBAN AREAS									
Και των δύο φύλων ...	3.051,2	3.035,7	2.998,7	2.953,7	2.928,3	2.900,0	2.866,1	2.833,5	Both sexes
15 – 19 ετών ...	17,5	17,0	18,0	15,3	15,2	12,7	12,4	9,7	15 – 19 years
20 – 24 » ...	157,6	151,4	146,8	133,0	126,2	124,2	119,3	116,9	20 – 24 »
25 – 29 » ...	399,4	397,4	385,4	378,7	365,5	352,6	342,6	329,1	25 – 29 »
30 – 44 » ...	1.398,4	1.398,3	1.385,6	1.371,3	1.358,8	1.352,9	1.328,4	1.318,0	30 – 44 »
45 – 64 » ...	1.046,0	1.039,5	1.031,5	1.025,4	1.031,8	1.028,9	1.032,0	1.027,8	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	32,3	32,2	31,4	30,1	30,8	28,7	31,5	32,1	65 years and over
Άρρενες ...	1.796,2	1.781,8	1.769,5	1.730,9	1.711,8	1.688,7	1.675,1	1.653,6	Males
15 – 19 ετών ...	11,7	10,7	11,2	9,5	9,0	7,4	7,7	6,5	15 – 19 years
20 – 24 » ...	85,3	82,1	82,8	73,2	69,2	70,6	69,0	64,5	20 – 24 »
25 – 29 » ...	219,7	221,3	211,7	204,5	193,2	185,0	184,2	176,3	25 – 29 »
30 – 44 » ...	803,7	799,6	803,5	790,2	782,6	771,8	759,1	755,8	30 – 44 »
45 – 64 » ...	651,6	645,5	638,3	632,2	635,9	633,8	633,2	627,5	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	24,2	22,6	22,0	21,3	21,9	20,0	21,9	23,1	65 years and over
Θήλειες ...	1.255,0	1.253,9	1.229,2	1.222,8	1.216,5	1.211,3	1.191,0	1.179,9	Females
15 – 19 ετών ...	5,8	6,3	6,8	5,8	6,2	5,3	4,8	3,2	15 – 19 years
20 – 24 » ...	72,3	69,2	64,0	59,8	56,9	53,6	50,2	52,4	20 – 24 »
25 – 29 » ...	179,7	176,1	173,6	174,2	172,4	167,6	158,4	152,8	25 – 29 »
30 – 44 » ...	594,7	598,7	582,1	581,1	576,2	581,1	569,3	562,2	30 – 44 »
45 – 64 » ...	394,4	394,0	393,2	393,2	395,9	395,1	398,8	400,3	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	8,1	9,6	9,4	8,7	8,9	8,7	9,6	9,0	65 years and over

Πίνακας—Table III: 11. Συνέχεια—Continued

Χιλιάδες Φύλο και ομάδες ηλικιών	Αριθμός απασχολούμενων—Number of employed								Thousands Sex and age groups
	2009				2010				
	Α' Τρίμηνο 1st Quarter	Β' Τρίμηνο 2nd Quarter	Γ' Τρίμηνο 3rd Quarter	Δ' Τρίμηνο 4th Quarter	Α' Τρίμηνο 1st Quarter	Β' Τρίμηνο 2nd Quarter	Γ' Τρίμηνο 3rd Quarter	Δ' Τρίμηνο 4th Quarter	
ΗΜΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ—SEMI-URBAN AREAS									
Και των δύο φύλων ...	570,4	596,7	598,4	596,3	594,9	601,2	612,2	581,5	Both sexes
15 – 19 ετών ...	4,7	5,6	7,4	6,2	4,8	4,9	5,1	4,6	15 – 19 years
20 – 24 » ...	27,9	26,9	27,9	27,3	30,9	32,0	33,8	29,4	20 – 24 »
25 – 29 » ...	65,0	70,8	68,7	69,0	65,7	68,4	73,0	63,1	25 – 29 »
30 – 44 » ...	245,1	255,9	256,1	252,7	252,2	259,6	265,6	254,7	30 – 44 »
45 – 64 » ...	216,3	225,6	226,7	228,5	227,8	222,6	220,3	217,0	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	11,5	11,9	11,6	12,6	13,4	13,8	14,3	12,8	65 years and over
Άρρενες ...	364,2	377,4	376,2	379,4	379,3	376,4	379,6	363,9	Males
15 – 19 ετών ...	3,4	4,6	5,5	4,3	3,2	3,4	3,0	2,8	15 – 19 years
20 – 24 » ...	20,1	19,4	18,8	19,1	21,4	21,3	21,4	18,1	20 – 24 »
25 – 29 » ...	42,9	44,7	44,4	44,2	41,8	42,4	45,6	41,8	25 – 29 »
30 – 44 » ...	146,5	153,7	152,9	154,7	158,2	161,0	163,2	157,9	30 – 44 »
45 – 64 » ...	143,1	146,6	146,5	148,6	145,6	139,1	136,8	134,5	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	8,1	8,3	8,1	8,5	9,1	9,2	9,5	8,8	65 years and over
Θήλειες ...	206,3	219,3	222,2	216,9	215,6	224,8	232,5	217,7	Females
15 – 19 ετών ...	1,3	1,0	1,9	1,9	1,6	1,6	2,0	1,8	15 – 19 years
20 – 24 » ...	7,8	7,5	9,1	8,3	9,5	10,7	12,5	11,3	20 – 24 »
25 – 29 » ...	22,0	26,1	24,2	24,7	23,9	26,0	27,4	21,4	25 – 29 »
30 – 44 » ...	98,6	102,2	103,2	98,0	94,0	98,5	102,4	96,7	30 – 44 »
45 – 64 » ...	73,2	78,9	80,3	79,9	82,2	83,4	83,5	82,4	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	3,4	3,5	3,5	4,1	4,3	4,6	4,8	4,0	65 years and over
ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ—RURAL AREAS									
Και των δύο φύλων ...	864,1	899,5	943,1	926,8	902,4	925,8	924,6	884,0	Both sexes
15 – 19 ετών ...	9,0	8,8	12,5	11,5	8,5	8,0	8,6	6,6	15 – 19 years
20 – 24 » ...	45,2	49,1	52,0	49,4	47,6	46,6	47,5	41,0	20 – 24 »
25 – 29 » ...	87,8	90,8	98,9	94,2	91,7	94,5	90,1	79,7	25 – 29 »
30 – 44 » ...	313,2	324,1	336,1	331,8	323,4	336,3	337,5	327,2	30 – 44 »
45 – 64 » ...	367,9	384,4	402,4	396,8	391,5	402,8	404,2	392,5	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	41,1	42,4	41,2	43,6	39,8	37,6	36,7	36,9	65 years and over
Άρρενες ...	550,4	571,1	589,9	584,2	569,0	579,6	577,2	553,2	Males
15 – 19 ετών ...	5,7	6,5	8,7	7,8	6,1	5,8	5,8	4,4	15 – 19 years
20 – 24 » ...	31,8	34,1	34,1	33,2	32,0	30,9	31,4	26,8	20 – 24 »
25 – 29 » ...	56,7	61,3	67,3	65,7	63,8	63,6	62,6	54,4	25 – 29 »
30 – 44 » ...	201,6	206,1	208,3	206,1	203,4	211,2	208,6	202,7	30 – 44 »
45 – 64 » ...	225,8	233,7	243,0	240,8	235,6	241,9	243,3	239,0	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	28,7	29,5	28,4	30,7	28,0	26,1	25,5	25,9	65 years and over
Θήλειες ...	313,7	328,4	353,2	342,6	333,5	346,2	347,5	330,8	Females
15 – 19 ετών ...	3,3	2,3	3,8	3,7	2,3	2,2	2,9	2,2	15 – 19 years
20 – 24 » ...	13,4	15,0	17,9	16,2	15,6	15,7	16,1	14,2	20 – 24 »
25 – 29 » ...	31,0	29,5	31,6	28,5	27,9	30,9	27,4	25,4	25 – 29 »
30 – 44 » ...	111,6	118,1	127,8	125,7	119,9	125,1	128,9	124,5	30 – 44 »
45 – 64 » ...	142,1	150,7	159,4	155,6	155,9	160,8	160,9	153,6	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	12,4	12,9	12,8	12,9	11,8	11,6	11,2	11,0	65 years and over

Σύμφωνα με τους παραπάνω πίνακες το ποσοστό του εργατικού δυναμικού στο σύνολο του πληθυσμού ηλικίας 15 ετών και άνω είναι 53,9% για το Α' τρίμηνο του 2010, δηλαδή 4.426 χιλιάδες απασχολούμενοι. Κατά το Β' τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 4.426.992 άτομα. Η απασχόληση αυξήθηκε κατά 0,03% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και μειώθηκε κατά 2,3% σε σχέση με το Β' τρίμηνο του 2009. Κατά το Γ' τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 4.402.931 Η απασχόληση μειώθηκε κατά 0,5% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 3,0% σε σχέση με το Γ' τρίμηνο του 2009. Κατά το Δ' τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 4.299.045 άτομα. Η απασχόληση μειώθηκε κατά 2,4% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 4,0% σε σχέση με το Δ' τρίμηνο του 2009.

Στις αστικές περιοχές κατά το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 2.928,3 χιλιάδες άτομα. Η απασχόληση μειώθηκε σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 που ήταν 3.051,2 χιλιάδες άτομα. Το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των ανδρών απασχολούμενων ανήλθε σε 1711,8 χιλιάδες άτομα. Η απασχόληση μειώθηκε σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 που ήταν 1796,2 χιλιάδες άτομα. Αντίστοιχα για τις γυναίκες το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 1216,5 χιλιάδες άτομα. Η απασχόληση μειώθηκε σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 που ήταν 1255 χιλιάδες άτομα.

Στις ημιαστικές περιοχές κατά το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 594,9 χιλιάδες άτομα. Η απασχόληση αυξήθηκε σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 που ήταν 570,4 άτομα. Το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των ανδρών απασχολούμενων ανήλθε σε 379,3 χιλιάδες άτομα. Η απασχόληση αυξήθηκε σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 που ήταν 364,2 χιλιάδες άτομα. Αντίστοιχα για τις γυναίκες το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 215,6 χιλιάδες άτομα. Η απασχόληση αυξήθηκε σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 που ήταν 206,3 χιλιάδες άτομα.

Στις αγροτικές περιοχές κατά το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 902,4 χιλιάδες άτομα. Η απασχόληση αυξήθηκε σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 που ήταν 864,1 άτομα. Το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των ανδρών απασχολούμενων ανήλθε σε 569 χιλιάδες άτομα. Η απασχόληση αυξήθηκε σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 που ήταν 550,4 χιλιάδες άτομα. Αντίστοιχα για τις γυναίκες το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 333,5 χιλιάδες άτομα. Η απασχόληση αυξήθηκε σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 που ήταν 313,7 χιλιάδες άτομα.

Τα στοιχεία για τα επόμενα τρίμηνα παρατίθενται στους πίνακες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 33

Άνεργοι άνω των 15 ετών στην Ελλάδα κατά τα έτη 2009-2010. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

ΠΙ: 12. Άνεργοι ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά φύλο, ομάδες ηλικιών και κατά αστικές, ημιαστικές και αγροτικές περιοχές: 2009 και 2010

Unemployed persons aged 15 years and over, by sex, age groups and by urban, semi-urban and rural areas: 2009 and 2010

Έρευνα Εργατικού Δυναμικού—Labour Force Survey

Χιλιάδες										Thousands
Φύλο και ομάδες ηλικιών	Αριθμός ανέργων—Number of unemployed								Sex and age groups	
	2009				2010					
	Α' Τρίμηνο 1st Quarter	Β' Τρίμηνο 2nd Quarter	Γ' Τρίμηνο 3rd Quarter	Δ' Τρίμηνο 4th Quarter	Α' Τρίμηνο 1st Quarter	Β' Τρίμηνο 2nd Quarter	Γ' Τρίμηνο 3rd Quarter	Δ' Τρίμηνο 4th Quarter		
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ—GREECE, TOTAL										
Και των δύο φύλων ...	462,3	442,6	465,1	514,4	586,8	594,0	621,9	712,1	Both sexes	
15 - 19 ετών ...	15,6	14,2	14,7	15,2	14,5	15,3	15,7	19,1	15 - 19 years	
20 - 24 » ...	73,9	70,0	72,2	81,3	89,5	89,3	93,4	102,8	20 - 24 »	
25 - 29 » ...	95,5	91,2	99,2	104,5	112,6	115,2	124,7	142,6	25 - 29 »	
30 - 44 » ...	182,0	172,2	178,3	201,3	237,7	239,4	250,5	289,6	30 - 44 »	
45 - 64 » ...	94,6	94,4	100,0	111,2	131,4	133,9	136,4	156,7	45 - 64 »	
65 ετών και άνω ...	0,7	0,6	0,7	0,8	1,0	1,0	1,2	1,3	65 years and over	
Άρρενες ...	197,4	184,8	193,9	224,0	264,1	273,0	282,9	335,0	Males	
15 - 19 ετών ...	6,3	6,0	6,6	7,1	7,5	8,6	8,2	10,3	15 - 19 years	
20 - 24 » ...	32,6	28,5	28,6	34,0	37,9	37,5	39,5	47,4	20 - 24 »	
25 - 29 » ...	45,1	43,5	42,7	45,2	51,7	54,5	53,1	66,6	25 - 29 »	
30 - 44 » ...	68,2	61,7	65,7	80,2	97,4	101,2	109,8	124,5	30 - 44 »	
45 - 64 » ...	44,7	44,6	49,7	56,8	68,9	70,5	71,5	85,2	45 - 64 »	
65 ετών και άνω ...	0,6	0,4	0,5	0,7	0,8	0,7	0,8	0,9	65 years and over	
Θήλειες ...	264,9	257,8	271,2	290,5	322,6	321,1	339,1	377,1	Females	
15 - 19 ετών ...	9,3	8,2	8,1	8,1	7,1	6,7	7,5	8,8	15 - 19 years	
20 - 24 » ...	41,3	41,5	43,6	47,3	51,6	51,8	53,9	55,4	20 - 24 »	
25 - 29 » ...	50,4	47,7	56,5	59,3	60,9	60,6	71,6	75,9	25 - 29 »	
30 - 44 » ...	113,8	110,5	112,6	121,1	140,3	138,3	140,7	165,1	30 - 44 »	
45 - 64 » ...	49,9	49,7	50,3	54,4	62,6	63,4	65,0	71,5	45 - 64 »	
65 ετών και άνω ...	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,4	65 years and over	
ΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ—URBAN AREAS										
Και των δύο φύλων ...	315,1	310,1	344,9	359,9	390,8	410,2	448,1	505,9	Both sexes	
15 - 19 ετών ...	8,3	7,1	9,3	9,1	7,4	7,9	8,1	9,6	15 - 19 years	
20 - 24 » ...	44,9	42,7	45,3	49,6	54,8	57,5	62,0	66,3	20 - 24 »	
25 - 29 » ...	70,2	64,9	73,2	73,1	76,1	78,3	87,6	101,2	25 - 29 »	
30 - 44 » ...	124,5	124,5	137,7	143,4	159,8	171,2	187,0	211,8	30 - 44 »	
45 - 64 » ...	66,6	70,2	78,8	84,0	92,0	94,5	102,6	116,0	45 - 64 »	
65 ετών και άνω ...	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8	0,9	1,1	65 years and over	
Άρρενες ...	133,2	130,3	144,8	159,9	177,3	192,1	206,3	238,4	Males	
15 - 19 ετών ...	3,7	2,9	4,3	4,0	3,4	4,6	4,0	4,6	15 - 19 years	
20 - 24 » ...	19,4	16,8	18,0	21,9	24,1	24,4	26,7	30,4	20 - 24 »	
25 - 29 » ...	32,3	31,3	32,1	32,2	34,9	37,5	37,4	47,0	25 - 29 »	
30 - 44 » ...	46,7	46,0	51,2	58,1	65,3	74,1	82,9	92,0	30 - 44 »	
45 - 64 » ...	30,6	33,0	38,7	43,1	49,2	50,9	54,8	63,6	45 - 64 »	
65 ετών και άνω ...	0,4	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,8	65 years and over	
Θήλειες ...	181,9	179,7	200,1	200,0	213,4	218,1	241,8	267,5	Females	
15 - 19 ετών ...	4,6	4,3	5,0	5,1	4,1	3,3	4,1	5,0	15 - 19 years	
20 - 24 » ...	25,5	25,8	27,3	27,7	30,7	33,1	35,3	35,8	20 - 24 »	
25 - 29 » ...	37,9	33,7	41,1	40,8	41,2	40,7	50,2	54,2	25 - 29 »	
30 - 44 » ...	77,7	78,5	86,5	85,3	94,5	97,1	104,0	119,8	30 - 44 »	
45 - 64 » ...	35,9	37,3	40,1	40,9	42,8	43,7	47,8	52,4	45 - 64 »	
65 ετών και άνω ...	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3	65 years and over	

Πίνακας—Table III: 12. Συνέχεια—Continued

Χιλιάδες Φύλο και ομάδες ηλικιών	Αριθμός ανέργων—Number of unemployed								Thousand Sex and age groups
	2009				2010				
	A' Τρίμηνο 1st Quarter	B' Τρίμηνο 2nd Quarter	Γ' Τρίμηνο 3rd Quarter	Δ' Τρίμηνο 4th Quarter	A' Τρίμηνο 1st Quarter	B' Τρίμηνο 2nd Quarter	Γ' Τρίμηνο 3rd Quarter	Δ' Τρίμηνο 4th Quarter	
ΗΜΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ—SEMI-URBAN AREAS									
Και των δύο φύλων ...	62,7	60,5	55,8	71,0	85,5	82,0	77,1	94,4	Both sexes
15 – 19 ετών ...	2,5	3,0	2,9	2,7	2,5	2,1	3,1	3,5	15 – 19 years
20 – 24 » ...	10,8	10,2	10,3	13,2	13,5	12,9	12,8	16,6	20 – 24 »
25 – 29 » ...	9,6	11,1	12,0	14,4	17,3	17,0	15,9	20,0	25 – 29 »
30 – 44 » ...	27,0	23,9	20,4	28,1	35,3	31,8	29,7	36,3	30 – 44 »
45 – 64 » ...	12,7	12,3	10,2	12,6	16,7	18,1	15,4	17,9	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	0,2	—	—	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	65 years and over
Άρρενες ...	26,1	25,2	21,9	28,2	37,1	35,5	34,7	43,7	Males
15 – 19 ετών ...	0,9	1,2	1,1	1,2	1,6	1,0	1,6	1,9	15 – 19 years
20 – 24 » ...	3,9	4,5	4,1	4,9	4,9	5,6	5,7	8,1	20 – 24 »
25 – 29 » ...	4,9	5,8	4,2	5,7	7,6	7,0	5,8	9,1	25 – 29 »
30 – 44 » ...	10,2	8,0	7,7	10,4	14,7	12,8	14,2	15,4	30 – 44 »
45 – 64 » ...	6,0	5,7	4,9	6,0	8,3	9,1	7,3	9,1	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	0,2	—	—	—	—	0,1	0,1	0,1	65 years and over
Θήλειες ...	36,7	35,3	33,9	42,8	48,4	46,5	42,4	50,7	Females
15 – 19 ετών ...	1,6	1,8	1,8	1,5	1,0	1,1	1,5	1,6	15 – 19 years
20 – 24 » ...	6,9	5,7	6,2	8,3	8,5	7,3	7,2	8,5	20 – 24 »
25 – 29 » ...	4,7	5,3	7,8	8,6	9,8	10,0	10,1	10,8	25 – 29 »
30 – 44 » ...	16,8	16,0	12,7	17,7	20,6	19,1	15,5	20,9	30 – 44 »
45 – 64 » ...	6,7	6,6	5,3	6,5	8,4	9,0	8,1	8,8	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	—	—	—	0,1	0,1	—	—	—	65 years and over
ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ—RURAL AREAS									
Και των δύο φύλων ...	84,5	72,0	64,4	83,5	110,6	101,9	96,7	111,7	Both sexes
15 – 19 ετών ...	4,8	4,0	2,5	3,4	4,6	5,3	4,6	6,0	15 – 19 years
20 – 24 » ...	18,3	17,1	16,7	18,5	21,3	18,9	18,5	20,0	20 – 24 »
25 – 29 » ...	15,6	15,2	14,0	17,1	19,2	19,9	21,2	21,4	25 – 29 »
30 – 44 » ...	30,5	23,8	20,1	29,8	42,6	36,4	33,8	41,5	30 – 44 »
45 – 64 » ...	15,3	11,8	11,0	14,6	22,7	21,3	18,4	22,7	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	—	—	—	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	65 years and over
Άρρενες ...	38,2	29,3	27,2	35,8	49,7	45,4	41,9	52,9	Males
15 – 19 ετών ...	1,7	1,9	1,3	1,9	2,5	3,1	2,6	3,9	15 – 19 years
20 – 24 » ...	9,4	7,2	6,6	7,2	8,9	7,5	7,2	9,0	20 – 24 »
25 – 29 » ...	7,9	6,5	6,4	7,2	9,2	10,0	9,9	10,5	25 – 29 »
30 – 44 » ...	11,2	7,7	6,8	11,7	17,5	14,3	12,7	17,1	30 – 44 »
45 – 64 » ...	8,0	6,0	6,2	7,7	11,4	10,6	9,4	12,4	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	—	—	—	0,1	0,2	—	0,1	—	65 years and over
Θήλειες ...	46,4	42,8	37,2	47,7	60,8	56,5	54,8	58,8	Females
15 – 19 ετών ...	3,1	2,2	1,2	1,5	2,0	2,2	1,9	2,2	15 – 19 years
20 – 24 » ...	8,9	9,9	10,1	11,3	12,4	11,4	11,4	11,0	20 – 24 »
25 – 29 » ...	7,8	8,7	7,6	9,9	9,9	9,9	11,3	10,9	25 – 29 »
30 – 44 » ...	19,3	16,1	13,4	18,1	25,2	22,1	21,1	24,4	30 – 44 »
45 – 64 » ...	7,3	5,9	4,9	6,9	11,3	10,7	9,0	10,3	45 – 64 »
65 ετών και άνω ...	—	—	—	—	—	0,1	0,1	0,1	65 years and over

Κατά το Α' τρίμηνο του 2010 το ποσοστό ανεργίας (δηλαδή η αναλογία % των ανέργων στο σύνολο του εργατικού δυναμικού, που είναι το άθροισμα απασχολουμένων και ανέργων) ανήλθε σε 11,7% δηλαδή 5.868 χιλιάδες. Το αντίστοιχο τρίμηνο του 2009 ανερχόταν στο 9,3% ή 462,3 χιλιάδες εργαζόμενοι. Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών (15,5%) είναι σημαντικά υψηλότερο από των ανδρών (9,0%). Από την κατά ομάδες ηλικιών διάρθρωση της ανεργίας προκύπτει ότι το υψηλότερο ποσοστό παρατηρείται στους νέους ηλικίας 15-29 ετών, ήτοι 22,3%. Για νέες γυναίκες το αντίστοιχο ποσοστό φθάνει στο 27,4%. Κατά το Β' τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 594.032. Το ποσοστό ανεργίας ήταν 11,8%, έναντι 11,7% του προηγούμενου τριμήνου και 8,9% του αντίστοιχου τριμήνου 2009.

Ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 1,2% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 34,2% σε σχέση με το Β΄ τρίμηνο του 2009. Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών (15,3%) είναι σημαντικά υψηλότερο από των ανδρών (9,4%). Από την κατά ομάδες ηλικιών διάρθρωση της ανεργίας προκύπτει ότι το υψηλότερο ποσοστό παρατηρείται στους νέους ηλικίας 15-29 ετών, ήτοι 22,8%. Για νέες γυναίκες το αντίστοιχο ποσοστό φθάνει στο 27,5%. Κατά το Γ΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 621.938. Το ποσοστό ανεργίας ήταν 12,4%, έναντι 11,8% του προηγούμενου τριμήνου και 9,3% του αντίστοιχου τριμήνου 2009. Ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 4,7% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 33,7% σε σχέση με το Γ΄ τρίμηνο του 2009. Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών (16,1%) είναι σημαντικά υψηλότερο από των ανδρών (9,7%). Από την κατά ομάδες ηλικιών διάρθρωση της ανεργίας προκύπτει ότι το υψηλότερο ποσοστό παρατηρείται στους νέους ηλικίας 15-29 ετών, ήτοι 24,2%. Για νέες γυναίκες το αντίστοιχο ποσοστό φθάνει στο 30,6%. Κατά το Δ΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 712.065. Το ποσοστό ανεργίας ήταν 14,2%, έναντι 12,4% του προηγούμενου τριμήνου και 10,3% του αντίστοιχου τριμήνου 2009. Ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 14,5% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 38,4% σε σχέση με το Δ΄ τρίμηνο του 2009.

Στις αστικές περιοχές κατά το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 390,8 χιλιάδες άτομα. Οι άνεργοι αυξήθηκαν σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 που ήταν 315,1 χιλ. άτομα. Το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των ανέργων ανδρών ανήλθε σε 177,3 χιλιάδες άτομα. Η ανεργία αυξήθηκε σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 και οι άνεργοι άντρες ήταν 133,2 χιλιάδες. Αντίστοιχα για τις γυναίκες το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 213,4 χιλιάδες άτομα. Η ανεργία αυξήθηκε σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 που ήταν 181,9 χιλιάδες άτομα.

Στις ημιαστικές περιοχές κατά το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 85,5 χιλιάδες άτομα. Οι άνεργοι αυξήθηκαν σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 που ήταν 62,7 χιλ. άτομα. Το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των ανέργων ανδρών ανήλθε σε 37,1 χιλιάδες άτομα. Οι άνεργοι αυξήθηκαν σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 που ήταν 26,1 χιλιάδες άτομα. Αντίστοιχα για τις γυναίκες το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 48,4 χιλιάδες άτομα. Οι άνεργοι αυξήθηκαν σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 που ήταν 181,936,7 χιλιάδες άτομα.

Στις αγροτικές περιοχές κατά το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 110,6 χιλιάδες άτομα. Οι άνεργοι αυξήθηκαν σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 που ήταν 84,5 χιλιάδες άτομα. Το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των ανέργων ανδρών ανήλθε σε 49,7 χιλ. άτομα. Η ανεργία αυξήθηκε σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 και οι άνεργοι άντρες ήταν 38,2 χιλιάδες. Αντίστοιχα για τις γυναίκες το Α΄ τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 60,8 χιλιάδες άτομα. Η ανεργία αυξήθηκε σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2009 που ήταν 46,4 χιλιάδες άτομα.

Περαιτέρω στοιχεία για τα επόμενα τρίμηνα δίνονται στους δύο παραπάνω πίνακες.

4.4. Αξιολόγηση δεδομένων και προοπτικές.

Στο διάστημα Ιουνίου 2010-Φεβρουαρίου 2012 υιοθετήθηκαν στη χώρα μας σημαντικές νομοθετικές αλλαγές στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων και με βάση τις επιταγές των μνημονίων. Οι κοινωνικές επιπτώσεις των μέτρων που παρουσιάζονται παρακάτω τόσο για τη φτώχεια όσο και για την ανεργία είναι δύσκολα προσδιορίσιμες και ελπίδα είναι να μην καταστούν ανεξέλεγκτες. Οι αλλαγές είναι δραματικές και η παρέμβαση του κράτους πρόνοιας κρίνεται πλέον επιτακτική. Συνοπτικά οι αλλαγές αυτές είναι:

(α) Μέτρα που μειώνουν το κόστος της καταγγελίας συμβάσεων (και κατά συνέπεια και των προσλήψεων)

Η δοκιμαστική περίοδος κατά την οποία η σύμβαση ενός υπαλλήλου μπορεί να καταγγελθεί χωρίς να λάβει αποζημίωση επεκτάθηκε από 2 μήνες σε 1 έτος (άρθρο 17, Ν. 3899/2010).

Η ρύθμιση αυτή θα διευκολύνει τις προσλήψεις, δεδομένου ότι η υποχρέωση για πληρωμή αποζημίωσης αποθάρρυνε πολλές φορές τις επιχειρήσεις από το να προσλάβουν εφόσον είχαν ανησυχίες για κάμψη της δραστηριότητας. Η ρύθμιση δεν αναμένεται να οδηγήσει σε αυξημένες απολύσεις χωρίς αιτία, δεδομένου ότι για τις επιχειρήσεις υπάρχει το κόστος προσαρμογής των νέων υπαλλήλων.

Επιπλέον, αναπροσαρμόστηκαν τα χρονικά διαστήματα γραπτής προειδοποίησης υπαλλήλων πριν από την καταγγελία της σύμβασης. Ειδικότερα, με τον Ν. 3863/2010 (άρθρο 74) μειώθηκε στο μισό το διάστημα της γραπτής προειδοποίησης που πρέπει να παράσχει ο εργοδότης στον εργαζόμενο πριν από καταγγελία της σύμβασης προκειμένου να καταβληθεί μειωμένη αποζημίωση. Ο ανώτατος χρόνος προειδοποίησης είναι τώρα 6 μήνες (για άτομα με χρόνο υπηρεσίας στον ίδιο εργοδότη άνω των 20 ετών), αντί 24 μήνες που ήταν πριν. Ο χρόνος προειδοποίησης αυξάνεται κατά 1 μήνα για κάθε 5 χρόνια στον ίδιο εργοδότη άνω των 10 ετών. Ενδεικτικά, για ένα άτομο με 5 (10) χρόνια υπηρεσίας στον ίδιο εργοδότη η αποζημίωση χωρίς προειδοποίηση είναι ίση με αμοιβές 3 (6) μηνών. Με προειδοποίηση 3 μηνών (4 μηνών), η αποζημίωση περιορίζεται σε αμοιβές 1,5 μηνός (3 μηνών).

Με τον Ν. 3863 (άρθρο 74), επαναπροσδιορίστηκε για όλα τα μεγέθη επιχειρήσεων, με περισσότερους από 20 απασχολούμενους, το όριο πέραν του οποίου οι απολύσεις χαρακτηρίζονται ομαδικές. Οι διαφορές είναι ιδιαίτερα αισθητές σε επιχειρήσεις με προσωπικό πάνω από 200 άτομα. Για επιχειρήσεις με 1.500 άτομα και πάνω το όριο παρέμεινε σταθερό στα 30 άτομα. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι για μια επιχείρηση με 250 άτομα το όριο του αριθμού των απολυθέντων πέραν του οποίου οι απολύσεις χαρακτηρίζονται ομαδικές αυξήθηκε από 5 άτομα με τον προηγούμενο νόμο σε 12 άτομα με το νέο νόμο. Καταργήθηκε επίσης με τον Ν. 3863/2010 η ανάγκη για έκδοση αποφάσεων από τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης για το όριο προσδιορισμού των ομαδικών απολύσεων κάθε εξάμηνο.

(β) Μέτρα για τη μείωση του κόστους της εργασίας

Μείωση των κατώτατων μισθών/ημερομισθίων της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας: Ο Ν. 4046/2012 και η Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου 6/28.2.2012 επέφεραν την άμεση μείωση των κατώτατων αποδοχών που ίσχυαν σύμφωνα με την Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας (ΕΓΣΣΕ). Για τα άτομα άνω των 25 ετών οι κατώτατες αποδοχές μειώθηκαν κατά 22%. Ειδικά για τους νέους 25 ετών και κάτω οι κατώτατες αμοιβές θα μειωθούν κατά 32%. Επιδίωξη της μεγαλύτερης μείωσης των αποδοχών των νεότερων σε ηλικία (με αποτέλεσμα για τους νέους 25 ετών και κάτω οι μισθοί να είναι 12,8% χαμηλότεροι από ό,τι για τους άνω των 25 ετών) είναι να συντελέσει στην απορρόφησή τους από τις επιχειρήσεις, λειτουργώντας ως κίνητρο για να αντισταθμίσει τη χαμηλότερη παραγωγικότητά τους.

Χαμηλότερες κατώτατες αποδοχές για νέους υπάρχουν σε αρκετές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο Ν. 4046/2012 προβλέπει επίσης τη θέσπιση, έως τον Ιούνιο του 2012, της μείωσης κατά 10% (κατά μέσο όρο) των αποδοχών των ειδικών μισθολογίων του δημόσιου τομέα (δικαστικοί, διπλωματικοί υπάλληλοι, γιατροί, πανεπιστημιακοί, στρατιωτικοί, σώματα ασφαλείας).

Επιπλέον, ο Ν. 4046/2012 επέβαλε ορισμένα έκτακτα μέτρα για τη διάρκεια του προγράμματος του ισχύοντος Μνημονίου. Πρώτον, το πάγωμα του κατώτατου μισθού μέχρι τη λήξη του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής στο πλαίσιο του μηχανισμού στήριξης από ΕΕ/ΕΚΤ/ΔΝΤ και, δεύτερον, την αναστολή των αυξήσεων λόγω “ωρίμανσης” που προβλεπόταν από νόμο ή από οποιαδήποτε συλλογική σύμβαση εργασίας (και όχι μόνο από την Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας) έως ότου η ανεργία μειωθεί κάτω του 10%.

Περιορισμός του κόστους των υπερωριών: Το ποσοστό προσαύξησης των αμοιβών για υπερωριακή απασχόληση περιορίστηκε κατά 20% σε σύγκριση με ότι ίσχυε από το 2005. Επίσης, καταργήθηκε η προσαύξηση κατά 7,5% των αποδοχών ατόμων που εργάζονται λιγότερες από 4 ώρες ημερησίως (που είχε εισαχθεί με τον Ν. 2874/2000), καθώς και η προσαύξηση κατά 10% για πρόσθετη εργασία όσων εργάζονταν με μερική απασχόληση (που είχε εισαχθεί με τον Ν. 3846/10).

(γ) Μέτρα για την ενθάρρυνση των διαπραγματεύσεων στο επίπεδο της επιχείρησης

Ο Ν. 3899/2010 τροποποίησε ρητά τον Ν. 1876/1990, εισάγοντας μια νέου τύπου συλλογική σύμβαση – την ειδική επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση εργασίας. Οι αποδοχές και οι όροι εργασίας που προσδιορίζονταν στη σύμβαση αυτή επέτρεπαν την απόκλιση επί τα χείρω από την κλαδική σύμβαση εργασίας, αλλά όχι από την εθνική γενική συλλογική σύμβαση εργασίας. Ο Ν. 3899/2010 όριζε ρητά ότι η ειδική επιχειρησιακή σύμβαση εργασίας υπερισχύει των κλαδικών συμβάσεων.

Περαιτέρω ο νέος νόμος έδινε τη δυνατότητα και σε επιχειρήσεις με λιγότερα από 50 άτομα να υπογράψουν ειδική συλλογική σύμβαση εργασίας. Η συμφωνία έπρεπε να συνάπτεται είτε μεταξύ του εργοδότη και του επιχειρησιακού σωματείου είτε, αν

δεν υπάρχει επιχειρησιακό σωματείο, μεταξύ του εργοδότη και του αντίστοιχου κλαδικού σωματείου ή ομοσπονδίας. Πριν από την εφαρμογή ειδικής επιχειρησιακής συλλογικής σύμβασης τα μέρη έπρεπε να υποβάλουν από κοινού έκθεση προς το Συμβούλιο Κοινωνικού Ελέγχου της Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΚΕΕΕ), στην οποία να αιτιολογούν την πρόθεσή τους να υπογράψουν την ειδική επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση εργασίας. Το ΣΚΕΕΕ είχε την αρμοδιότητα να γνωμοδοτεί για τη σκοπιμότητα της κατάρτισης αυτής της σύμβασης εντός 20 ημερών.

Στην πράξη οι παραπάνω ρυθμίσεις φάνηκε δύσκολο να εφαρμοστούν, καθώς ήταν σχεδόν απαγορευτικές για επιχειρήσεις με λιγότερα από 20 άτομα όπου δεν υπήρχαν επιχειρησιακά σωματεία εργαζομένων, ενώ η γνωμοδότηση από το ΣΚΕΕΕ αποτελούσε ένα πρόσθετο γραφειοκρατικό εμπόδιο. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι, για όσο καιρό βρισκόταν σε ισχύ η σχετική ρύθμιση, λιγότερες από 15 επιχειρήσεις υπέγραψαν ειδική επιχειρησιακή σύμβαση εργασίας.

Στη συνέχεια, και ειδικότερα με τον Ν. 4024 ο οποίος ψηφίστηκε τον Οκτώβριο του 2011, καταργήθηκε ο θεσμός της ειδικής επιχειρησιακής συλλογικής σύμβασης εργασίας και επιτράπηκε σε όλες τις επιχειρησιακές συμβάσεις να αποκλίνουν από τις αντίστοιχες κλαδικές για όσο διαρκεί η εφαρμογή του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος Δημοσιονομικής Στρατηγικής, χωρίς να απαιτείται η γνωμοδότηση του ΣΚΕΕ. Το κυριότερο είναι ότι πλέον επιτρέπεται να συναφθεί και επιχειρησιακή σύμβαση μεταξύ εργοδοτών και “ένωσης προσώπων”, για τη σύσταση της οποίας (που δεν προϋποθέτει έγκριση καταστατικού από το Πρωτοδικείο, όπως γενικά ισχύει για τα σωματεία – εργατικά και μη) απαιτείται μόνο η συμμετοχή των 3/5 των απασχολούμενων στην επιχείρηση, ανεξαρτήτως του συνολικού αριθμού απασχολούμενων σε αυτήν. Τέλος, ο νόμος αναστέλλει και ρητά για όσο διάστημα διαρκεί το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής την επέκταση των κλαδικών και ομοιοεπαγγελματικών συμβάσεων σε επιχειρήσεις που δεν συμμετέχουν στις διαπραγματεύσεις για την υπογραφή αυτών των συμβάσεων.

Στο διάστημα από τα τέλη Οκτωβρίου του 2011 έως τις 23 Μαρτίου 2012, έχουν υπογραφεί τουλάχιστον 182 επιχειρησιακές συλλογικές συμβάσεις σε επιχειρήσεις από όλους τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας που αφορούν περίπου 40 χιλιάδες εργαζόμενους και προβλέπουν κατά κανόνα μείωση (ή πάγωμα) αποδοχών (βλ. και Κεφάλαιο VII). Εκτιμάται ότι χωρίς αυτές τις ρυθμίσεις οι απώλειες θέσεων εργασίας θα ήταν ακόμη μεγαλύτερες.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΑΕΔ για τις ροές απασχόλησης των μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα, μετά τον Οκτώβριο του 2011, ο αριθμός των καταγγελιών συμβάσεων αορίστου χρόνου μειώνεται τόσο από μήνα σε μήνα όσο και σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους. Αυτό βεβαίως δεν σημαίνει ότι η ανεργία έχει σταματήσει να αυξάνεται, δεδομένου ότι, πρώτον, τα στοιχεία αυτά δεν καλύπτουν τους αυτοαπασχολούμενους και, δεύτερον, η δημιουργία θέσεων εργασίας —όπως και πριν από τον Οκτώβριο— δεν καλύπτει τις θέσεις που χάνονται. Ο ρυθμός ανόδου της ανεργίας ενδεχομένως τώρα έχει μειωθεί έναντι του τέλους του 2011.

(δ) Μέτρα για την ενίσχυση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας

Με τον Ν. 4046/2011 τίθεται ανώτατο όριο στη διάρκεια των συλλογικών συμβάσεων. Εφεξής οι συμβάσεις έχουν ανώτατη διάρκεια τα τρία έτη. Όποιες συμβάσεις υπεγράφησαν προηγουμένως και έχουν διάρκεια δύο έτη ή περισσότερο θα λήξουν σε ένα έτος από τη δημοσίευση του νόμου. Αν και ο Ν. 1876/1990 επέτρεπε την πρόωρη επαναδιαπραγμάτευση των συμβάσεων ακόμη και περισσότερο από ένα έτος πριν λήξουν, εφόσον οι συνθήκες που υπήρχαν κατά την υπογραφή της σύμβασης είχαν μεταβληθεί σημαντικά, εντούτοις η διαδικασία της καταγγελίας αποτελούσε συχνά σημείο τριβής.

Ο νέος νόμος περιορίζει από εξάμηνο σε τρίμηνο το διάστημα κατά το οποίο συνεχίζει να εφαρμόζεται μια συλλογική σύμβαση μετά τη λήξη της ισχύος της. Επιπλέον, ορίζει ρητά ότι μετά και την πάροδο των τριών μηνών η μετενέργεια της σύμβασης περιορίζεται μόνο στο βασικό μισθό και στα επιδόματα ωρίμανσης, τέκνων, εκπαίδευσης και βαρέων επαγγελματών.

Οι επιχειρησιακές συμβάσεις αναρτώνται στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης.

(ε) Άρση της μονιμότητας σε ΔΕΚΟ ή πρώην ΔΕΚΟ

Οι εσωτερικοί οργανισμοί ΔΕΚΟ ή πρώην ΔΕΚΟ παρείχαν στους απασχολούμενους σε αυτές καθεστώς προστασίας από την καταγγελία της σύμβασης εργασίας. Ο Ν. 4024 αίρει αυτή τη μονιμότητα.

(στ) Ρύθμιση διαδικασίας επίλυσης συλλογικών διαφορών

Καταργήθηκε (με τον Ν. 4024) η υποχρεωτικότητα προσφυγής στη διαιτησία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – Επίλογος

Το δίλημμα της Ευρώπης: Κράτη-μέλη φτώχειας και ανεργίας ή Ένωση ευημερίας και απασχόλησης;

Όπως καταδείχτηκε από τα εκτεθέντα στα προηγούμενα κεφάλαια, η ανάλυση των πολύπλοκων κοινωνικών φαινομένων της φτώχειας και της ανεργίας στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. δεν είναι πάντοτε ευχερής και μονοσήμαντη. Με δεδομένα τα κριτήρια διαφοροποίησης των παραμέτρων που εξετάζονται, είναι σαφές ότι τα κοινωνικά προβλήματα στην Ευρώπη εμφανίζονται να έχουν δομικά χαρακτηριστικά που σχετίζονται με τις ιστορικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε κράτος-μέλος, ακόμη και σε επίπεδο περιφέρειας. Αξιοσημείωτη είναι επίσης η τάση που φέρει τους νέους και τα παιδιά να πλήττονται περισσότερο ως ευάλωτη κοινωνική κατηγορία από τα ανωτέρω φαινόμενα.

Είναι βέβαια προφανές ότι τα δεδομένα που αποτυπώθηκαν και αναλύθηκαν παραπάνω δεν επαρκούν για να αναδείξουν ολοκληρωμένα τις δυσμενείς και απροσδιόριστου κοινωνικού κόστους συνέπειες που έχουν για τα κράτη-μέλη της Ε.Ε τα φαινόμενα φτώχειας και ανεργίας. Κατέστη όμως σαφής η εξαιρετικά επιδεινούμενη τάση των τελευταίων ετών σε σχέση με την οικονομική κατάσταση πολλών κρατών-μελών, ειδικά στον ευρωπαϊκό νότο.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2008 από της Η.Π.Α με την κατάρρευση του τραπεζικού κολοσσού της Lehman Brothers, οδήγησε σε ριζική αναθεώρηση των δημοσιονομικών στόχων με έμφαση στην αποκατάσταση των ανισορροπιών στα ελλείμματα και το χρέος των κρατών-μελών ως συνέπεια της δυσκολίας περαιτέρω δανεισμού. Ως αποτέλεσμα της κυριαρχίας αυτής της πολιτικής αντίληψης διαμορφώθηκε στην Ευρώπη ένα εξαιρετικά αρνητικό κλίμα σχετικά με τη συνέχιση ενός αυξημένου κόστους κοινωνικού μοντέλου και των συνακόλουθων ρυθμίσεων για την αντιμετώπιση της φτώχειας και την ενίσχυση της απασχόλησης.

Η χώρα μας βρέθηκε δυστυχώς στο μάτι του κυκλώνα της ευρωπαϊκής περιδίνησης με τις γνωστές κοινωνικές συνέπειες που ακόμα μας ταλανίζουν και μάλιστα με τάση επιδείνωσης. Ωστόσο, η έκρηξη της ανεργίας, η δραματική άνοδος των δεικτών φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού αλλά και η έλλειψη προοπτικής για αναστροφή του κλίματος με αποκατάσταση των αδικιών από τη χρηματοπιστωτική ασυδοσία ταλανίζουν εκτός από τις χώρες-θύματα και τις προηγμένες ευρωπαϊκές οικονομίες.

Η Ευρώπη βρίσκεται λοιπόν σήμερα μπροστά σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι. Είτε θα λειτουργήσει με κριτήρια κοινοτικής αλληλεγγύης προς τα αδύναμα μέλη της ευρωπαϊκής οικογένειας, είτε θα προσποηθεί πως κωφεύει και εγκαταλείπει στην τύχη τους τα κράτη-μέλη, ναρκοθετώντας έτσι όλη την επιτυχημένη ως σήμερα διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Ωστόσο, οι αποφάσεις των πρόσφατων συνόδων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου μπορούν να θεωρηθούν μόνο ως δειλά και αντιφατικά μηνύματα προς την κατεύθυνση της αποκατάστασης της κοινωνικής και οικονομικής ισορροπίας στην Ένωση. Η απουσία συνολικής λύσης για τα ζητήματα της κρίσης χρέους είναι κάτι περισσότερο από εμφανές.

Οι δυσμενείς συνέπειες και η φθορά του ευρώ και της ευρωπαϊκής οικονομίας έχουν δείξει το δρόμο που επιβάλλεται να ακολουθηθεί και πρέπει άμεσα να υιοθετηθεί. Μια νέα ευρωπαϊκή στρατηγική μεταρρυθμίσεων του προσανατολισμού της Ε.Ε. πρέπει άμεσα να βρεθεί στο προσκήνιο συζητήσεων και δράσεων των ηγετών αλλά και των θεσμικών, κοινωνικών και οικονομικών εταίρων στα κράτη-μέλη. Η στρατηγική αυτή που θα υιοθετεί βραχυπρόθεσμους, μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους, θα επικεντρώνεται στη διαμόρφωση ενός αξιόπιστου οικονομικού και κοινωνικού μοντέλου στην Ε.Ε. λαμβάνοντας υπ' όψιν τις γεωπολιτικές και λοιπές εθνικές ιδιομορφίες κάθε κράτους-μέλους. Θα προτάσσεται η υιοθέτηση στόχων σε πολυετές πλαίσιο τόσο στο δημοσιονομικό όσο και στον κοινωνικό και αναπτυξιακό τομέα.

Μετά τις πρωτοβουλίες του προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου αλλά και της Κομισιόν για την υιοθέτηση ενός νέου πλαισίου για την οικονομική διακυβέρνηση και την απασχόληση⁴¹, την καθιέρωση της διαδικασίας του ευρωπαϊκού εξαμήνου (European Semester)⁴², την κατ' αρχήν υιοθέτηση μιας στρατηγικής που ονομάστηκε «Ευρώπη 2020»⁴³ και την επικύρωση του Δημοσιονομικού Συμφώνου⁴⁴, η Ευρώπη

⁴¹ European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs, Labor market developments in Europe, Λουξεμβούργο, 2012 σελ. 6 επ..

⁴² European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Social Europe Guide, Volume I, Employment policy, Λουξεμβούργο, 2011 σελ. 12-13.

⁴³ <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6895&langId=en>

⁴⁴ Σύμφωνο για τη σταθερότητα, τη διακυβέρνηση, και τη σύγκλιση στη ζώνη του Ευρώ.

χρειάζεται να συντονίσει αλλά και να επαναξιολογήσει την αποτελεσματικότητα των δράσεων της. Η κοινωνική διάσταση της νέας στρατηγικής πρότασης πρέπει να επικεντρωθεί με βάση και τα συμπεράσματα της παρούσης εργασίας στις ακόλουθες προτεραιότητες:

1) Στην υιοθέτηση ενός ποσού ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος σε πανευρωπαϊκό επίπεδο που θα επιτρέπει την αξιοπρεπή διαβίωση κάθε πολίτη της Ένωσης. Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα θα λαμβάνει υπ' όψιν του την ύπαρξη φαινομένων ύφεσης και θα μπορεί να διαφοροποιείται με βάση τις εθνικές ιδιαιτερότητες ενώ θα επιτρέπεται στα κράτη-μέλη να θεσπίσουν ευνοϊκότερες ρυθμίσεις για τους υπηκόους τους.

2) Στην αύξηση των πόρων και στην ενεργοποίηση νέων μηχανισμών του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, ενδεχομένως και με την ενσωμάτωση σε αυτό του νεοϊδρυθέντος Ταμείου κατά της φτώχειας ώστε να επιτευχθεί ο καλύτερος συντονισμός και η αποτελεσματική προώθηση δράσεων όπως η αύξηση της απασχόλησης των νέων και η βελτίωση ενσωμάτωσης συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων όπως οι Ρομά.

3) Στην ενεργοποίηση των ρυθμίσεων της Συνθήκης της Λισσαβόνας για την καθιέρωση σε επίπεδο Ένωσης ρυθμίσεων στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων με την κατοχύρωση ρυθμίσεων για τις ώρες και ημέρες εργασίας καθώς και την καθιέρωση ενός εύλογου και δίκαιου κατώτατου μισθού σε κάθε κράτος-μέλος.

4) Στη βελτίωση της κατοχύρωσης ένδικης προστασίας για το σύνολο των κοινωνικών δικαιωμάτων που προβλέπονται στο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ένωσης καθώς υπάρχει πληθώρα εξαιρέσεων που έχουν αρνητικό αντίκτυπο για την ενιαία αγορά και τη θέση των πολιτών και των κοινωνικών εταίρων σε ορισμένα κράτη-μέλη της Ένωσης.⁴⁵

5) Στην άμεση ένταξη στόχων και δεσμεύσεων με κοινωνικό περιεχόμενο στα κείμενα του Δημοσιονομικού Συμφώνου καθώς και στις αποφάσεις των Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Με οδηγό τις δεσμεύσεις των κρατών-μελών για την επίτευξη συγκριμένων δημοσιονομικών στόχων, επιβάλλεται να υιοθετηθούν και συγκριμένες ρήτρες για την καταπολέμηση της φτώχειας και τη μείωση της ανεργίας.

Η Ευρώπη της αλληλεγγύης και της αξιοπρέπειας πρέπει επειγόντως να επιστρέψει. Είναι η Ευρώπη με επίκεντρο τον άνθρωπο και τις ανάγκες του που εκπληρώνει τα οράματα των λαών της αλλά και των πρωτοπόρων της ενοποιητικής διαδικασίας. Είναι η Ευρώπη που περιγράφει και ο μεγάλος Έλληνας ποιητής Γιώργος Σεφέρης, δίνοντας το μήνυμα με εξαιρετική αυτογνωσία και ελπίδα για το αύριο: «<Σ' αυτό τόν κόσμο, που όλοένα στενεύει, ό καθένας μας χρειάζεται όλους τούς άλλους. Πρέπει ν' αναζητήσουμε τόν άνθρωπο, όπου και νά βρίσκεται. Όταν στο δρόμο τής Θήβας, ό Οιδίπους συνάντησε τή Σφίγγα, κι αυτή τοῦ ἔθεσε τὸ αἰνιγμά της, ἡ ἀπόκρισή του ἦταν: ό άνθρωπος. Τούτη ἡ ἀπλή λέξη χάλασε τὸ τέρας.

⁴⁵ Βλ. ρυθμίσεις του Πρωτοκόλλου υπ' αριθμ. 30 που έχει προσαρτηθεί στις Συνθήκες.

”Έχουμε πολλά τέρατα να καταστρέψουμε. Άς συλλογιστούμε την απόκριση του Οιδίποδα.⁴⁶>>.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο Νόμου, Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας, Αθήνα, 2012.
- Αιτιολογική Έκθεση στο Σχέδιο Νόμου, Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015, Αθήνα 2011.
- Απόφαση Φ.11321/22575/1810/2011 Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης,
- Δελτίο Εργατικής Νομοθεσίας (2011), Αυτασφάλιση στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ απολυομένων ηλικίας 55-64 ετών, σύμφωνα με άρθρο 74 του Ν. 3863/2010.
- Γαβρόγλου Σ. (2009), Όψεις ευελιξίας στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, ΠΑΕΠ, Αθήνα.
- Ελληνική Στατιστική Αρχή, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδος 2009-2010, Πειραιάς, 2011, σελ. 93-145.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012), Αξιολόγηση εθνικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων του 2012 και του προγράμματος σταθερότητας της Ελλάδας, Βρυξέλλες.
- Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Η Ελληνική Οικονομία 2/2012, Αθήνα, Ιούλιος 2012.
- ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (2008-2012). Οι εργασιακές σχέσεις στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, Ετήσιες Εκθέσεις, Αθήνα.
- ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Ελληνική Οικονομία και Απασχόληση, Ετήσιες Εκθέσεις 1997-2012, Αθήνα.
- Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Πληθωρισμός και Ανεργία στην Ελλάδα, Ενημέρωση, τεύχος 77, Αθήνα 2011.
- Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα, Αίτιες και Προοπτικές, Δεκέμβριος, Αθήνα 2011.
- Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, Η Χρηματοπιστωτική κατάσταση του Δημόσιου Τομέα στην Ελλάδα, Αύγουστος, Αθήνα 2011.

⁴⁶ Απόσπασμα από την ομιλία στη Στοκχόλμη κατά τη βράβευση του με Νόμπελ Λογοτεχνίας στις 8/12/1963.

- Κουζής Γ. (2011), Η εργασία στη δίνη της οικονομικής κρίσης και του μνημονίου: Δέκα επισημάνσεις, Περιοδικό Ουτοπία Τευχ.97, Νοέμβριος - Δεκέμβριος, Αθήνα.
- Κουζής Γ. (2010), Η νεοφιλελεύθερη πορεία απορρύθμισης της εργασίας και το άλλοθι της κρίσης από το συλλογικό τόμο, Ο χώρος της κρίσης: Η μεγάλη αυταπάτη, εκδ. Τόπος, Αθήνα.
- Κουζής Γ., Καψάλης Α. (2009), Βασικές αρχές για την απασχόληση στις υπηρεσίες φύλαξης και καθαρισμού στον δημόσιο τομέα, Ενημέρωση ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, τευχ. 162, Ιούνιος, Αθήνα.
- Λαμπουσάκη Σ. (2009), Η νέα οδηγία για τον δανεισμό εργαζομένων, Ενημέρωση ΙΝΕ, τευχ. 160, Απρίλιος, Αθήνα.
- Λεοντάρης Μιλτιάδης (2011), Οι αλλαγές στην εργατική και ασφαλιστική νομοθεσία με τον Ν.3996/2011, Εργατική Επιθεώρηση 2011, Αθήνα.
- Ρομπόλης Σ. (2010), Οικονομική κρίση, κρίση απασχόλησης και κρίση κοινωνικής ασφάλισης, Αθήνα.
- ΣΕΠΕ (2011), Ετήσια έκθεση πεπραγμένων.
- ΣΕΠΕ (2012), Έκθεση πρώτου τριμήνου για τις συνθήκες εργασίας.
- Τράπεζα της Ελλάδος (2012), Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2011, Αθήνα, 2012.
- Υπουργείο Οικονομικών (2012), Εισηγητική Έκθεση Κρατικού Προϋπολογισμού 2012, Νοέμβριος 2012, Αθήνα.
- Υπουργείο Οικονομικών (2012), Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού, Νοέμβριος 2012, Αθήνα.

Ξενόγλωσση

- Akerlof, G. (1982), Labor contracts as partial gift exchange, *The Quarterly Journal of Economics*, 97 (4), pp. 543-569.
- Akerlof, G. and Yellen, J.L. (1990), The fair-wage hypothesis and unemployment, *Quarterly Journal of Economics*, 105 (2), pp. 255-284. • Akerlof, G., Dickens, W.T. and Perry, G.L. (1996), The macroeconomics of low inflation, *Brookings Papers on Economic Activity*, 1996/1.
- Amable, B. (2011), Unemployment in the OECD, *Oxford Review of Economic Policy*, 27 (2), pp. 207-220.
- Arestis, P. (1992), *The Post-Keynesian Approach to Economics*, Aldershot: Edward Elgar.
- Arestis, P. and Mariscal, I. B. (2000), Capital stock, unemployment and wages in the UK and Germany, *Scottish Journal of Political Economy*, 47 (5).
- Arestis, P., Baddeley, and Sawyer, (2007), The relationship between capital stock, unemployment and wages in nine EMU countries, *Bulletin of Economic Research*, 59 (2), pp. 125-148.
- Bagavos C. (2011), Regional inequalities in health expectancy in Greece. Paper presented at the 17th European Colloquium on Quantitative and Theoretical Geography (ECQTG2011), Athens, 2-6 September 2011, Department of Geography, Harokopio University of Athens.
- Baker, D., Glyn, A., Howell, D.R. and Schmitt, J. (2005), Labor market institutions and unemployment: A critical assessment of the cross-country evidence, in Howell D.

(ed.), *Fighting Unemployment. The Limits of Free Market Orthodoxy*, Oxford: Oxford University Press.

- Bank of Greece, *Unemployment in Greece: Evidence from the Greek regions*, Athens, June 2012.
- Bassanini, A. and Duval, R. (2006), *Employment patterns in OECD countries: Reassessing the role of policies and institutions*, OECD Social, Employment and Migration Working Papers 35, Paris: OECD.
- Belke, A. and Gros, D. (2007), *Instability of the eurozone? On monetary policy, house prices and labor market reforms*, in Tilly, R., Welfens, P.J.J., Heise, M.(eds) *50 Years of EU Economic Dynamics*, pp. 75-108, Springer.
- Belot, M. and Van Ours, C. (2001), *Unemployment and labor market institutions: An empirical analysis*, *Journal of the Japanese and International Economies*, 15 (4), pp. 403-418.
- Belot, and Van J.(2004), *Does the recent success of some OECD countries in lowering their unemployment rates lie in the clever design of their labor market reforms?*, *Oxford Economic Papers*, 56 (4), pp. 621-642.
- Bensidoun, I., Gaulier, G. and Ünal-Kesenci, D. (2001), *The nature of specialization matters for growth: An empirical investigation*, Working Paper 13, CEPII Research Center, pp. 1-30.
- Berk, J. M. and Swank, (2002), *Regional price adjustment in a monetary union: The case of EMU*, Working Paper 2002-077/2, Tinbergen Institute.
- Bertola, G. (1999), *Labor markets in the EU*, Background Paper for EALE, 1999.
- Bertola, G. and Boeri, T. (2002), *EMU labour markets two years on: Microeconomic tensions and institutional evolution*, in Buti, M. and Sapir, A. (eds), *EMU and Economic Policy in Europe: The Challenge of the Early Years*, Aldershot: Edward Elgar, pp. 249-280.
- Bewley, T.E. (1999), *Why wages don't fall during a recession*, Cambridge MA: Harvard University Press.
- Bewley, T.F. (1998), *Why not cut pay?*, *European Economic Review*, 42 (3-5), pp. 459-490. • Bhaduri, A. and Marglin, S. (1990), *Unemployment and the real wage: The economic basis for contesting political ideologies*, *Cambridge Journal of Economics*, 14 (4), pp. 375-393.
- Blanchard, O. (1979), *Wage indexing rules and the behaviour of the economy*, *Journal of Political Economy*, 87 (4), pp. 798-815.
- Blanchard, (1995), *Preface*, in Cross, R. (ed.), *The Natural Rate of Unemployment*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Blanchard, (2007), *A review of Richard Layard, Stephen Nickell, and Richard Jackman's unemployment: Macroeconomic performance and the labour market*, *Journal of Economic Literature*, 45 (2), pp. 410-418.
- Blanchard, O. and L.F. (1997), *What we know and do not know about the natural rate of unemployment*, *Journal of Economic Perspectives*, 11 (1), pp. 51-72.
- • Blanchard, O. and Summers, L. (1986), *Hysteresis and the European unemployment problem*, *NBER Macroeconomics Annual*, National Bureau of Economic Research, pp.15-90.

- Blanchard, O. and Wolfers, J. (2000), The role of shocks and institutions in the rise of European unemployment: The aggregate evidence, *The Economic Journal*, 110 (462), C1-C33.
- Boeri, T., Layard, R. and Nickell, S. (2000), Welfare-to-work and the fight against long-term unemployment, Report to prime ministers Blair and D'Alema for the Lisbon European Council, 23 and 24 March.
- Calmfors, L. (1998), Monetary union and precautionary labour market reform, Seminar Paper 659, Institute for International Economics Studies, Stockholm University.
- L. (2001a), Unemployment, labour market reform and monetary union, *Journal of Labor Economics*, 19 (2), pp. 265-289.
- Calmfors, L. (2001b), Wages and wage-bargaining institutions in the EMU: A survey of the issues, *Empirica*, 28 (4), pp. 325-351.
- L. and Driffil, J. (1988), Bargaining structure, corporatism and macroeconomic performance, *Economic Policy*, 3 (6), pp. 13-61.
- Calmfors, L. and Holmlund, B. (2000), Unemployment and economic growth: A partial survey, *Swedish Economic Policy Review*, 7 (1), pp. 107-153.
- L., Booth, A., Burda, M., Checci, Naylor, R. and Visser, J. (2001), The future of collective bargaining in Europe', in Boeri, T., Brugiavini, A. and Calmfors, L. (eds), *The Role of Unions in the Twenty-First Century*, Oxford: Oxford University Press.
- Campolmi, A. and Faia, E. (2006), Cyclical inflation divergence and different labor market institutions in the EMU, Working Paper Series 619, European Central Bank.
- Carlin, W., Glyn, A. and Van Reenen, J. (2001), Export market performance of OECD countries: An empirical examination of the role of cost competitiveness, *Economic Journal*, 111 (468), pp. 128-162.
- DARES, (2008), Première Synthèse Informations Évaluation du volume d'heures supplémentaires rémunérées des salaires des secteurs concurrentiels en 2006.
- Davis, S.J., Haltiwanger and S. Schuh, (1996), "Job Creation and Destruction"; Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Deroose, S., Roeger, W. and Langedijk, S. (2004), Reviewing adjustment dynamics in EMU: From overheating to overcooling, *Economic Papers* 198, European Economy, Directorate-General Economic and Financial Affairs, European Commission.
- Driver, R. and Muñoz-Bugarin, J. (2010), Capital investment and unemployment in Europe: Neutrality or not?, *Journal of Macroeconomics*, 32 (1), pp. 492-496.
- Dullien, S. and Fritsche, U. (2008), Does the dispersion of unit labor cost dynamics in the EMU imply long-run divergence?, *International Economics and Economic Policy*, 5 (3), pp. 269-295.
- Dullien, S. and Fritsche, U. (2009), How bad is divergence in the zone? Lessons from the States and Germany, *Journal of Post Keynesian Economics*, 31 (3), pp. 431-457.
- Dullien, S., Fritsche, U., Groessl, I. and Paetz, M. (2009), Adjustment in EMU: Is convergence assured?, DEP Discussion Papers, Macroeconomics and Finance Series 7/2009, Department Economics and Politics, Universität Hamburg.
- Dunlop,

J. (1938), The movement of real and money wage rates, *Economic Journal*. 48 (191), pp. 413-434.

• Duval, R. and Elmeskov, (2006), The effects of EMU on structural reforms in labour and product markets, *Working Paper Series* 596, European Central Bank.

• EIRO(2009), Flexicurity and industrial relations, <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0803038s/index.htm>

• EIRO(2009), Working conditions and social dialogue, <http://www.eurofound.europa.eu/comparative/tn0710019s/index.htm>

• EIRO(2009), Contribution of collective bargaining to continuing vocational training, <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0804048s/index.htm>

• EIRO(2009), Self-employed workers: industrial relations and working conditions, <http://www.eurofound.europa.eu/comparative/tn0801018s/index.htm>

• EIRO(2009), Temporary agency work and collective bargaining in the EU, <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0807019s/index.htm>

• EIRO(2009), Wage flexibility, <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0803019s/index.htm>

• EIRO(2009), Wage formation in the EU, <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0808019s/index.htm>

• EIRO(2010), Industrial relations developments in Europe 2009, <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn10040195/index.htm>

• European Commission (1998-2011), Employment in Europe: Annual reports, Employment and Social Affairs, Brussels.

• European (2006), The EU Economy: 2006 Review – Adjustment dynamics in the euro area: Experiences and challenges, *European Economy* 6, Directorate-General Economic and Financial Affairs.

European Commission (2009), "Economic crisis in Europe: Causes, consequences and responses", *European Economy*, n. 7.

• European Commission, Directorate – General for Economic and Financial Affairs, The Economic Adjustments for Greece, Fourth review, Ιούλιος 2011.

• European Directorate-General for Economic and Financial Affairs, Quarterly Report on the Euro Area, European Union, 2012.

• European Commission, General for Economic and Financial Affairs, European Economic Forecast, Άνοιξη 2012.

• European Commission (2009), "Labour Market and Wage Developments in 2008", *European Economy*, n. 8.

• European Commission (2009), "The EU's response to support the real economy during the economic crisis", *European Economy*, Occasional Paper, n. 51.

• European Commission (2004), "Labour market and wage developments in 2004, with special focus on the risks of jobless growth", *European Economy- Special report*, n. 3/2005.

• Eichengreen, B. and K.H. O'Rourke, (2009), "A tale of two Depressions" posted on VOX website, <http://www.voxeu.org/index.php?q=node/3421>.

• Eichengreen, B. and J. Sachs, (1985), "Exchange Rates and Economic Recovery in the 1930s", *The Journal of Economic History*, 45(4), pp. 925-46.

- Eichengreen, B. and T.J. Hatton, (1988), ed. "Interwar Unemployment in International Perspective",Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
 - Elsby, M. B. Hobijn, and A. Sahin, (2009), "Unemployment Dynamics in the OECD", NBER Working Papers 14617.
 - Engemann, K.M. and Wall, (2009), "The Effects of Recessions Across Demographic Groups",Federal Reserve Bank of Saint Louis, Working Paper 2009-052.
 - Fujita, S.and G. Ramey, (2009), "The Cyclicity of Separation and Job Finding Rates", International Economic Review, 50(2), pp. 415-30.
 - Harrison, A and R. Hart, (1985), "A Labour-Market Model of Unemployment Insurance", McMaster University Discussion Paper 08.
-
- IMF (2003), Unemployment and labour market institutions: Why reforms pay off, *World Economic Outlook*, chapter IV.
 - International Monetary Fund, (2009), "From recession to recovery: How soon and How strong", chapter 3 in IMF World Economic Outlook - Crisis and Recovery.
 - International Monetary Fund Greece: Request for Extended Arrangement Under the Extended Fund Facility - Staff Report; Staff Supplement; Press Release on the Executive Board Discussion; and Statement by the Executive Director for Greece, Μάρτιος 2012. • International Monetary Fund, Greece: Fifth Review Under the Stand-By Arrangement, Δεκέμβριος 2011.
 - International Fund, Greece: Letter of Intent, Memorandum of Economic and Financial Policies, and Technical of Understanding, Μάρτιος 2012.
 - Layard, R., Nickell, S. and Jackman, R. (1991), *Unemployment. Macroeconomic Performance and the Labour Market*, Oxford: Oxford University Press.
 - Lindbeck, A. (1993), *Unemployment and Macroeconomics*, Cambridge MA: Massachusetts Institute of Technology Press. .
 - Nickell, S., Nunziata, L. and Ochel, W. (2005), Unemployment in the OECD since the 1960s. What do we know?, *The Economic Journal*, 115 (500), pp. 1-27.
 - O'Shaughnessy, T. (2011), Hysteresis in unemployment, *Oxford Review of Economic Policy*, 27 (2), pp. 312-337.
 - OECD(1986), *Flexibility in the Labour Market. The Current Debate*, Paris.
 - (1994), *The OECD Jobs Study: Evidence and explanations*, Paris.
 - (1998), The jobs strategy: Progress report on implementation of country-specific recommendations, Working Paper 196, OECD Economics Department, Paris.
 - (2000), *EMU: One Year On*, Paris.
 - Palley, T. I. (2010), Inside debt and economic growth: a neo-Kaleckian analysis, in Setterfield, M. (ed.), *Handbook of Alternative Theories of Economics Growth*, Cheltenham: Edward Elgar.
 - Pissarides, C.A. (1990), *Equilibrium Unemployment Theory*, Oxford: Basil Blackwell.
 - Pissarides, C.A. (1997), The need for labour market flexibility in a European economic and monetary union, *Swedish Economic Policy Review*, 4 (2), pp. 513-545 • Pissarides, C.A. (2008), The labour market and the Euro, *Cyprus Economic Policy Review*, 2 (1), pp. 3-9.

- Rowthorn, R. (1995), Capital formation and unemployment, *Oxford Review of Economic Policy*, 11 (1), pp. 26-39.
- Rowthorn, R. (1999), Unemployment, capital-labour substitution, and economic growth, IMF Working Paper WP/99/43, Washington DC.
- Sawyer, M. (2005), Towards a simple macroeconomic model incorporating the key Heterodox Propositions, Working Paper, of Leeds, October.
- Snower, D. (1995), Evaluating unemployment policies: What do the underlying theories tell us?, *Oxford Review of Economic Policy*, 11 (1), pp. 110-135.
- Stirati, A. (2001), Inflation, unemployment and hysteresis: An alternative view, *Review of Political Economy*, 13 (4), pp. 427-451.
- Stockhammer, E. (2004), Explaining european unemployment: Testing the NAIRU hypothesis and a Keynesian approach, *International Review of Applied Economics*, 18 (1), pp. 1-26.
- Stockhammer, E. (2007), Wage moderation does not work: Unemployment in Europe, *Review of Radical Political Economics*, 39 (3), pp. 391-397.
- Stockhammer, E. (2011), Wage norms, capital accumulation and unemployment: A post Keynesian view, Working Paper 253, Political Economy Research Institute, UMASS.
- Stockhammer, E. and Klär, E. (2011), Capital accumulation, labour market institutions and unemployment in the medium run, *Cambridge Journal of Economics*, 35 (2), p. 437.
- Stockhammer, E., Onaran, O. and Ederer, S. (2009), Functional income distribution and aggregate demand in the Euro area, *Cambridge Journal of Economics*, 33 (1), pp. 139-159.
- Storm, S. and Naastepad, C.W.M. (2007), It is high time to ditch the NAIRU, *Journal of Post Keynesian Economics*, 29 (4), pp. 531-554.
- Thirlwall, A.P. (1999), A second edition of Keynes's General Theory, *Journal of Post Keynesian Economics*, 21 (3), pp. 367-386, Spring.
- Thorsten S. (2009), Minimum wages in Europe: new debates against the background of economics crisis, ETUI, policy Brief, Issue 2/2009.
- United Nations Population Division, Human Development Report,
- Valletta, R and A, Cleary, (2008), "Sectoral Reallocation and Unemployment", Economic Letter Federal Reserve Bank of San Francisco, 32.
- Wren-Lewis, S. (2003), Estimates of equilibrium exchange rates for sterling against the euro, HM Treasury, EMU Study, London.